ANIMADVERSIONES
PHILOLOGICAE.

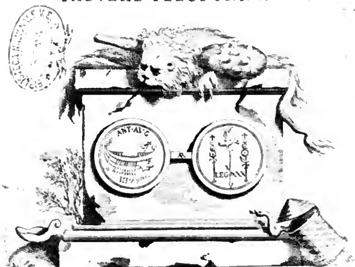

PAVLLI M. PACIAVDI C. R.
HISTORICI ORD. HIEROSOL. REGIAEQVE ACADEMIAE
PARISIEN. INSCRIP. ET HVM. LIT. SODALIS

AD NVMMOS CONSVLARES IIIVIRI MARCI ANTONII

ANIMADVERSIONES PHILOLOGICAE

ACCEDIT EXPLICATIO
TABVLAE PELOPONNENSIS.

ROMAE CIƆIƆCCLVII.

EXCVDEBANT FRATRES PALEARINI
PVBLICA AVCTORITATE.

a Spanhemio [1], Froëlichio [2], Bartolo [3], Meibomio [4], Oliva [5], Addissonio [6], Cupero [7], Sponio [8], Lacharryo [9], Loëschero [10], Grainvilleo [11], Zeibichio [12], atque a nobis ipsis [13] alias ἀποδεικτικῶς dicta, prolataque sunt; optime de liberalibus studiis promereri mihi videntur, qui nummos rariores, aut vere anecdotos, quos illis propitia sors obtulit, cum aliis communicant, & eruditorum oculis objiciunt, ut quicquid luminis in litteras exinde redundat, liberrime fruantur. Horum in numero te esse habendum, RONCALLE ORNATISSIME, omnes facile consentient, ad quos vulgatum a te nuper opus pervenerit, quique deprehendent, te primum post unum Goltzium [14] omnino singularem, & pere-

1 *De usu, & praestant. Numism.*

2 *Utilitas rei nummariae compendio proposita. Viennae* 1733. Iterum 1737. in libro, *Tentamina quatuor &c.*

3 *Dissertazioni due di Giuseppe Bartoli &c Verona* 1745.

4 *De usu vet. numm. in illustranda historia Imperator. Rom. Helmst.* 1684.

5 *De veter. nummor. cognitione cum historia conjungenda. Venet.* 1715.

6 *Dialogi de usu nummor. in explicatione Poetarum*, Anglice.

7 Dissertatio ad calcem Apotheoseos Homeri: *Utilitas, quam ex numismatis Principes capere possunt. Amstelodami* 1683.

8 *De l'usage des medailles dans la Phisionomie des Cesars. Recherches d'antiquit. A Lion* 1683. Iterum edidit adjectis figuris Michael Heusinger ad calcem *Caesarum Juliani, Gothae* 1736.

9 Aegidii Lacarry oratio, qua antiquorum numismatum intelligentia interpreti sacrae Scripturae necessaria ostenditur. *Claromontii* 1671. in fine operis, *Historia Rom. per numismata, & marmora testata, & illustrata &c.*

10 Ernesti Loescheri *schediasma de usu vet. numism. in Theologia. Jenae* 1694.

11 *Sur l'usage, que on peut faire des medailles par raport a la religion. Memoires de Trevoux. Aoust* 1715.

12 M. Gottlob Ernest Zeibichii *Observationes sacrae ex nummis. Vittembergae* 1745. Quibus adde, si lubet, libros Joh. Caroli Albharti, *de quaestione, majorne sit inscriptionum, an veterum nummorum usus in re litteraria*, contra Marquardum Gudium inscriptiones praeferentem. *Vitsember.* 1694. Spiridionis Poupartii *Reflexions sur la science des Medailles. à Paris* 1705. Balthassaris Adolphi de Steinvvehr *de usu numismatum in historia Germaniae antiqua. Ffurti ad Viadrum* 1742.

13 Plura etiam nos ipsi de rei nummariae utilitate praefati sumus, quum librum ederemus: *Osservazioni sopra alcune singolari, e strane Medaglie. Napoli* 1748.

14 Hubertus Goltzius, *in historia Impp. ex antiquis numismatis restituta. Brugis Flandrorum* 1563. edidit omnium primus nummum Antonii cum nota LEG. XXX. Verum, vel quia ille falsos, & novitios nummos veris, & antiquis quandoque permiscuit, ac copulavit; vel quia nullus alius hoc typo expressus in eruditorum manus adhuc inciderat, Goltzianus certe ab antiquariis minimi habitus est: quare Sigebertus Havercampus in recensione Thesauri Morelliani Amstaelod. 1734. ad nummos suspectae fidei illum rejecit; quamvis deinde Matthias Gesnerus in collectione nummorum, Tiguri 1738. nullo discrimine cum genuinis con-

peregrinum Familiae ANTONIAE nummum, cum nota LEG. XXX. in apricum extulisse, novique hujus cimelii cognitionem litteratorum hominum reliquisse judicio. Cui tuae in litteris juvandis, provehendisque egregiae voluntati non possum ego ultro non morigerari; & quoniam me pluries per humanissimas epistolas compellasti, quis de praestanti hoc nummo meus esset sensus, aliquantulum otii tandem nactus, palam, ac candide aperiam, fidemque, quam tibi jamdudum oppigneraveram, hac mea ἐπικρίσει liberabo. Ad eam autem perscribendam, gravioribus sepositis studiis, & tempus, & cogitationes libenter traducam, quod ad liberalissimam quamdam, honestamque animi remissionem hoc litterarum genere tantum oblecter, quantum nescio, an ulla res alia sit, quae mihi plus afferat jucunditatis. Neque tamen his litteris percipiendis, excolendisque, quum sumus necessariis negotiis, curisque vacui operam daremus, si ex hujusmodii studiis sola voluptas peteretur, nullus autem ostenderetur fructus, nec aditus aliquis pateret ad verum inveniendum. Sed insunt revera in eo, in quo versamur, argumento humanissima invitamenta, quibus utilitas praetendatur, adeoque ad illud diligentius explicandum permoveamur. Nam quis est, qui quum aliquod ANTONII monumentum sibi interpretandum proponi videat, statim non animadvertat, latissimum pandi campum, in quo plurimum vagari, & exultare queat oratio, varietatemque rerum Romanarum hinc evolvi, distingui, explanari posse non intelligat? Quum enim Antonius animum induxisset, sibi licere quaecumque vellet, sic publicam rem simulatione, gratia, eloquentia, artificiis, dolis, audacia, vi, armis, fortuna, turbavit, oppressit, obtinuit, ut quemadmodum Helena Trojanis, sic ille Reip. caussa pestis, caussa exitii fuerit [1]. Atqui furentes, ac horribiles ejusmodi violentiae impetus tam varios tulerunt casus, & eventus, ut quae de Antonio ab historicis passim traduntur, nisi nummos in consilium adhibeas, non incredibilia modo, sed minime

consociarit. Nemo tamen scriptorum, qui nummum sprevit, repudiavitque, illum prae oculis habuerat, ac nescio an sola monumenti novitas posset eidem omnem derogare fidem. Qui nunc prodit, denarius, Goltzium fortasse suspicione magna ex parte absolvet. Legiones XXX. ad nummorum fidem etiam Mediobarbus enumerat, *in Anton. Mediolani* 1730.

1 Cicero *Philippica II. edit. Olivet.*

nime inter se se cohaerere putentur. Plura fortasse in tui nummi explicatione a me componi, conciliarique posse confido; atque illud imprimis curabo, ut aliquid certi constitui possit de Antonianis Legionibus, nonnullisque aliis hujus viri expeditionibus, ac gestis, quae nummus subindicat: quae sane omnia ambigue, & obscure, aut saltem inconstanter litteris prodita sunt. Quo fiet, ut in hac historiae parte pertractanda, atque in antiquarum rerum recordatione, non sola voluptas, sed utilitas etiam a nobis anquiratur. Novi equidem ex datis ad te a Clarissimis Froëlichio, & Planco epistolis [1], Areostum Vindobonae, & Stoskium Florentiae nummos tuo plane assimiles, iisdemque prorsus numeralibus notis obsignatos fuisse adeptos, & illos pro sinceris, & germanissimis habere. Quumque probe teneam, eruditorum illud par in his monumentis dignoscendis, dijudicandisque ingenio, doctrina, usuque assiduo multum valere, injuriam procul dubio viris scientissimis facerem, si de illorum judicio addubitarem. Utrisque potius de re nummaria, cujus studio, & amore tenentur, gratificari me posse reor, dum, te petente, praestantissimum horumce numismatum typum declarare aggredior. Quod si ego diversis officiis, curisque distentus, serius tuis litteris respondeo, quam aut tua humanitas, aut mea propensio videbatur postulare, silentii diuturnitatem diligentia, copiaque rerum compensabo. Satisque idonea occasione oblata, ex his, quae a me sciscitaris, nonnullas hallucinationes, perversaque judicia, quae in numismatis aestimandis, interpretandisve viris cetera doctis obrepsere, sic adnectam, ut sint priorum animadversionum quasi quaedam consectaria. Tandem epistolam paullo liberius excurrere, & a nummis ad insignis cujusdam anaglyphi medici explicationem delabi permittam, ut quoniam nullum officii genus, quod ad meam utilitatem, commoditatemque spectaret, est a te praetermissum, singularem hanc tuam benevolentiam, liberalitatemque mutuo studio remunerer. Nullam autem tibi a me offerri posse existimavi acceptiorem *ἀντίδοσιν*, quam si aliquod monumentum in lucem educerem, quo propalam commendetur nobilissima ars illa e coelo delapsa, & Deorum immortalium inventioni consecrata [2], ad quam

1 *Epistolar. ad Roncallum Volum.* 1. *pag.* 274. 275. *Brixiae* 1755.
2 Cicero *Tusculan. quaest.* 111.

quam exercendam tu natalibus clarus, publicaque tantum utilitate permotus, animum adjecisti; ac in ea sic semper es versatus, ut cum Medicinae facultate ceteras elegantiores artes felici nexu copulaveris, quemadmodum Asclepiadi Bythinio summa cum laude contigisse a Tullio accepimus [1]. Porro monumentum ad id, quod quaerebam, aptissimum Venetiis ante paucos annos *ἀγαθῇ τύχῃ* eram consequutus, ac quandoquidem non is ego sum, qui tibi Archiatro, juxta ac philologo auream coronam, aut statuam juxta Aesculapii signum, aut alios publicos honores decernam, quos Hippocrati ab Atheniensibus [2], Antonio Musae a Romanis [3], aliisque illustribus medicis a Smyrnaeis [4], atque a Lampsacenis [5] decretos legimus, saltem hujus toreumatis interpretationem, hocque litterarium munusculum tibi inscriptum, dicatumque volui *μνείας χάριν*. Sed jam de re dicere incipiamus.

1 Cicero *de Oratore I.* Graecam excellentis hujus Medici, ac philosophi iconem brevi, sed eruditissima diatriba illustravit Blasius Cariophylus *Dissertat. Miscellanear. part.1. num.* VI. *Romae* 1718. Atque illud hoc loco observare juverit, Patino praeeunte (*In Antiq. Cenotaphium Smyrna advectum Patavii* 1684.) *τὸ Asclepiades*, fuisse magnificum quodam nomen, & ἐπίθετον, quod honoris caussa medicis praestantioribus addebatur. Plures Asclepiades, qui medicinam laudabiliter, fortunateque factitarunt, enumerat Sponius (*Recherches Curieuses d' antiquite. Dissertat. Vint-septieme a Lion* 1683.) Clericus in eximia sua Medicinae historia undecim recenset. (*Seconde partie liv.* II. *chap.* X. *divers medecins du nom d'Asclepiade a l' Haye* 1729.) Huic elencho tres adjicio Asclepiades, scilicet *Marcum Artorium*, cujus monumentum explicavit Patinus, (*loc. cit.*); alterum, cujus meminit Graeca inscriptio Musei Tusculani amplissimi, longeque doctissimi Cardinalis PASSIONEI, ter jam typis excusa, in litterariis Ephemerid. Romanis Palearini *An.* 1748. *Aprile art.* XV., in novo Thesauro Muratorii, *tom.* II. *class.* X. *pag.* DCXCVI. V., & in Anthologia Cl. Francisci Bonadae: *Carmina ex antiquis lapidibus tom.* I. *class.* V. *pag.* 429. *Romae* 1751. demum Asclepiadem Cyprium historicum, & Medicum, de quo Johannes Freind in *historia Medicinae ad annum* 500. *Parisiis* 1735.

2 Clericus l. c. *livre* II. *chap.* XXXI.

3 Suetonius in Augusto *cap.* LVIIII. *edition.*

4 Praeter libellum Patini mox indicatum, confer alterum celeberrimi Richardi Mead, *De nummis a Smyrnaeis in Medicorum honorem percussis. Londini* 1725.

5 Spon. ubi supra *pag.* 448.

SECTIO SECVNDA.

Nummi Antonii adulterini, aut ex impuro metallo. Locus Plinii eo pertinens. Pseudonummis dignoscendis plurima accuratio adhibenda. De nota numerali nostro affixa. Pugnatum olim a Romanis exiguo numero Legionum. TRICESIMAE *laudes ex marmoribus litteratis.* VLPIA *cur, & quandiu dicta. An etiam* TRAJANA *nuncupata.*

PRincipio quidem illud tamquam certissimum mihi persuadeo, nummum esse genuinum, vereque in publica officina olim percussum, non a veteratore aliquo τῷ παραχαράκτῃ, qui pecuniam sitiret, & antiquariis fucum facere vellet, viriculo corruptum, & adulteratum: memini enim vidisse me argenteum denarium, cui impressa nota, LEG. XXXI., sed non adeo scienter, ac concinniter caelata, ut calidissimi artificis vafrities posset harum rerum peritos in fraudem inducere: nullusque dubito, te in hisce studiis diu versatum, ea omnia periclitatum fuisse, quibus moneta adulterina a sinceris, optimaeque notae nummis internosci consuevit. Quae quidem diligens, prudensque animadversio, si ubique adhibenda, laudandaque est, quum de M. Antonii pecunia agitur, omnino mihi videri solet pernecessaria. Testatur siquidem Plinius [1], hunc IIIvirum denario aliquid miscuisse falsae monetae; & quamvis plerique arbitrentur, Plinii locum esse intelligendum de nummis Alexandriae percussis, jugata capita Antonii, & Cleopatrae referentibus, nihilominus hanc metallorum mixtionem, facto periculo, in nonnullis argenteis Consularibus similiter deprehendi. Si itaque pecuniae flandae, feriundae metallo est ille usus impuro, facilius ad illius similitudinem, nummi adulterini hac nostra aetate procudi, signarique poterunt. Injurius profecto sim, si tibi in mentem revocem praecepta multo aptissima, quae luculenter, cumulateque tradiderunt Rinkius [2], Vangeselius [3], Jobertus, & Bi-

1 *Hist. Nat. lib.* XXXIII. *cap.* XLVI. *edit.* II. *Parisien.* Harduini, qui ex Codice Bibl. Regiae pro *miscuit* restituendum putavit *miscentur*; sed rei perspicuae tenebras disputando offudit.

2 *De veteris numismatis potentia, & qualitate c.* XVI. *Lipsiae, & Francofurti* 1701.

3 *De Re Monetali veter. cap.* XXIV. *&* XXV. *Altorfii* 1723.

Bimardius [1], Bavueusque [2] ad pseudonummos dignoscendos. Antonianum hunc tuum oculata, ita dixerim, manu te iterum, iterumque contrectasse autumo, metalli pertentasse pondus, figurarum, litterarumque formas cum genuinis contulisse, nummi oram leviter scabere haud esse oblitum, & num aliqua in characteribus, lineamentisve esset obliquitas, aut scabrities, sedulo perpendisse. Verum etsi nulla ex monetae fabrica falsitatis suspicio persentiscitur, erit fortasse, qui haesitans, ac dubius animi pendeat, inspecto legionis TRICESIMAE numero. Rem paullo altius dispiciamus.

Non sum ego insciens, exiguo admodum legionum numero Romanos primum decertasse; nam anno V. C. CCLIX. Manio Valerio Dictatore, quum decem legiones P. R. placuerit conscribere, tantum increvisse exercitus visus est, teste Livio [3], quantum numquam ad eum diem fuerat. A quo illud etiam perhibetur, bellum universum an. DXXXIX. nonnisi duodeviginti legionibus fuisse gestum [4]. Sed aucta, propagataque Rep., non tam ad novas provincias occupandas, quam ad imperium bello quaesitum armis, praesidiisque tuendum necesse fuit augeri numerum legionum: quae deinde varia sortitae sunt agnomenta, vel ab ordine, ut *prima*, *secunda*, *tertia*, vel ab institutoribus, ut *Augusta*, *Claudia*, *Galbiana*, vel a locis, ubi primo tutelae caussa constiterant, ut *Italica*, *Fretensis*, *Cyrenaica*, vel a Deorum numine, & patrocinio, ut *Apollinaris*, *Venerea*, *Minervia*, vel a devictis provinciis, ut *Scythica*, *Lybica*, *Macedonica*, vel tandem ab eventibus, ut *Fulminatrix*, *Victrix*, *Adjutrix*. Magnum in his nomen fuit legionis TRICESIMAE, cujus bellica virtus, fides, constantia in litteratis marmoribus saepenumero commendatur: quibus monumentis illorum memoria in omnem posteritatem consecrata est, qui ea in legione aut strenue militarunt, aut Tribunatum, aliamve dignitatem objerunt, aut praemiis affecti sunt splendidissimis [5]. Neque vero illustris haec Romani exercitus pars in ejusmodi lapidibus continenti quadam, perpetuaque appellatione

1 *Science des Medailles tom. 1. instruct. x. à Paris 1739.*

2 *La maniere de discerner les Medailles antiques de celles, qui sont contrefaites. à Paris 1740.*

3 *Lib.* 1I. *c.* xxx. *edit. Oxonii 1708.*

4 *Lib.*xx. *cap.*x1.

5 Grut. CCCCLXXXI. 4. 5. CCCIX. 6. DXLI. 11.

ne *Fortis*, *Valens*, *Fidelis*, *Pia*, *Felix*, *Victrix* nuncuparetur, nisi robore plane singulari, militaris disciplinae praestantia, animique firmitate, tum etiam devicto crebrius hoste supra ceteras legiones revera enituisset. Sed alia est paronomasia, quae cum his perhonorificis titulis jugiter solet esset conjuncta, & qua una legio Tricesima peculiariter, & expresse a reliquis distinguebatur; ut enim communi hominum sermone, ita in publicis tabulis VLPIA dicebatur. A Trajano Vlpio imperatore repetenda procul dubio agnominatio, qui in expeditione Dacica potissimum aut illam instituit, aut quia plurimum in illius fortitudine, ac virtute fidebat, sibi specialiter addixit, & cujusque praeclari facinoris comitem, & adjutricem voluit. Nam etsi, referente Dione [1], *Τραϊανὸς τὸ δεύτερον τὸ Αἰγύπτιον, καὶ τὸ τριακοστὸν τὸ Γερμανικόν*, *Trajanus secundam* (legionem) *Aegyptiam*, *& tricesimam Germanicam* appellari jussisset; nihilominus propensior benignitas, favor, studium, quibus imperator hanc prosequebatur legionem, effecerunt sane, ut honoris, publicaeque existimationis caussa, ducto potius ab illo, quam alio quovis nomine donaretur. Nec Trajani interitu, & imperii, rerumque mutatione, ut saepe accidit, haec appellatio in invidiam venit, vel obsolevit, sed longum perduravit in aevum. Quamobrem in nummo argenteo Septimi Severi, qui centum ferme post annos imperium tenuit, VLPIAM adhuc eam legionem nuncupari conspicimus.

Imo

Reinesius *classe* I. LXXIX.
Donius *classe* I. XVIII.
Oudendorpius *Monumenta Papenbroekiana num.* V. *Lugdun. Batav.* 1746.
Maffeius *Museum Vindobon.* CCXLI. 5. CCXLII. 1. 2.
De vita *Thesaur Antiquitat. Beneventan. classe* VII. XXX. 8.
Saxius *Pericul. critic. in Marmor.* c.v. *pag.* 63. *Lipsiae* 1746.

1 *Roman. hist. lib.* LV. *edit.* Reimari *tom.* II. *Hamburgi* 1752.

Imo vero idem agnomentum ſerius adhuc huic legioni manſiſſe, indicio eſt monumentum Alexandro Severo a militibus LEG. XXX. V. V. P. F. ideſt *Vlpiae Victricis*, *Piae Felicis* dedicatum, quod ex Clupero exſcripſit Cl. Muratorius in novo Theſauro [1]. Facile etiam aſſentirem, *Trajanam* fuiſſe dictam, ſi alia hujus appellationis probabilia teſtimonia ſuppeterent, quam quae a Gudio producuntur [2]. At quis fucum, ac commentum Ligorianum non ſuſpicabitur in duobus illis marmoribus?

D. M.
M. CALDIVS . M. F. CLAVD.
TORQVATVS
EQVES . PHALERATVS
LEG. XXX. TRAI
ANAE . FORTIS . FIDEL. &c.

D. M.
P. IALVS . L. F. TREMINVS
EQVES . ROM. PRAEF. TVRM.
LEG. XXX. VLP. TRAIAN. &c.

Sed haec perfacilem, & expeditam habent intelligentiam. Illud eſt inquirendum, an Antonii aetate legiones ad numerum uſque XXX. progrederentur, nam ſi id nonniſi Trajani, aut Trajano proximis temporibus factum pateret, perſpicue intelligis, mi RONCALLE, de tui nummi γνησιότητι quantopere eſſet ambigendum.

SE-

1 *Claſſe* V. CCCLV. 2. 2 Ex Ligorio edidit Gudius.

SECTIO TERTIA.

Robortellum fortasse primum Dionis testimonium de veteri legionum numero perverse sollicitasse. Tacitus perperam ad eumdem elevandum adductus. Varia Appiani loca de legionibus transtricesimis explicantur, ac conferuntur. Inter Antonianas XXXV. *recensenda.* TRICESIMAM *eisdem adjungendam ex Paterculo colligitur. Dictorum consectaria.*

POstquam Franciſus Robortellus in commentatiuncula *de legionibus*[1] illud ex Dione obſervavit, Auguſti aevo XXIII., aut XXV. ali conſueſſe: εἴτ' οὖν τρία, εἴτε πέντε, καὶ εἴκοσιν ὄντα, *ſive viginti tres, ſive viginti quinque illae fuerint*[2], plerique ſunt rei militaris ſcriptores, veterumque monumentorum enarratores, qui *Robortellum* ſequuti, atque hoc Dionis teſtimonio ſiſi ceterarum legionum, adeoque etiam *Triceſimae* initia longe recentiora depraedicant, quam ut ad IIIviratus aetatem revocari queant. Cui ſententiae Tacitum etiam ſuffragari putant, quandoquidem is recenſens militares copias, Tiberio imperante, legiones tantummodo XXV. enumerat[3]: quibus illud neceſſario confici ajunt, argenteos denarios M. Antonii ad ſpurios eſſe rejiciendos. Sed omnis haec oratio ita eſt enervis, ἐξωσφυμένη, & male

1 Edita *to.* I. *Miſcellaneorum* Gaudentii Roberti. *Parmae* 1690., deinde in Grevii Theſauro *tom.*X.

2 *Loc. cit.* Ex Auguſteis legionibus XIX. uſque ad Severi Imp. aetatem ſupererant, teſte Dione, qui tum annales ſuos conſcribebat. At Joh. Jacobus Breittingerus *in Amoenitatibus litterarum Schelornianis tom.* VII. numerales notas in Dione putat eſſe reſigendas, & pro ΔΠIIII. legendum ΔΠII. Revera, etſi nullo in Codice Reimaro eruditiſſimo pro ἐννεακαίδεκα, occurrerit ἑπτακαίδεκα. libenter ego ſuam emendationem Breittingero concedo; ſi enim quas Dio in orationis textura, reique dilucida enarratione recenſuit, legiones numeremus, nonniſi XVII. reperiuntur: ideoque compendiarias notas a deſcriptoribus fuiſſe vitiatas, certiſſimum videtur. Quot autem Dionis aevo eſſent conſcriptae, haud obſcure ex illius verbis colligi poterit. Acutiſſimus Tillemontius in vita Auguſti *art.*XIV. haec habet. *Pour les legions Dion (livre 55.) marque celles, qui eſtoient de ſon temps, au commencement du* III. *ſiecle de l' Egliſe; & elles eſtoient alors au nombre de trente-deux. (Hiſtoire des Empereurs tome* I. *à Veniſe* 1732.) Recte ne rationes duxerit, an in ſupputatione binae redundent legiones, aliis permittam inveſtigandum.

3 *Annal. lib.*IV. *cap.*III. *edition.* Gronovii. *Traject. Batav.* 1721.

le collecta, ut levi refutatione convelli, labefactarique possit. Ac primo haud satis mirari queo, cur in Dione, Tacitove tam confidenter aquiescant, qui res Augusti, & Tiberii imperio gestas, devicto, & mortuo jam Antonio, in his locis exequuntur, quum praesto sint scriptores alii, quorum oratio in IIIvirum historia tota consumitur, quorum ex testimonio xxx. & ultra in castris Romanorum legiones, dum Antonius vita frueretur, exstitisse condiscimus. Praeterea, an quae Dio, quae Tacitus semel accidisse perhibent, ita sunt accipienda, ac prolatanda, quasi omnem Reip. epocham concludant? Quam importune duo illa testimonia excitentur, liquido constabit, si ad Triumviralis historiae descriptores, atque ad eos, qui gesta ab Antonio expressim testata reliquerunt, provocaro. Appianus Alexandrinus ex multiplici testium copia primo est producendus, a quo apertissime dicitur, Mutinensi foedere ad Lavinum [1], inter Antonium, Lepidum, & Octavium inito, legionum numerum ad XLIII. pervenisse, sed diuturni belli jactura, ac detrimento post Philip-

1 In insula quadam, quae a binis Lavini fluminis ramulis duobus a Bononia circiter passuum milibus relinquitur, Triumviros junxisse manus, illucque ad partiendum inter se se imperium fuisse congressos, quin apocryphi illa marmora consulamus, quae a Malvasia proferuntur (*Marm. Felsinea sect.* IV. *cap* II. *sect.* X. *cap.* IV. *Boniae* 1690.) exstat lucuientissimus de ea re locus Dionis *lib.* XLV. *in fin.* In quo excusari vix posse reor Malvasiam, qui Panvini verba (*Romanor. Principum libri lib.* I. *pag.* 18. *Basileae* 1558.) quae, multis interjectis post titulum DIVVS. AVGVSTVS. PATER, adscripit, *III. VIR. R. P. C. cum M. Antonio, & M. Lepido se ipse creavit* V. *calend. Decembris eodem anno* (DCCXI.) *in agro Bononiensi*, tamquam integram, vetustam, sinceram inscriptionem lectoribus ingerit. Marmoribus *ψευδέγγραφοις* adde illud a Ferretio allatum, *Musae lapidariae pag.* 316. *Veronae* 1672., quo ossa militum in bello Mutinensi ab Antonio caesorum communi tumulo, jussu Germanici Imp. condita perhibentur. Triumviros autem ad Lavinum *junxisse manus* dixi, quod veteres hoc ritu foedera paciscerentur. Videsis nostram *Anaglyphi Graeci interpretationem Romae* 1751. Quapropter inita post bellum Perusinum, inter Antonium, & Caesarem concordia, Cocceio Nerva conciliatore, denarii in vulgus dati sunt, in quibus duae dexterae invicem junctae, caduceum, pacis symbolum, tenentes conspiciuntur, addita desuper epigraphe: M. ANTON. C. CAESAR. Nova per IIIviros enata imperii forma, publicae monetae tres manus invicem junctae, securi, caduceo, & fascibus Consularibus circumpositis, fuerunt insculptae. Nummum protulit Oiselius in *Thesauro tab.* LXXVII. *Amstaelodami* 1677. Quamvis imperatorum, exercituum, urbium, populorumque confoederationes duplici tantum dextera plerumque exprimerentur, consulto

lippensem victoriam ad XXVIII. fuisse redactas. Verba ipsa historici praestat apponere: *ὁ μὲν οὕτως εἶπεν ἐς ὀκτὼ καὶ εἴκοσι τελὴ πεζῶν τὴν χάριν περιφέρον ὅτι. οἶμαι, τρία δὲ τεσσαράκοντα ἦν αὐτοῖς ὅτε Μυτίνῃ συνηλλάσσοντο ἀλλήλοις καὶ τάδε ὑπισχνοῦντο ὁ δὲ πόλεμος αὐτὰ ἐς τοσοῦτον ὑπετεμνόχει*. *Sic ille* (Antonius) *dixit, viginti octo* (superstitibus) *legionibus ostentans gratiam, quum ad Mutinam icto foedere, quadraginta tribus integris* (quae tum exstabant) *promissa essent praemia*; *adeo vi belli* (quum Antonius Ephesi ad Graecos concionem haberet) *imminutus erat legionum numerus* [1]. Si igitur Tricesima inter eas annumeranda est, quae imperii summa inter IIIviros distributa, fuerant sacramento rogatae, nihil contra historiae probabilitatem, veritatemque repugnat, eamdem Antonii mercede militasse. At inquiunt, mendum caligraphorum inscitia in Appiani textum irrepsisse. Demus id hoc uno in loco fortassis accidisse; profecto Graecum scriptorem non ubique mendosum affirmabunt. Igitur, ut rem pressius urgeam, quid de legionum numero per ea tempora usitato Appianus, tam diligens, tam acutus Triumviratus descriptor, sparsim tradiderit, expendamus. De Caesare testatur ad praeoccupandam hominum studia, jussisse Italicas civitates veteranis adscribi, & *τέσσαρσί τε, καὶ τριάκοντα τέλεσιν ἀντὶ ὀκτὼ, καὶ εἴκοσιν τῶν συμμαχησάντων ἐπινέμειν*, *legionibus triginta quatuor, non solis viginti octo, quae pro suis partibus pugnabant, agros dividi* [2]. Ex quo perspicue apparet, internecino illo Reip. bello duas fuisse legionum factiones: at si vigesimaoctava ad Caesaris rationes se adjunxerat, tricesima quarta, quam ille liberalitate allicere, sibique una cum reliquis devincire studebat, cui quaeso favebat, nisi inimicissime adversanti Antonio? Rursus utriusque copias quasi

sulto hic pro foederatorum numero auctus est numerus manuum. Alias etiam id factum perspicimus in nummo Valeriani Salonini *Oisel. tabul.* LXXII., in cujus adversa parte tres item manus consertae visuntur, addita epigraphe: CONCORDIA AVGG. scilicet ipsius Valeriani, Gallieni, & Valeriani junioris, qui imperium concordi animo insimul administrarunt. Quid vero sibi velint in Galbae nummo Corinthi percusso quatuor dexterae decussatim conjunctae, adhuc mihi est incertum. *V. Museum Arigon. Num. Coloniar. tab. III. num.* 36. *Tarvisii* 1741.

1 *De bello civili lib. V. edit. Henrici Stephan.* 1592. & *Amstaelodam.* 1670. Aliter tamen Appiani verba in latinum duximus esse transmittenda, perspicuitatis gratia.

2 *Ibi*.

quasi componens noster Appianus ait, Caesarem hostes tandem se praelio superaturum, victoriamque a suis conclamatum iri existimasse, quod supra XL. jam comparasset legiones. ὁ δὲ Καῖσαρ Ἀντώνιον μὲν, καὶ Πομπήιον, καὶ Ἀηνοβάρβον κατὰ πλῆθος ὁπλιτῶν ὑπεροίσειν ἐνόμιζεν· ἦχε γὰρ πλῶν ἐς τοὺς τεσσαράκοντα πλειόνων. *Caesar autem putabat, se Antonium, & Pompeium, Aneobarbumque superaturum legionum numero, habebat enim jam supra quadraginta* [1]. Ergo si de Caesariano exercitu sermo sit, quid evidentius, Dione etiam repugnante, plusquam XXVIII. legiones fuisse in eo conscriptas? Harum vero, vel saltem *Tricesimae* imperium in tanta rerum vicissitudine ad Antonium transmitti potuisse, quis inficiabitur? Plura alia sunt historici Alexandrini testimonia, quae sciens praetaereo, ne diutius videar in uno genere versari. Jam vero, ut totam hujus rei controversiam concludam, ac definiam, an ubique in Appiano librariorum incusabimus oscitantiam? ubique numerales notas corruptas, depravatasque suspicabimur? Si haec una ratio valeret, de quovis veterum scriptorum testimonio esset ambigendum, nullaque tam certa, tamque probata erit lectio, de qua infinitae, & concertationum plenae disputationes non instituantur. Sed quid adhuc cunctamur? Satis, ut, arbitror, adversariorum argumentationem evicimus, plane esse ἀσυλλογίστην.

Quamquam prolixior ista de Dionis, Appianique, si qua tamen est, ἀντιλογίᾳ frustra a me suscipitur investigatio, quum omnis controversia facilius transigi, dirimique possit illorummet hominum auctoritate, qui socii, consortesque fuere calamitatum omnium, quibus P. R. libertas, Antonio instigante, exagitata, prostrataque est. Omnium primus Galba esto, qui in epistola ad Ciceronem de bello Mutinensi, Hirtio, & Pansa Coss. verba faciens ita apertissime scribit: *Antonius legiones eduxit duas, secundam, & QVINTAM TRIGESIMAM* [2]. Duae heae legiones, quae ex quatuor Macedonicis cum Antonio remanserant, ita tenaciter, fideliterque illi favebant, militibus animo ita excelso constabant, ut Tullius plurimum Reip. interesse putarit, si ad defectionem propositis praemiis invitarentur. Quare in concione ad Senatum ajebat, edicendum fore: *iis militibus, qui de legione secunda,*

C

1 *Ibidem.*

2 Inter familiar. Ciceronis *lib.* x. *epist.* xxx.

da, & triceſimaquinta ad C. Panſam, & A. Hirtium Conſules veniſſent, ſuaque nomina dediſſent, quod iis Senatus auctoritas, populique Romani libertas cariſſima fuerit, vacationem militiae ipſis, liberiſque eorum eſſe, placere[1]. Animum advertas velim, VIR EGREGIE, ad haec Galbae, Tulliique verba, & niſi omnia perturbare, ſcriptorumque ἡλικιωτῶν fidem abijcere mens ſit, id profecto fatebere, neminem ſic a veritate aberrare, quam qui legiones tranſtriceſimas, ab Antonianis expungunt. At nihil hactenus eſt a me allatum, quo demonſtretur milites *Triceſimae*, de qua potiſſimum agitur, Antonii factionem eſſe ſequutos; quum potius ex Aſinii Pollionis epiſtola quadam ſuſpicari liceat, eos in maximo etiam rerum publicarum diſcrimine Caeſaris partibus ſtuduiſſe, nec officio, fideique militari defuiſſe. Pergam igitur, & verbis pauciſſimis hanc unam legionem inter Antonianas numerandam invicte oſtendam. Accipe, quae Pollio, glorioſus ille vigilantiae ſuae, virtutis, praecipuaeque in Remp. caritatis jactator ad Ciceronem Corduba perſcripſerit. Lepidum, & Antonium litteris ad eum datis vehementer contendiſſe ajebat, ut illis legionem XXX. traderet; ſed nec minis, nec blanditiis, nec periculis debilitatum & fractum ſe utrique contumaciter obſtitiſſe, lectiſſimaſque haſce copias Senatui conſervaſſe. *Nam de LEGIONE TRIGESIMA tradenda quantas habuerim contentiones quid ego ſcribam? qua tradita, quanto pro Repub. infirmior futurus fuerim, quis ignorat? Hac enim legione noli acrius, aut pugnacius quidquam putare eſſe*[2]. Haec an. v. c. DCC. XVII. Kal. Apriles ſcripſit Pollio, deinde VI. Idus Junias iterum per litteras Tullium ſic affatur. *Tres legiones firmas habeo, quarum unam* XXVIII. *quum ad ſe initio belli arceſſiſſet Antonius hac pollicitatione, quo die in caſtra veniſſet, denarios quingenos ſingulis militibus daturum, in victoria vero eadem praemia, quae ſuis legionibus, incitatiſſimam retinui, aegre mehercules: nec retinuiſſem, ſi uno loco habuiſſem, utpote cum ſingulae cohortes ſeditionem fecerint. Reliquas quoque legiones non deſtitit litteris, atque infinitis pollicitationibus incitare. Nec vero minus Lepidus urſit me, & ſuis, & Antonii litteris, ut legionem Triceſimam mitterem ſibi*[3]. Quid tandem egit homo, qui dictitabat, ſe Caeſarem ſumma pietate, & fide diligere? Nullum eſſe peri-

1 Ad fin. *Philipp.*V. 3 *Epiſt. famil.* X. XXXI. 4 *Ibidem. Epiſt.*XXXII.

periculum, quod pro Repub. vellet fugere, aut deprecari, Senatus rationes, auctoritatemque se omni ope defensurum? Tempori paruit, Antonii potentiae, ac calliditati cessit, legionesque ei tradidit; vel potius ob intimam cum illo familiaritem, fidem tamen in Caesarianos simulans, Antoniarum partium adjutor fuit. Rem universam paucis conclusit Vellejus Paterculus, cujus est verissima illa, & digna integerrimo historico sententia. *Plancus deinde dubia, idest sua fide, diu quarum esset partium secum luctatus, ac sibi difficile consentiens, & nunc adjutor Bruti, designati Consulis, collegae sui, senatuique se litteris venditans, mox ejus proditor. Asinius autem Pollio, firmus proposito, & Julianis partibus fidus, Pompejanis adversus; VTERQVE EXERCITVS TRADIDERE ANTONIO* [1]. Sive ergo Pollio consilia sua, proditionemque sagacius, quam Plancus texerit, sive necessitate adactus, aut fraude circumventus a proposito desciverit, illud fixum, ratumque maneat, *exercitum*, sive legiones omnes illius imperio, ductuique a Senatu concreditas, ad Antonianas copias transmigrasse. Quibus expositis, breviterque disputatis, caussam non video, cur Legio xxx. possit ab Antonianis explodi.

Haec quum sint, ecquid ergo vetare poterat, quominus hujus IIIviri pecunia omnibus hisce numeralibus notis obsignaretur, aut quae falsitatis indicia in tricenaria possunt umquam sublucere? Quare gratulor tibi, nummophylacio tuo praeclarissimi denarii accessionem esse factam, cujus typum cum historia omnino, vereque convenire tot scriptorum testimoniis erudimur.

CONSECTARIA.

Interim si dispersa haec Appiani, Galbae, Ciceronis, & Paterculi loca conferantur, plura liquido emergunt. Ac primo, IIIviris Remp. gerentibus inconstans, & varium in castris Romanorum pro Impp. arbitratu, susceptique belli opportunitate fuisse legionum numerum. Praeterea consequitur, supra xxx. ab Antonio fuisse conscriptas. Deinde illud etiam cognoscere licet, Trajanum legionem *Tricesimam* neutiquam instituisse, Romanaeque militiae primum adjunxisse, sed extinctam, abrogatamque, occasione belli Dacici renovasse. Quarto perspicuum fit, varia uni, eidemque legioni adhaesisse nomina, pro ut rerum conditio

 fere-

1 *Histor. Roman. lib. II. edit. Burman. Amstelod. 1719.*

ferebat [1]. Constat postremo, monumenta legionum transtrigesimarum, ut XXXVI. in Donii collectaneis [2], XXXX. inter domesticas Fabretti inscriptiones [3] &c. tamquam dubiosa, incertaeque fidei immerenter a nonnullis traduci. Sed satis jam, superque nota illa tricenaria a quavis est vindicata suspicione; nunc quod tribuitur otii, ad ea perscribenda conferam, quae pertinent ad cetera nummi adjuncta illustranda.

SECTIO QUARTA.

Aquila insigne Legionum in nummis Antonii. Cur is triremem in eisdem constanter exculpi fecerit. Quae a Plutarcho de M. A. & Cleopatra perhibentur, minime poetica esse, sed cum numismatum typis omnino convenire. Navem illam Praetoriam *esse, consultoque velis, malisque destitutam repraesentari, ex Herodoto, Tacito, Polyaeno, Xenophonte, Livioque evincitur.*

NIhil revera utraque denarii pars exhibet contuendum, quod non in aliis M. Antonii nummis perfrequenter appareat; quotquot enim ille hac epigraphe, LEG. distinxit, plerumque duo militaria signa, & Aquilam praeseferunt hastae infixam, quam etiam Trojanos [4], & Persas [5] pro signo habuisse fertur, quamque C. Marius in secundo Consulatu, sublatis, abolitisque reliquis minotauri, apri, draconis, lupique vexillis, Romanis legionibus proprie dedicavit [6]. Vorsum vero navem Praetoriam excul-

1 Confer, quae habet Reimarus ad *loc. cit.* Dionis.

2 *Classe* VI.

3 *Inscript. Dom. cap.* IX. Saepe animadvertimus in Antonini Itinerario post intervalli, & milliarium numerum notam hanc LEG. apponi, quam alius excipit numerus. Hieronymus Surita in ea fuit sententia, LEG*ionis* illius, quam numerus designat, mansiones, & stativa tribus his litteris indicari. (*Notae ad Itiner. Anton. August. Coloniae* 1600.) Verum Bergierius de viis militaribus (*lib.* III. *cap.* XXXVII. *&* XXXVIII. *edit. Lugdun. Batav.* 1699.) verbis sat multis Suritam refutat, docetque, tribus illis elementis vocabulum Celticum LEGAS, seu *leguas*, vel *leucas* compendiarie exprimi. Bergerio adstipulatur Weselingius *Animad. ad Iter. Antonin. pag.* 254. *Amstelod.* 1735.

4 Stevvechius ad Vegetium *de R.M. lib.* II. *cap.* VI. *Antuerpiae* 1585.

5 Xenophon *de Exped. Cyri l.* VII. *Oxon.* 1703.

6 Plinius *lib.* X. *c.* IV. Confer Franc. Patritium *de Re Militari Roman. parte* IV. *sect.* V. *Graevii Thes. tom.* X. Si quid fabulis indulgendum, adde ex Isi-

exculptam hi nummi habent, eamque remis, gubernaculo, acroterio, roſtro, vexillo, humilique cataſtromate inſtructam. At quanam mente dicemus Antonium in his nummis ſignandis, quibus ſuas legiones, cohortes, centurias, turmas oſtentabat, navis typo perpetuo eſſe uſum? Nam quid habet illa commune cum copiis terreſtribus? Quid Triremis cum equitatu, peditatuque? Incidi olim legendo, meditandoque in Plutarchi locum, qui IIIviri conſilium manifeſto prodit, cauſſamque hujus tam ab illo uſitati ſymboli, niſi me fallit animus, oſtendit, atque ſignificat. Is autem Cheronenſis Philoſophi locus ad hunc modum ſe habet: *οὕτω δ' ἄρα προσθήκη τῆς γυναικὸς ἦν, ὥστε τῷ πεζῷ πολὺ διαφέρων, ἐβούλετο τοῦ ναυτικοῦ τὸ κράτος εἶναι διὰ Κλεοπάτραν. καὶ ταῦτα, πληρωμάτων ἀπορίᾳ συναρπαζομένους ὁρῶν ὑπὸ τῶν τριηραρχῶν ἐκ τὸ πολλὰ διὰ πάσης Ἑλλάδος ὁδοιπόρους, ὀνηλάτας, θεριστάς, ἐφήβους· καὶ οὐδ' οὕτω πληρουμένας τὰς ναῦς, ἀλλὰ τὰς πλείστας ἀποδεεῖς, καὶ μοχθηρῶς πλέουσας. Ita autem erat feminae* (Cleopatrae) *addictus* (Antonius), *ut quum valeret plurimum terreſtribus copiis, Cleopatrae gratia victoriam navalem concupjerit; quamquam viatores, agaſones, meſſores, adoleſcentulos per totam Graeciam a magiſtris captos ad naves implendas cernebat; nec ita quidem repletas, ſed pleraſque vacuas, & aegre navigantes* [1]. Porro hinc eveniſſe non dubito, ut quum peſſimus amaſius mulieri quavis in re ablandiri ſtuderet, claſſicos triumphos, maritimamque potentiam in nummis etiam, quos militibus diſtribuebat, perditiſſime affectaret. Sed quoniam libidinibus inflammatus, ac furens animus, inexplebili exagitatur cupiditate, perturbataque flagitiis exulat ratio; quo veſaniae devenerit Antonius Cleopatrae amore, teſtata centies, manifeſtaque res eſt. Nec quicquam tribuo auctoritatis maledico illi veterum ſcriptorum obtrectatori, ſeu verius Cynico cani, qui ut Plutarchum dente carperet rabido, ait poeſin potius de Antonio, quam hiſtoriam finxiſſe [2]. An quae ab illo ſumma animi levitate, vitaeque licentia facta perhibentur, unius nituntur Plutarchi teſtimonio? Aut inor-

Iſidoro in libro *Originum lib.* XVIII. *cap.* 11. *Coloniae* 1617. hujus rei initium a Jove ipſo repetendum, cui bellum adverſus Titanas gerenti Aquila victoriae augurium portendit.

1 *In M. Anton. edit. Londinenſis Opp. Plutarch. tom.* V. 1724.

2 Bayle *Dictionaire art.* Cimon. *not. H. pag.* 937. *col.* II. *edit.* 1702.

inordinata temporum series, quam Baylius historico culpae vertit, dictis abrogat fidem? Nos, ut institutum nostrum exposcere videtur, quae ex nummis optimis, *incorruptisque antiquitatis testibus* [1], perspici possunt, obiter indicabimus? Quorsum, quaeso, Antonius in Asiaticis, Cretensibus, aliisque numismatis Cleopatrae caput suo jugiter copulari voluit? Quorsum illam Veneris habitu exsculpi, se vero hedera, corymbisque coronari [2]. Quorsum ΘΕΑΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ feminam illam nuncupari? Quorsum cistam mysticam, serpentesque appingi? An non haec omnia mirifice comprobant, quae a Plutarcho de Antonio traduntur? Scilicet, se *νέον Διονύσον*, Cleopatram vero *νέαν Ἶσιν* appellari jussisse: & quum in Cilicia apparatu regio, ac prope divino ad congraecandum convenissent, utrique acclamatum fuisse: *ὡς Ἀφροδίτη κωμάζοι παρὰ τὸν Διονύσον ἐπ' ἀγαθῷ τῆς Ασίας*; *Venus ad Bacchum commessatum venit in salutem Asiae* [3]. Quod si haec Antonius praestitit *amoris in Cleopatram incendio, & vitiorum, quae semper facultatibus, licentiaque, & assentationibus aluntur* [4]; nil mirum est, in gratiam Reginae Aegypti navali symbolo pecuniam obsignasse.

Alterum est monumentum, quo intelligimus, Antonium in navalibus expeditionibus, praeliis, victoriisque Cleopatrae ingenio, & voluntati studiosissime obsecundasse, nostraque de navi Praetoria firmatur conjectura. Nummum argenteum ajo, cum lemmate M. ANT. IMP. III. = L. ATRATINVS PRAEF. CLAS. F. C. = ubi currus Equis marinis vectus conspicitur, desuper Antonio, & Cleopatra superbe stantibus, cujus schema in prima hujus libri pagina inter Cidarim, Armeniae devictae signum, & Palmam cum Crocodilo, Aegypti occupati symbolum, diligenter caelari fecimus. Adeo autem hoc typo

1 Peireschius apud Chiffletium, *Anastasis Childerici cap.v. Antuerp.* 1655.

2 Omnes propemodum hosce nummos late, copioseque explicatos iterum edidere Begerus *de Nummis Cretensium Serpentiferis Coloniae Marchicae*. 1702. Panellius *de Cistophoris cap.* XII. *Lugduni* 1734.

3 Eodem pertinent Augusti verba in Concione ad Milites apud Dionem *lib.* L. Quis non deploret Antonium τὸν δ' ἄνθρωπον ἐκεῖνον, καθάπερ τινὰ Ἶσιν ἢ Σελήνην προσκυνοῦντα, καὶ τούς τε παῖδας αὐτῆς Ἥλιον, καὶ Σελήνην ὀνομάζοντα, καὶ τὸ τελευταῖον, καὶ ἑαυτὸν Ὄσιριν καὶ Διόνυσον ἐπικεκληκότα. *mulierem istam pro Iside, ac Luna adorare, natis illius Solis, ac Lunae nomina tribuere, denique seipsum Osiridem, ac Bacchum appellare?*

4 Paterculus *l. c.*

typo gloriabatur, Antonius eoque mulierem ſibi magis, magiſque obligare putabat, ut non modo minoribus nummis feriendis uſus ſit, ſed etiam maximi moduli, & *Contorniatis*. Elegantiſſimum id genus numiſma ex Caeſareo, lectiſſimoque Vindobonenſi Muſeo extulit, vulgavitque primus anno ſuperiore Cl. Francius [1].

At ex me forte ſciſcitabere, OPTIME RONCALLE, cur Triremem in Antonii nummo ſculptam, *Praetoriam* adeo confidenter appellem? Elatum quaeſo in prora vexillum, quod, teſte Leone Imp. in Tacticis, *Φοινικίδα* veteres dixerunt, tibi ob oculos propone: hoc unum enim imperatoriae navis inſigne non apud Romanos tantum, ſed etiam Graecos exſtitiſſe perhibet illud Polycritae Aeginetae apud Herodotum [2], qui Athenienſium claſſe conſpicata, navem principem ex vexillo deprehendit: *ἔγνω τὸ σημήϊον ἰδὼν τῆς ϛρατηγίδος*, *Praetoriam ex ſigno intuens, cognovit.* Atque hunc morem apud ceteras quoque nationes obtinuiſſe, argumento eſt, quod Tacitus ſcribit, Romanos in Rheno contra Germanos paratiſſima claſſe certantes, impetum in triremem principem intendiſſe, quae ipſo vexillo facile prodebatur, putantes illic Petilium Cerialem latere, *Praetoriam navem VEXILLO INSIGNEM, illic ducem rati, abripiunt* [3]. Neque vero moleſtiam tibi ingerat, quod eam navem hic cernas malis, antennis, veliſque deſtitutam; nam potius indicio id eſt, ut bellicam, & *ϛρατηγίδα* exiſtimes. Fuerat haec conſtans apud veteres quaedam pugnandi ratio, ut antequam naves ad conflictum concurrerent, vela contraherentur, demitterenturque mali. Ideo Lacedaemoniorum imperator Annon, Dionyſii claſſem aggreſſurus, referente Polyaeno; *τῶν αὐτοῦ νεῶν παθαιρεῖ τὰ ἱϛία*, *ſuis navibus vela detrahit* [4]. Eodem modo Iphicrates Athenienſium archithalaſſus ad naumachiam contra Cercyrenſium triremes ſe ſe comparans, ut ait Xenophon; *εὐθὺς μὲν γὰρ τὰ μεγάλα ἱϛία αὐτοῦ κατέλιπαν, ὡς ἐπὶ ναυμαχίαν πλέων*, *confeſtim depoſitis majoribus velis, certamini navali ſe accingebat* [5]. Romanos, praeter vela,

1 *Muſeum Vindobon. P.* II. *Num. max. mod. Viennae* 1755. Inſcriptum huic contorniato M. ANT. IMP. TER. L. BIBVLVS M. F. P. R.

2 Vrania, ſeu *lib.* VIII. *Londini* 1697.

3 *Hiſtoriar. lib.* v. *cap.* XXII. *edit. Gronovii Lug. Bat.* 1721.

4 *Stratagemat. lib.* v. *edit. Maſvicii Lugdun. Batav.* 1690.

5 *Lib.* VI. *edit. Dodvvelli.*

la, malos abstulisse, docet latinae historiae parens: *Polyxenidas ut appropinquare hostes allatum est, occasione pugnandi laetus, aequa fronte ad pugnam procedebat. quod ut vidit Romanus* (Acilius Cos.) *vela contrahit, malosque inclinat, & simul armamenta componens, operitur insequentes naves* [1]. Et quia praetoria omnium prima praelium conserebat, Antonius hoc in nummo suae classis ναυαρχίδα, tamquam ad conflictum jam paratam exprimi voluit. Ceterum habes in aliis Antonii numismatis triremes etiam cum duplici velo, acatio, & epidromo; quod inibi vel tranvectio exercitus, vel in Armeniam profectio, vel Cleopatrae in Syriam iter, vel Navale Antonianum in Achaja, & Sicilia, vel classis, aut Africae Praefectura demonstretur, non vero maritimum certamen, quod in praesenti erat oculis exhibendum.

Denique si paullo attentius nummos illos contemplabere, qui supremis Antonii vitae, imperiique temporibus cusi sunt, variam in illis deprehendes navium πολεμικῶν formam, easque interdum non Romana sane architectatione constructas, sed quales Carthaginenses, Corinthii, Rhodii, & qui Aegyptum incolunt, aliaeque exterae nationes habere consueverant. Quod quum ipse mecum reputarem, voleremque animo, Antonii morem hic etiam videre mihi visus sum, qui ut legionibus supplendis milites ex quavis gente adscripserat, ita classi augendae, barbarorum naves undecumque colligebat; quo alludunt Virgiliani versus:

Hinc Augustus agens Italos in praelia Caesar,
Cum Patribus, populoque, Penatibus, & magnis Diis,
Hinc ope barbarica, variisque Antonius armis.

SE-

1 *Lib.* XXXVI. *cap.* XLIV. *edit.Oxon.*

SECTIO QVINTA.

Num Antonianae classis triremes, quales in nummo comparent. παρέκβασις de navium bellicarum structura. Vetus systema de remigum ordinibus ἀνωτερόις, καὶ κατωτερόις cum antiquis monumentis, prae omnibus, cohaerens. Huic demonstrando aereus Carausii nummus anecdotus, & Pictura domus Augg. ex Cod. Vaticano in conspectum producitur. Eidem omnino suffragari Lucani, Vegetii, Pausaniae, Arriani, aliorumque veterum scriptorum locutiones. Silius Italicus perperam a nonnullis explicatus. Ingentes naves a Syriae, aut Macedoniae Regibus instructae, an systema illud excludant.

SED heic multo obscurior, gravioribusque implicata difficultatibus praetenditur quaestio ab ea remorum dispositione, quae in praetoria Antonii triremi constanter oculis obversatur. Enimvero, ut Dio scribit, *τὰ μὲν σκάφη τῷ Ἀντωνίῳ πολὺ τῶν ἐναντίων ὑπερέχοντα ἦν, τριήρεις μὲν γὰρ ὀλίγας, πεντήρεις, ἑξήρεις τε, καὶ δεκήρεις, naves Antonius fabricaverat hostilibus, multo majores, paucas quidem triremes, reliquas omnes quadriremes, quinqueremes, & deciremes* [1]. At si Praetorianae effigies hisce in nummis expressa est, illam oportuit proculdubio latiori propede, eminentiori peritoneo, puppi, epotide, parasemo grandioribus fuisse instructam, majori militum, remigumque numero abundare, verbo dicam, in tota classe paratissimam putari. Sed quid? quod haec valida triremis numquam repraesentet assurgentes remigum ordines, qui in diversis tabulatis positi *τὸ κάτω, καὶ ἄνω* navim urgeant, vorticesque remis discindant, sed ubique remiges eodem super catastromate sibi continenter succedentes demonstrat? Ergone in summo errore, maximaque rerum ignoratione versatos, dicendum erit Scaligerum [2], Salmasium [3], Pancirolum [4], Vossium [5], Schefferum [6], Palmerium [7], Snel-

1 *Histor. Rom. Lib. L.*

2 *In animadvers. ad Chron. Eusebii pag. 61. Amstelod.* 1658

3 *Observ. ad Jus Atticum. Lugdun. Batav.* 1643.

4 *Rer. Memorabil. Ambergae* 1612.

5 *De construct. Liburnicarum. In Thesaur.* Graevii *Tom. XII.* Item in *Etymologico Amstelod.* 1695.

6 Schefferus *de Militia Naval. l.* 1I. *cap.* 1I. *Vpsaliae* 1654.

7 *Exercitationes in auctores Graecos; ad fragment. Memnonis. Trajecti ad Rhenum* 1694.

Snellium [1], Morisottum [2], Fabrettum [3], Luchesinium [4], quibus ceteroquin antiquum illud *σύστημα* ordinum *κατωτάτων καὶ ἀνωτάτων* magnopere probatum fuisse cognoscimus? Vetera, quaeso, ne moveas, mi RONCALLE. Quamcumque enim amplexabere ex diversis, distractisque sententiis, quas ad commodius explicandam navium polyremium structuram ingeniose excogitarunt Baifius [5], Stewechius [6], Languedoc [7], Rivius [8], Sanadonius [9], Maugereus [10], Laurus [11], Witzius [12], Meibomius [13], Savillius [14], Deslandius [15], in majores te conjicies ambages. Sive remigum versus in longum dividas, sive *θρανίτας*, *ζυγίτας*, *καὶ θαλαμίτας* in transversum numeres, sive cujusvis navis nomen a numero remigum, qui singulis summorum jugorum remis applicabantur, mavis repetere, sive transtra multiplices, decurtes, intexas (huc enim recidunt omnia illa recentiorum systemata), ubique salebrae, ubique inextricabilis error. Me equidem, rebus animo diu agitatis, & caussa diligenter volutata, facilius in suas partes trahent prioris sententiae defensores: nam etsi ex M. Antonii nummis, aliisque compluribus conjectare fas sit, triremes actas fuisse remigibus a prora ad puppim aeque procurrentibus, al ii nihilominus suppetunt, ut Q. Metelli, Hadriani, Gordiani III., quos acuratissime expenderunt Goltzius [16], Oiselius [17], Fabrettus [18], Bonarrotius [19], itemque duo aurei Musei Hannoveriensis Carausii, & Alecti, quorum meminit Deslandius

1 *Tiphys Batavus, sive de histiodromia. Lugd. Batav.* 1647.

2 *Orbis Maritimus lib. II. cap.* 49. *Divione* 1643.

3 *De Columna Trajani cap.* V. *Romae* 1690. *V. etiam* Cl. Nicolai Galeotti adnotationes *ad Museum Odescalchum tom.* II. *tab.* 26. *Rom.* 1752.

4 *Adnotat. historicae ad Demosthenem. Orat. de Classibus pag.* 193. *Romae* 1712.

5 *De re navali liber. Basil.* 1527.

6 *Ad Vegetium lib.* IV. *cap.* XXXVII.

7 *Dissertation sur les Triremes, ou Vaisseaux de guerre des Ancienſ. à Paris* 1721.

8 *Histor. Naval. Antiqu. lib.* III. *cap.*49. *Londini* 1633.

9 *Memoires de Trevoux. Septembre* 1722.

10 V. *Catrou, & Roville Istoria Romana tom.*VII. *Venezia* 1732.

11 *Antiquit. Roman. P.*II. *num.*V. *Romae* 1612.

12 *De Nav. remig. P.*I. *cap.*II.

13 *De fabrica Trirem.*Graev. *t.*XII.

14 Confer Scheffer *ubi sup.*

15 *Essai sur la marine des Anciens, & particulierement sur leurs Vaisseaux de guerre. à Paris* 1748.

16 *In Fastis pag.*140.

17 *Thesaur. Num. tab.*LXXVIII.

18 Loco mox indicato, ubi ejusmodi numismata recenset.

19 *Osservazioni sopra alcuni Medaglioni pag.*288. *Roma* 1698.

dius [1]: quibus in nummis bellicarum navium remi a thalamo ad tranum ad diversam altitudinem, quasique per gradus protensi visuntur; ut vere quavis in triremi appareat, fuisse nautas imos, medios, summos, quorum alii longioribus, alii brevioribus peterent aequora remis. Nullum, ut fatear quod res est, ex hisce nummis hactenus mihi licuit nancisci, imo Carausii aureos necdum videre: aereum tamen hujus Tyranni ante viginti annis nobis contemplandum exhibuit *ὁ πάνυ* philologus, quem in his studiis auctorem, moderatoremque nostri amantissimum habuimus, Apostolus Zenus, *ὁ νῦν ἐν ἁγίοις*. Typi raritate, operisque elegantia capti illius imaginem cera signatoria impressam adservavimus, quam quum a caelatore aeri redditam hic intueberis, oculis ipsis usurpare poteris, quemadmodum,

. . . . . *triplici CONSVRGVNT ordine remi*;

& quam vere auctor Tacticorum scripserit: *ἡ μονήρης, καὶ διήρης, καὶ ἐφεξῆς κατὰ τὰς στίχους τὰς* ΚΑΤΑ ΤΟ ΥΨΟΣ ΕΠ' ΑΛΛΗΛΟΙΣ, *Soliremis, Biremis, & quae sequuntur, ab Ordinibus SECVNDVM ALTITVDINEM, VNVS SVPER ALTERVM* [2] nuncupantur.

Eadem prorsus biremium, triremiumque deformatio ad oculos occurrit in aliis optimae vetustatis monumentis; ac ne quid dicam de Praetoria Trajani, in columna *κοχλιώδει* exsculpta, de

 mo-

1 Ubi supra. Confer praeterea Cl. Arbutnotium, *Dissertation concerning the Navigat. Of the Ancients. London* 1727.

2 *Leonis Sapientis Tactica, sive de Re Militari num.* XIX. *Lugdun. Batav.* 1612. *V. Annotazioni di Filippo Pigafetta al Trattato di Leone Imp. Venezia* 1586.

qua dubitatio posset suboriri [1], quid praestantius, aut accommodatius veteri illa pictura triremis exquisitissimi operis, inter rudera montis Palatini anno CIↃIↃCCXXIV. detecta, cujus graphidem deinde evulgavit Turnbullius [2], in qua scientissimus pictor ternos remorum ordines perspicue, distincte, adamussim, alterum altero superiorem, ut re ipsa dispositos in aliqua Triere proculdubio observarat, pennicillo expressit? Illius exemplar ad fidem autographi inter ceteros delinearat Eq. Petrus Leo Ghezzius, ex cujus pictoriis schedis, ab ipso paucis ante mortem annis in Vaticanam Bibliothecam inlatis, diagramma proponam picturae fortasse similius [3]. In quo rerum genere quamvis sciam nihil esse difficilius, quam vel aetatem definire, vel auctorem tuto cognoscere; verumtamen si ad locum spectemus, ubi pictura reperta est, utrumque fortasse colligere licebit. Quum itaque a classicis, oculatisque testibus acceperim, conclave, sive stibadium, sive atrium, cujus tholo imagines fuerant superinductae, fuisse in orientali Palatii parte, quam Augustus summa

1 Quas Raphael Sanctius, Julius Pipi, Sanctes Bartolus, aliique egregii pictores delinearunt hujus Columnae imagines, tres remorum ordines in Trajani Praetoria referunt. Duos tantummodo exhibuit Andreas Morellus, qui universa illius emblemata descripsit, aerique incidit ex gypseis formis, quas LVDOVICVS MAGNVS circa an. CIↃIↃCLXX. permissu P. M. exprimi fecerat, quum eamdem Columnam ex aere conflatam Parisiis spectatissimo in loco erigere meditaretur. V. *Praef. ad Colum. Trajan. Morel. & segm.* a 30. *Amstelodami* 1752. In quo Helveticum hunc scriptorem minus accurate fecisse persuasum habeo. Sed dubitatio de eo potius suboritur, an remiges alii aliis essent superiores; exigua enim adeo est inter remorum ordines distantia, ut nautae in una, eademque contabulatione stantes possent supremos juxta, ac infimos tractare remos. Eam certe fuisse structuram *biremis*, qua Imperator Palaeologus, & Patriarca Cpolitanus subvecti Italiam appulerunt Concilii Florentini caussa, perspici poterit ex illius schemate in aeneis valvis Basilicae Vaticanae, quas Eugenius PP. IV. fabrefieri, caelarique fecit, Polaiolo artifice Florentino adminiculante. Ejusdem biremis iconem exhibuit Horatius Justinianus in *Act. Concil. Florent. P.* 1I. *pag.* 70. *Romae* 1638.

2 *Treatise Of Ancient Painting. Tab.* XXV. *London* 1740. Accepimus dudum inter memorabilia Herculanensium, atque picturas, auro contra aestimandas, quae e terrae gremio ad radices Vesevi in dies eruuntur, tabulam fuisse repertam, referentem similiter triremem ordinibus remigum per assurgentes gradus instructam. Vtinam & rei litterariae bono, & controversiae magis, magisque dilucidandae, haec admiranda vetustatis monumenta in vulgus prodeant aliquando.

3 Adservantur schedae Ghezii in pluteis, qui sunt in conclavi Calligraphorum ejusdem Bibliothecae.

ma magnificentia aedificarat (quae enim ad occidentem respiciunt a successoribus Tiberio, Nerone, Caligula, Domitiano additae sunt) ad illius aevum censeo, picturam posse congruenter revocari. Inclaruit autem, referente Plinio [1], per id tempus ingenii laude, operumque nobilitate Marcus Lidius Elotas, qui *Augusti aetate primus instituit amoenissimam parietum picturam, villas, & porticus, ac topiaria opera, lucos, nemora, colles, piscinas, euripos, amnes, LITTORA ..... varias ibi obambulantium species, aut NAVIGANTIVM, terraque villas adeuntium ..... Idem subdialibus maritimas urbes pingere instituit, blandissimo aspectu.* Quid igitur prohibet, quominus nostram picturam Lidii opus credamus? Habes illam.

Quandoquidem vero Turnbullianae collectionis nonnisi titulum, & aliquot solitaria schemata hactenus videre licuit, quid ille de hujusce tabulae affiguratione senserit, ignoramus, sed quae nobis animo sententia surgat, summatim proferemus. Hic itaque partem Virgilianae historiae, qua tantopere delectaba-

1 *H. N. lib.* XXXV. *cap.* X.

ctabatur Augustus, repraesentari non inani conjectatione auguramur. Stat in littore Carthaginensi infelix Dido, gravi jam dudum saucia cura, ibique Aeneam, quem egentem, & hospitem exceperat, regnique in parte locarat, lacrymis, precibusque flectere conatur, ne suas deserat terras, eumque ex Jovis jussu discessum meditantem, morari satagit. At pius Aeneas, quamvis multa gemens, & magno labefactus amore, jussa Divum exequi, & Italiam petere parat. Idcirco jam ad ripam appulit triremis, jamque ut in eam conscendat, aptata est ad ageam scala; cujus ascensum Dido praeoccupasse videtur, quominus Aeneae pateat ad profectionem. Vt regius plane est Didonis vestitus, ita heroicus Aeneae, alteriusque Trojugenae militis, & qualis Teucris attribui solet. Condonandum tamen heic est Virgilio, aeque ac Lidio, quod per insignem *ἀναχρονισμὸν*, tempore belli Trojani *triremes* exstitisse putarint, quae nonnisi ccc. annis post Ilii fatum Corinthi, Aminocle naupego, fabricatae sunt. Sed quemadmodum in carminibus poëtae licuit, naves bellicas fingere, quales aevo suo fabrefieri cernebat, ita pictori, quum perornandis concamerationibus domus Augustae Virgilianas fabulas udo tectorio induceret, earumdem navium exemplum ab usitatis, & communibus sumere. Rectius quidem fecisset artifex, si Didonem non alloquentem Aeneam juxta triremem, sed abeuntem Trojanorum classem ex proxima arce spectantem pinxisset, verum pictoribus haec audendi, variandique est concessa potestas. Ceterum si aliam potius ex his fabularibus narrationibus, quibus abundant Graecorum libri credideris hac tabula proponi, neutiquam tibi adversabor: neque enim id agitur hoc tempore; sed ideo in uno Virgilio substiti, quod aliae picturae, in monte Palatino eruderatae, Aeneae gesta non obscure indicarent. Nihil etiam de hujus triremis acrostolio, aplustri, tutela, & signo, aut de *Vmbella* medio in navis encopo infixa disputabo; sed quod rei caput est, quodque in tota hac oratione propositum fuerat unice, exequi, & urgere praestat. Itaque nihil in hoc navigio ad praesens spectari volo, nisi remorum dispositionem; qua quid potest esse gravius, aut testatius ad veterum scriptorum sententiam defendendam? Contra vero nullus est numismatum typus, nullumque

que antiqui artificii marmor, quod in suae hypothseos probationem ceteri acutissimi scriptores possint afferre. Quapropter licet haec de triremium forma, remigumque positione toties tentata quaestio, insuperabili aditu impervia videatur; illud pro certo constitui poterit, primis illis, quos enumeravimus, scriptoribus antiquitatem ipsam utcumque favere; in ceteris nihil laudandum, praeter ingenium, & in re summis obstructa difficultatibus conatus, & acumen.

Etiamne parum auctoritatis habere videntur dicendi formulae, quibus antiqui scriptores perpetuo usi sunt, quum de navigiis bellicis verba facerent? Lucanus quadriremem ita definit [1].

Cornua Romanae classis, validaeque triremes,
Quasque quater SVRGENS EXTRVCTI *remigis ordo*
Commovet, & plures quae mergunt aequora pinus.

Lucano succenturiandus Vegetius, a quo aptissima locutione illud est dictum: praeliares naves *interdum quinos sortiuntur remigum GRADVS; nec hoc cuiquam enorme videatur, quum in Actiaco praelio longe majora referantur concurrisse navigia, ut senorum etiam, vel ultra ordinum fuerint* [2]. Insignis quoque est ad eam sententiam Pausaniae locus, ubi navigium Deliacum magnitudine insigne commemorat: ΚΑΘΗΚΟΝ *εἰς ἐννέα ἐρέτας ἀπὸ τῶ καταστρώματος*, *DESCENDENS in novem ordines* (remigum) *a tabulatu* [3]. Dic sodes, V. Cl., an haec verba, *consurgo*, *surgo*, *extruo*, *gradus*, *descendo* possint umquam ab optimo latini sermonis interprete ad remigum ordines in eadem aequabili superficie dispositos convenienter accommodari? Sequitur adnotanda remorum diversitas, quam duo a me producta monumenta manifesto praeseferunt: qua in re monetarium, pictoremque nihil inconsiderate, nihil inscite, nihil pro suo arbitratu egisse, sed plane ad veritatem omnia repraesentasse, Arrianus, Thucydidesque sponsores accedent. Ille equidem de biremibus, quibus Alexander Hydaspem, & Accsinem navigabat, ait: *αὐτῶν* ΤΑΣ ΚΑΤΩ ΚΩΠΑΣ

1 *Lib.* III. *de Bello Civil. Lugdun. Batav.* 1669.
2 *De R. M. lib.* IV. *cap.* XXXVII.
3 *Lib.* I. *Attica edit. Kunii, Lipsiae* 1696.

ΠΑΣ *οὐκ ἐπὶ πολὺ ἔξω ἐχούσας τοῦ ὕδατος*, *ipsarum* REMI INFERIORES *parum admodum erant supra undam dispositi*[1]. Memorabile etiam, quod Thucydides accidisse narrat in classe Atheniensium, quum in Epidaurum, & Potidaeam contenderet: *πρὸς τῷ ἐκ δημοσίου μισθῷ διδόντων τοῖς θρανίταις τῆς ναυτῶν*, *praeter publicam nautarum mercedem, alia thranitis contradebatur*[2]. Sed cur Trierarchi liberalius cum hoc uno nautarum genere agendum censuerunt? Vnicam, veramque caussam ex veteri Scholiaste habeto: *οἱ δὲ θρανῖται μετὰ* ΜΑΚΡΟΤΕΡΩΝ ΚΩΠΩΝ *ἐρέττοντες πλείονα κόπον ἔχοιεν τῶν ἄλλων*. *Tranitae autem* LONGIORES REMOS *trahentes, magis quam alii delassantur*. Praeter haec nescio an aliquid queat afferri evidentius ad varias hypoteses illas rejiciendas, nostramque sententiam confirmandam: non enim possunt esse remi alii inferiores, & aquae proximiores, alii ponderosiores, longioresque, nisi nautas ad diversam distantiam a maris superficie gradatim in triremi constituas.

Denique remiges in diversis contabulationibus fuisse positos, dum aequo impulsu, paribusque lacertis navem versarent remis, satis magno argumento sunt duo Romanae historiae monimenta. Quum enim M. Agrippa ad promontorium Peloritanum sua triremi Papiae navim summa vi petiisset, teste Appiano[3] illam perfregit *κατὰ τὴν ἐπωτίδα circa carinam*, ita ut mare in navim admissum infimum remigum ordinem praefocarit, quorum misero, subitoque naufragio zygitae, thranitaeque perterriti, fracto stegate, enatarunt, mortique se se eripuerunt. Sane nisi alii aliis a carina fuissent remotiores, omnibus idem impendisset periculum, nec superiores nautae, infimis pereuntibus, perfugium illud habuissent. Huc etiam spectat illa Sillii Italici de II. bello Punico narratio. Iniecto a Carthaginensibus in Cumanam Romanorum navim igne, sic puppim universam exarsisse, celerique incendio superiorem partem continuo sic conflagrasse, tradit poëta, ut summi nautae remos abiicere, & effugium quaerere cogerentur. At mirum! dum agilis flamma quaquaversum percurreret, infortunii adhuc nescii erant remiges infimi ordinis[4]. *Intrat*

1 *De Exped. Alex. lib. IV. edit. Blancardi Amstelod.* 1668.
2 *Histor. Bel. Peloponn. lib. VI. edit. Ducheri Amstelodami* 1731.
3 *Bel. Civil. lib. V.*
4 *De II. Bel. Punic. lib. XIV. v. 424. edit. Dasquii Paris.* 1618.

Intrat diffusos pestis vulcania passim
Atque implet dispersa foros, trepidatur omisso
SVMMIS remigio; sed enim tam rebus in arctis,
Fama mali nondum tanti penetrarat ad IMOS.

Porro si in longum, aut in latum utcumque dispositi fuissent nautae, quì fieri poterat, ut ignis, qui nedum in puppi, (ubi *summi remiges*) ardebat, sed per foros supremi pavimenti vagabatur, non esset zygitis, thalamitisque conspicuus? Ergo contabulationes minime sub dio erant, invicemque patulae, sed catastromate sic dividebantur, ut rumor rerum, quae superius agebantur, non tam cito inferius pervaderet. Frivolum autem dictu est, quod Catrovius, & Roullieus [1] excogitarunt ad Silii auctoritatem elevandam, nimirum poëtam ἐμφατικῶς esse loquutum, nihilque aliud animo intendisse, nisi ut rerum omnium perturbationem significaret, quam incendium momento temporis adduxerat. Sed aliter omnino ab his auctoribus esse aestimandum, nec Silium aestro abreptum a ceteris scriptoribus in constituenda ordinum,& remigum varietate discrepare,facile intelliges, si quae hactenus memoravimus, cum illius descriptione vel leviter componas. Verum quis illud sibi obtrudi patiatur, in ingentibus illis navibus polyremiis, quas a Ptolemaeo Evergete, Demetrio Poliorcete, Philippo Macedonico, Hierone Syracusano, Ptolemaeo Philadelpho, & Philopatore duodecim, quindecim, sexdecim, viginti, triginta, imo & quadraginta ordinibus instructas legimus, unuquemque remigum ordinem alterum alteri fuisse superpositum? *Vtinam tam facile vera invenire possem, quam falsa convincere* [2]! Attamen ad veterem illam sententiam excludendam non satis aptum, firmumque argumentum repeti videtur ex inutilibus, magnisque illis molibus, quas Regum vel in mari lascivientium otiosa pecunia ad ostentationem paraverat; quandoquidem illas vel inhabilis magnitudinis [3], & ad omnia praepeditas [4], vel ad vanitatem magis, quam ad usum [5], vel

E non

1 Vbi supra.
2 Cicero *de Nat. Deor. I.*
3 Livius *lib.* XXXIII. *cap.* XVI.
4 Florus *l.* IV. *c.* XI. *Trajecti* 1680.
5 Plutarchus *in Demetrio.*

non ſuis remis actas, ſed remulco deductas comperimus [1]. Quod ad reliquas minoris magnitudinis ſpectat, ego equidem in ea ſum, ſemperque perſtabo opinione, naves aliquot bellicas fuiſſe, quales in allatis monumentis obſervavimus, qualeſque poſterioribus ſaeculis renovatas [2] non injuria augurari me poſſe arbitror. Et quamvis

1 Athenaeus *Deipnoſoph. l. v. edit. Caſauboni Lugduni* 1657. Viderat id jam immortalis noſter Zenus in epiſtola ad Rinaldum Comitem Carlium, (*Lettere di Apoſtolo Zeno tom.* III. *let.* 179. *Venezia* 1752.) in hac controverſia aeſtimanda nullam eſſe habendam rationem ingentium illarum navium, quippe quae non ad uſum, ſed ad ſpectaculum comparabantur. In qua tamen epiſtola unum eſt, quod plurimum miramur. Clariſs. Carlius in Patavino Gymnaſio Nauticae tunc Anteceſſor, editurus nitidiſſimum opus *della ſpedizione degli Argonauti in Colco*, quod deinde quatuor libris complexus eſt, edid itque Venetiis 1745. Zeni ſententiam de triremium ſtructura exquiſierat: nullus enim ferme fuit hujus aetatis philologus, qui a viro ſupra fidem eruditiſſimo, tamquam ab oraculo, reſponſa non quaereret. Quid igitur Zenus ad Carlii poſtulata? *La quiſtione da lei propoſtami intorno alla figura della Trireme Pretoria, cioè ſe ella foſſe diſpoſta, e figurata con uno, o più piani, e ſe con uno, o più ordini di remi, non è facile a ſcioglierſi, e determinarſi .... Quanto alle medaglie, tutte quelle, che mi è occorſo di vedere, e di avere, che non ſon poche, rappreſentano coſtantemente la Trireme Pretoria con un ſol piano, e un ſol rango di remiganti, e di remi.* Quo fortaſſe teſtimonio fretus amiciſſimus Carlius in diatribe epiſtolari de figura triremium, quam nobis inſcripſit humaniſſime, typiſque excuſam dedit in *Ephemerid. litterat. Mediolanenſ. ann.* 1756. *n.* III. affirmavit, nihil huic quaeſtioni definiendae ex veteribus monumentis certo repeti poſſe. Miramur ſane, ea Zeno excidiſſe, qui Carauſii nummum ante paucos annos oſtenderat, & ſic firma, ac tenaci fuerat memoria, ut quae ſemel viderat, aut legerat, omnia in numerato haberet. Sed plura condonanda illuſtri huic viro, qui dum ſcriberet, non minus aetatis flexu, quam proſtrata valetudine premebatur, quique aperte falſus eſt, epiſtolam ſe conſcripſiſſe nullo adhibito ſtudio, ſed tumultuarie, nihilque aliud mandaſſe chartae, niſi quod, calamo properante, menti ſuccurrerat. Ex quibus intelligere licet, quam male Clarorum virorum nomini, & ſplendori conſulant, qui illorum epiſtolas, plenas feſtinationis, & pulveris, vix ab obitu, ad unam omnes ſine ullo delectu evulgant; quas, ſi palam prodire fas fuiſſet, earumdem auctores ſecundis, & tertiis etiam curis retractaſſent.

2 Diverſa proculdubio a triremibus per haec tempora uſitatis videntur fuiſſe navigia bellica, ſive ea, quae Emmanuel Comnenus belli ſacri gratia in Syriam dimiſit, a Guillelmo Tyrio his verbis deſcripta: *erant in praefato exercitu naves longae, roſtrate, geminis remorum inſtructae ordinibus, quae vulgo galeae dicuntur.* (*lib.* xx. *cap.* XIV. *Baſileae* 1549. *curante Poſſenotto*) ſive ea, quae Rogerius Rex in Apuliam littoralem contra Graecos adduxit, de quibus Otho Friſingenſis ita loquitur: *aptatis triremibus, & biremibus, quas modo galeas dicere ſolent &c.* (*de Geſt. Federic. cap.* XXXIII. *ſcript. R. Ital. Mediolan.* 1725.) Quid eſt, quod haec navigia pluribus praedita or-

vis de remorum tractandorum ratione, deque nautica in polyremibus opera, quae hominum ingenia tamdiu torsit nihil omnino dilucide, & persuasibiliter me posse depromere fatear; nihilominus quum scriptores antiqui pene omnes videantur diversitatem navium bellicarum, triremium, quadriremium, quinqueremium &c. ab ordinum, versuumque in altum assurgentium numero, ac multitudine repetere, Montfauconii illud usurpare soleo: *licet non intelligam, credere tamen malim, quam tot antiquis*

E 2 *scripto-*

ordinibus dicantur, & alia fuisse *biremes*, alia *triremes* tradatur, nisi quia reapse ab his, quae uno tantum ordine instruebantur, forma, structura, magnitudine, remorumque collocatione differebant? Nam erat illis temporibus aliud *galeae* genus, quod cum hodierno potest comparari; enim vero de Roberto Guischardo illud perhibet Anna Comnena: αὐτὸς δὲ ἐπὶ μονήρη γαλέαν ἐπελθὼν τὴν Κεφαληνίαν, *ipse vero galea vectus unireme Cephaleniam tenuit*. (*Alexiados l.* VI. *Scrip. Byzant. Venetiis* 1729.) Igitur priores illae naves, ordinum numero monere majores, cum vetustissimis triremibus aliquam videntur habuisse similitudinem. Sed longe probabilius rei nauticae antiquae feliciter renovatae monumentum suppetit in historia Venetorum. Quemadmodum res se habuerit a principio commemorandum. Victor Faustus obscuro quidem genere homo, sed ingenio peracri, & subtili circa ann. cIↃIↃXXXVII. *Quinqueremem* Venetiis fabricavit, quae maximam in tota urbe admirationem movit, & illustrium, doctorumque virorum praeconia artifici conciliavit. Fuit autem novum illud, & insigne Fausti inventum diuturni in mathematicis disciplinis studii fructus, atque etiam assiduae lectionis operum Thucydidis, cujus conciones in latinum verterat. (*Istoria degli Scrittori Veneziani del P. Giovanni degli Agostini tom.* II. *pag.* 455. *& seq. Venezia* 1754.) Nulla equidem hujus quinqueremis superstes est imago; quare de illius forma nonnisi conjectando quicquam proferre possumus. Nihilominus quum ea perlego, quae de illa scriptores coaevi litteris tradidere, verosimilius mihi videtur, habuisse remigum ordines alios aliis superpositos, atque parallelos. Natalis Comes (*histor. Venet. lib.* XXI.) ait, Faustum mathematice navigium excogitasse ad imitationem antiquorum; quod ipse Victor fusius tradit ad Joh. Bapt. Ramnusium. (*Epistolae Cl. Viror. pag.* 73.) Ideoque quum de illius usu exortae essent controversiae, suae quinqueremis utilitatem ille defendit praeclaris historiis in medium allatis, ut in vita Cardinalis Navageri perhibetur. *pag.* 70. Igitur nonnisi in pervetustis monumentis hujus navis exemplar quaerendum. Quid autem haec, nisi ordines superiores, & inferiores, ut tota hac sectione demonstratum est, probabilius praeseferunt? Praeterea Lucilius Magius Brixianus (*Epist. familiar. lib.* I.) addit, Faustum quinqueremis fabricandae exemplum ex Thucydide deprompsisse, & Pancratius Justinianus (*Epist. Ann.* III.) illam comparat his, quae in Carthaginensium, Romanorumque classe fuerant. Atqui in navibus Thucydideis ordines remigum scalares fuisse, ex Scholiaste adnotavimus, eisdemque persimiles extitisse Punicas, indeque Romanas, ex Polybio, Livioque argumentando facile eruitur. Faustus ergo ordinum varietatem antiquis usitatam videtur revocasse.

ſcriptoribus fidem denegare [1]. Atque haec in gratiam Praetoriae Antonianae dicta ſunto; jam ad reliquas noſtri denarii proprietates explicandas revocetur oratio.

SECTIO SEXTA.

Quare Herculea emblemata in nummis M. Antonii Conſularibus tam frequenter occurrant. Dignitates, quas Antonius in Republica eſt conſequutus. De illius Auguratu, quem ſic ambitioſe retinuit. Characteres illi AVG. noſtro denario inſcripti, perverſe a Larreio explicati. Suppoſititius nummus de Antonii Auguratu ab Oiſelio productus. Cetera auguris ſymbola in Antonianis nummis indicantur. Alia Sacerdotia M. A. obtinuiſſe, oſtenditur, ſed Dianae Ephefiae Flaminem fuiſſe, negatur. De uſu, & valore hujus noſtri nummi inquiritur. Pro diurno militum legionariorum ſtipendio fuiſſe cuſum, & decem aſſibus permutatum, evincitur.

QUAM latinorum diſertiſſimus Tullius Antonio interdum exprobrabat immoderatam honorum cupiditatem, & intolerandam ſui oſtentationem, cum multis ille patefecerat, tum hoc in primis, quod ſe ex Antone progenitum venditaret, ac non modo ex magna, & vetere proſapia, ſed Herculis ſtatu ortum depraedicaret. Atque ex hoc procaci faſtu, ex hac ſuperba animi elatione profectum eſt, ut Herculea inſignia ſuis nummis inſculpi, affectaret cupidiſſime. In iis enim frequentiſſime occurrunt, ſe ſeque oſtendunt vel ipſius Herculis caput, vel leonina pellis cum clava,

Prima Cleonaei tolerata erumna Leonis,

vel arcus, & pharetra, quibus aves ſtymphalides, aliaque monſtra fortiſſimus Deorum edomuit, ſauciavit, interemit. Quamquam neſcio, an hanc fabuloſam ſui originem oſtentare vellet Antonius, quum poſt bellum Pharſalicum primus omnium, ut Plinius refert [2], leones jugo ſubdidit, eoſque ad currum, rhedamve adjunxit; an potius feri, & immitis animi arrogantiam percuperet oſtentare. Nummo L. Antonii, Marci Fratris hic trium-

1 *Antiqu. Expli. tom. IV. part. II. lib. 2. des Navires à Paris* 1722.
2 *H. N. lib. VIII. cap. XVI.*

triumphus est exsculptus, quo emblemate usi sumus priori hujus operis litterae perornandae. Quid plura? ab Hercule se genus duxisse Antoniis adeo persuasum fuerat, ut leonem quasi pro familiae insigni habuerint, quod deinde Lugdunenses, huic genti plurimum devoti, ad illius benevolentiam artificio, & assentatione captandam, cum Vrbis nomine Antonianis denariis imprimi voluerunt [1]. Haec utique spectabat Cicero, quum Attico suo scriberet: *tu Antonii leones pertimescas* [2]. Sed quae summa, & amplissima in Republica erant fortuna magis, & audacia, quam nobilitate duce, & virtute comite est ille consequutus; inque celsissimam dignitatis, & honoris sedem non tam laboribus, & periculis, quam fraudibus, & improbitate ascendit. Quis autem fuit altissimus equestris splendoris gradus, qui Antonio tandem non patuerit? Semel, & iterum Imperium fuit illi collatum, Praetura urbana, ac peregrina tributa, tres Consulatus concessi [3], triumphi gloria tertium decreta. Quae quidem illustria honoris indicia non modo nummorum epigraphe significari voluit Antonius, sed & figuris, variisque in illis incisis emblematis, coronis nimirum, tropaeis, clypeis, quadrigis, devictarumque provinciarum symbolis. Verum est illud animadversione dignissimum, mi RONCALLE, quod etsi Tribuni plebis, Magistri equitum, Imperatoris, Consulis, Gymnasiarchae, Agonothetae, IIIvirique titulo gloriaretur, adhuc tanti fecerit adeptum olim *AVGVRATVS* sacerdotium, ut in plerisque

1 De Rubys *Histoire veritable de la ville de Lion liv.1. cap.* xxx. *à Lion* 1604. Paullo fusius haec tradit Menetrierius, *Eloge historique de la ville de Lion part.* 1. *§.* IV. 1669. *Ce Lion estoit l'ancienne devise de la Colonie, que Plancus avoit amenèe, & qu'elle avoit estè le sujet du nom de cette ville.*

2 *Epist. ad Attic. lib.*x. *ep.*13.

3 *Primum Consulatum gessit una cum Julio Caesare an. V. C.* DCCIX. *in cujus interfecti locum ipse sibi Publium Dolabellam collegam suffecit. Consul iterum factus an.* DCCXIX., *ubi tamen se sponte hoc magistratu abdicavit. Consul tertium designatus est an.* DCCXXII. *Quia tamen paullo post hostis Reipb. declaratus, hunc Consulatum non iniit.* Hanthaler *Exercitationes de Num. Vet. Dial.* x. *num.*XIV. *Norimbergae* 1735. De III. Marci Antonii consulatu exstat in Thesauro Britannico Graecus nummus puris, putis litteris utrinque distinctus. Hinc legitur, ΑΝΤΩ. ΥΠΑ. Γ. *Antonius Cons.* III., illinc ΒΑCΙΛ. ΘΕΑ ΝΕΑ. *Regina* (Cleopatra) *nova Dea*. Quem tamen Magistratum nonnisi in AEgypto obtinuit. Dum enim ille hoc titulo gloriaretur, Consulatum Romae agebant Augustus tertium, & M. Valerius Messala. *Del Tesoro Britannico P.*1. *volum.*II. *pag.*171. *Londra* 1720.

que a se, vel ab urbibus, populisque in sui honorem procusis nummis AVGVR dici jusserit, quemadmodum in hoc tuo factum conspicimus, ubi, ceteris praetermissis majorum Magistratuum nominibus, legitur: ANT. AVG.

Nihil huic rei explicandae afferri poterit illustrius, aut gravius illis Tullii verbis in II. de legibus: *Maximum autem, & praestantissimum in Republica jus Augurum, quum est auctoritati conjunctum. Neque vero hoc, quia sum ipse Augur ita sentio, sed quia sic existimare nos est necesse. Quid enim majus, si de jure quaerimus, quam posse a summis imperiis, & summis potestatibus comitiatus tollere? concilia, vel instituta dimittere, vel habita rescindere? quid gravius, quam rem susceptam dirimi, si unus Augur alio die dixerit? quid magnificentius, quam posse decernere, ut se magistratu abdicent Consules? quid religiosius, quam cum populo, cum plebe agendi jus aut dare, aut non dare? quid? legem, si non jure rogata est, tollere? ut Titiam decreto Collegii, ut Livias, consilio Philippi, Consulis, & Auguris: nihil domi, nihil foris per Magistratum gestum, sine eorum auctoritate posse cuipiam probari* [1]? Adde huc, quod auguratus viventi numquam adimeretur [2]. Quae omnia quum Antonius optime nosset hujus amplissimi Sacerdotii dignitatem, auctoritatemque in omni fortunae gradu sollicite retinuit: eo magis, quod ad callidissima sua consilia explenda, teste Cicerone [3], interdum auguratu feliciter usus fuerit. Longissime autem abest a vero, ea Larreii interpretatio, qui *siglas* illas in nummis M. Antonii perfrequentes, IMP. AVG. ita ineptissime reddidit, *Empereur Auguste* [4]. Nam quamvis anceps fortasse sit vocis AVGVSTI originatio [5], nulli tamen, nisi post Octavianum, tributa est honorificentissima haec appellatio, ut Dio ait, ad τὴν τοῦ ἀξιώματος λαμπρότητα *dignitatis splendorem*, significandum: qui primi honoris titulus deinde in toto orbe Romano summi fastigii, summaeque potestatis insigne evasit

1 *Cap.* XII. Confer Conyers Middleton *vita di Cicerone lib.* XII. *note tom.* IV. *Napol.* 1745.

2 Plinius II. *epistolar. l.* IV. *ep.* VIII.

3 *Hic bonus Augur eo se sacerdotio praeditum esse dixit, ut Comitia auspiciis vel vitiare posset.* Cicero *Philip. II. cap.* XXXII.

4 Larrey *Histoire des deux Triumvirat tom.* III. *cap.* XXX. *à Amsterdam* 1720.

5 V. Joh. Matthiae Gesneri *Thesaurum ling. & eruditionis Rom.* ad eam vocem. *Lipsiae* 1749.

sit [1]. Augur itaque, non vero Augustus dici voluit Antonius, quod testatius patet in subjecto numismate, anno, quo iterum Consul designatus est, procuso, ubi ipse Antonius toga, sive trabea, sive laena amictus capite velato, cum baculo incurvo, videlicet cum omni augurali apparatu visitur, epigraphe adjecta M. ANTONIVS M. F. M. N. AVGVR. IMP. TER.

De Antonii auguratu quoniam injecta necessario mentio fuit, dolus heic retegendus, ut mihi quidem visum est, Johannis Jacobi Bonsagnae Parmensis, coaevi Johannis de Cavino Patavini, in effingendis ad exemplar veterum numismatibus celeberrimi, de quibus Apolline dextero lusit Vionnetus [2].

> . . . . *Patavine dolosos,*
> *Parmensisque typis mendacibus indere vultus,*
> *Atque novum potuistis opus donare vetusta*
> *Effigie, miraque oculis illudere fraude.*

Horum itaque primus Cavino tum ingenio, cum solertia, meo judicio, superior nummum cudit, in quo Triumviri cernuntur ante Tripodem, cui *Orbis* impositus est, quasi de totius terrarum orbis imperio inter se dividendo consilia ineuntes. Antonius medius stat inter Octavianum, & Lepidum, &, utpote *Augur*, nedum nobiliorem occupat locum, sed *lituum* laeva manu attollit. Infra IIIvirorum pedes sedet *Concordia* hinc *cadu-*

1 Rideas profecto subtilem illam Harduini partionem, *operum selectorum pag.* 477. *Amstelod.* 1709., distinguenda esse in nummis ea vocabula, *Imperator*, *Princeps*, *Augustus*: quod Imp. in *exercitu*, Princeps in *Urbe*, Aug. in *provinciis* sit appellatus &c. Quae quamvis aliquam ingenii praeseferant speciem, nullam tamen habent veritatis.

2 Georgii Vionnet S. J. *Museum Nummarium part.* IV. *edit. Helmnestadii* 1744. ex recensione cl. Schlaegeri.

caduceum, pacis, mutuaeque amicitiae ſymbolum gerens, illinc vero *Cornu-copiae*, futuram ex hac nova imperii forma rerum abundantiam quaſi praenuncians. Quod multo luculentius innuere voluit caelator, addito circum lemmate, SALVS GENERIS HVMANI. Quum autem hi ſagaciſſimi artifices ad gratiam, auctoritatem, pretiumque operi conciliandum veroſimilia, & perſonis convenientia plerumque inſculperent, & ex certa aliqua, memorabilique hiſtoria totius affigurationis argumentum repeterent, crediderim, Bonſagnam in hoc typo fabricando ad ea Lucani carmina lib. I. fortaſſe reſpexiſſe:

O male concordes, nimiaque cupidine caeci,
Quid miſcere juvat vires, ORBEMque tenere
IN MEDIO? . . . .

Hujus aerei nummi ſchema ex Tabulis Oudaani edidit Jacobus Oiſelius *tab.* LXXVIII. *num.* VI. Aſt oculo ſi quid cenſore valebis, & cautior obſervabis opus, facile ex illius ſtructura cognoſces, ab antiquorum numero eſſe expungendum, & Groningenſem Profeſſorem Parmenſis arte, fraudeque illuſum fateberis. Adde huc, quod ſuperba illa, & arrogans inſcriptio SALVS GEN. HVMANI ante Galbam in ſincera, puraque moneta minime occurrat. Nam etſi conſueverint antiquarii ad calcem Conſularium nummos apponere, quibus circum victoriolam, aut in corona querna tria haec ipſa verba inſculpta ſunt, eoſque vel ad Familiam Juliam, vel ad aliam illius aevi referre; ſerius ego publica forma ſignatos affirmaverim [1]. At inquies, eccur ergo ad hanc ipſam pſeudonummorum claſſem non etiam ablegandus alter Triumvirorum eadem cum inſcriptione, de quo nuper diximus in adnotatione pag. 15.?

Ad

1 Novi profecto circumferri nummum Auguſti, in quo Victoriam *clypeum votivum* gerentem excipiunt eadem verba, SALVS &c. Cui quidem nummo in ſerie aureorum locum conceſſere nonnulli ſcriptores, ut enarrator Arſchotanus *in Aug. Antuerpiae* 1654. & Bieus, *Numiſm. Imp. Tab.* II. *edit.* II. *Amſtel.* 1738. ex quo bona fide exſcripit Blaſius Caryophilus *de Clypeis veter. pap.* 84. *Lugd. Batav.* 1751. Sed hunc etiam, ſi me audis, pro ſpurio habeto. Genuinus ſane eſt, qui victoriam cum CL. V. praeſefert, ſed veterator aliquis, ut quaeſtum faceret ex novitate, antiquo typo epigraphen de Galbae, & Commodi, Caracallae, Trajani &c. nummis hauſtam adjecit: ut eſt horum hominum mos, qui quò facilius poſſint tacitis illudere furtis, aut notis ſymbolis novam inſcriptionem, aut uſitatae inſcriptioni mira ſymbola doloſe alligant.

Ad ſuppoſititios utrumque dejice, per me licet; vereor namque, ne ejuſdem ſint furfuris: verumtamen quum alterum tantummodo prae oculis habuerim, ac Bonſagnae artem, & caelum recognoverim, hunc libere damnavi; ſed de priore, quandoquidem is in manus mihi hucuſque non incidit, aliorum ſit judicium. Ceterum ne mihi culpae vertas, quod ea in adnotatione ad fidem faciendam monumentum ſin minus falſum, mihi ſaltem dubium attulerim, diſcriminis cauſſam jam habes, quare alterum libere rejecerim, alterum penitus improbare non auſus fuerim. Memineram etiam, dum ſcriberem, magnum Spanhemium in pereruditis animadverſionibus ad Juliani Caeſares [1] pro genuino habuiſſe: a quo tamen mihi fas eſt diſſentire, quod cum illo alterum a nobis mox jure repudiatum uno in ſchemate conjunxerit, nihilque de alterutrius falſitate addubitarit. Sed ad Antonium redeamus.

Ex tanta Auguratus exiſtimatione, quae illius animo alte inſidebat, certe profluxit, ut in pleriſque aliis nummis juxta illius caput *lituum* adpoſitum videamus, & in aliis una cum lituo guttum ſacrificum, ſimpulum, aguraculum, vas praefericulum, ſecurim, apicem pontificalem, aſpergillum, & pullum gallinaceum, ex quo tam varia, ſed vere ridicula *οἰωνόσκοποι* capiebant auſpicia [2]. Aliud etiam ſacerdotium ab Antonio ambitioſe ſuſceptum comperimus; ſiquidem fuit ille de-

F lectus

1 *Les Ceſars de l' Empereur Julien. Rermarque* 701. *à Amſterdam* 1728.

2 Si quid teſtibus opus eſt in re notiſſima, adi Henricum Schroederum *de vario Gallorum uſu apud veteres. Lipſiae* 1743. & Jo. Dan. Schoepflinum *de auſpiciis Romanorum cap.* 1I. *Baſileae* 1741.

lectus *Flamen* Caesaris, cui per summam adulationem gens Romana Jovis nomen imposuerat, templa, aras, sacerdotes, sacrificiaque decreverat. Audiendus Dio: *ἱερέα σφίσι τὸν Ἀντώνιον, ὥσπερ τινὰ Διάλιον, προχειρισάμενοι*, *sacerdotio ipsius* (Caesaris) *Antonium quasi Dialem praefecerunt* [1]. Eo, nisi fallor, alludunt monumenta, ubi Antonius velato capite, & laureo serto redimitus comparet, ut in sarda thesauri Embermayeri [2]; quemadmodum enim ab Athenaeo observatum est, Romae viri primores, qui sacerdotio fungebantur, *τὴν περιπόρφυρον ἐνδεδυκότες, ἐστεφανώμενοι πελέκει τὰ ἱερὰ κατέβαλον*, *togam praetextam induti, & coronati victimas securi percutiebant* [3]. Plura alia suppetunt argumenta, quibus evidentissime probatur, Mystas, Jerophantas, Diales, Aruspices, Victimarios, omnesque qui sacrificiis aderant, tum apud Graecos, cum Latinos *Στεφανοφόρους* fuisse; sed nihil est opus exemplis id facere longius. Quid enim afferam praeclarius his, quae Paschalius, Seldenus, Tristanus, Spanhemius, doctissimusque Consul Daventriensis [4], ex nummis, marmoribusque ea in re prodiderunt? Illud tamen (absit invidia verbo) Spanhemio minime concedam, exstare nummum, ex quo evincitur, Antonium Ephesi sacris Dianae praefuisse. *Inter nummos autem Marci Antonii* (inquit ille) *unus occurrit Patinianae collectionis cum effigie Dianae Ephesinae, ac inscriptione*, APXIEP. *Quo nomine eumdem Antonium hujus Dianae Flaminem adsumptum credam omnino designari* [5]. Excidit hic revera eruditissimo, & immortali viro leve mendum, ex quo tantum abest, ut quidpiam illius laudibus demptum velim, ut exinde potius admirabilem Spanhemii solertiam, felicitatemque ingenii inferri posse putarim, quod in tam spisso opere, in tanta rerum varietate, nihil, nisi major alicubi diligentia, ac severitas desiderari fortasse possit. Primo quidem nummus ad Antonium proprie pertinere dici nequit, quum Lepidi, Octaviani, & Antonii jugata capita referat. Deinde quo spectet vox illa APXIEP. facile deprehendi potest

1 *Lib.* XLIIII.
2 *Thesaur. Gem. cap.* III. *tab.* IV. *fig.*107 *Norimbergae* 1720.
3 *Deipnosoph. lib.* XIV.
4 Gisbertus Cuperus *Apotheosis*, *vel consecratio Homeri pag.* 70. *&c. Amstelodami* 1683.
5 *De V. & P. Num. Diss.* X. *§.* III. *tom.* II. *edit.* 1717.

teſt ex integra nummi inſcriptione. Quem edidit Patinus, epigraphen maxima ex parte obliteratam, temporiſque injuria erosam habebat, ſed plures ſunt numiſmatum collectores, qui adhuc vitio incolumem, integrum, perfectumque protulere, atque in eo exſtantibus perſpicue litteris legitur: **ΑΡΧΙΕΡΕΥΣ. ΓΡΑΜΜ**ατευς **ΓΛΑΥΚΟΝ ΕΥΘΥΚΡΑΤΗΣ ΕΦΕ**σιων; *Pontifex, Scriba Glaucon Euthycrates Epheſiorum* [1].

Demum quia in eruditae vetuſtatis reliquiis explicandis illud ſemper cenſui deſcriptoribus curae eſſe oportere, ut explorent quem finem, quid ſummum, & ultimum in illis fabricandis veteres propoſitum haberent, quod hinc non exigua ex his ſtudiis enaſcatur utilitas; nunc qui fuerit Conſularium denariorum M. Antonii uſus, noſtra referet perveſtigare. Quaeſita olim res, multaque concertatione diſputata, an nummi, quos in dies egerit tellus, monetae uſitatae vicem praeſtiterint. Multa primum, ut meminiſti, turbavit Ericius, qui irrito plane conatu probare contendit, ſignatum aes Principum effigiem, nomenque referens, non commercio, non contractibus, non ſtipendiis umquam inſerviiſſe, ſed meras fuiſſe largitiones, quae a Principibus populo dabantur, ſive ad virtutem remunerandam, ſive potius ad ſui nominis, factorumque memoriam poſteritati commendandam [2], quo nihil abſurdius, nihil ineptius dici, excogitarique poterat. Inane hoc Ericii commentum praeverterat Aeneas Vicus [3], copioſiuſque refutavit Savotus [4]; ac neminem hoc tempore eſſe arbitror, qui non perſuaſiſſimum habeat, numiſmata omnia (quae a *Miſſilibus* facile diſtinguuntur) vulgarem pecuniam fuiſſe, quae vectigalibus, & tributis ſolvendis, militibus, & adminiſtris alendis, venditioni, & emptioni perficiendae, caeteriſque vitae uſibus communiter impendebatur. Quae quum ita ſint, ſic ſtatuo, affirmoque

1 Vide Vaillantium *Numiſmat. Impp. Graec. loqu. pag.* 2. *Amſtel.* 1700. Morellum *ſpecimen rei nummariae tab.* XXIV. *Lipſiae* 1695. Haym *Theſaur. Britann. volum.* 2. *pag.* 168. Havercampium *Theſaur. Reginae Succorum. Tab.* XLIII. *Hagae Comit.* 1742. Muſeum Muſelianum *tom.* 1. *Impp. tab.* XI. *Veronae* 1751.

2 *Diſcorſo di Sebaſtiano Erizzo ſopra le medaglie &c. in Venezia* 1559.

3 *Diſcorſi ſopra le medaglie &c. cap.* V. *in Vinegia* 1558.

4 *Diſcours ſur les medailles antiques &c. à Paris* 1627.

moque, nummos Marci Antonii effigie, ac nomine vel Praesidum Monetalium consensione, vel suo tantum imperio, jussuve signatos, usibus mox indicatis revera fuisse destinatos. Quod spectat ad *Legionarios*, eos in diurnum suorum militum stipendium ab Antonio fuisse praecipue percussos, verosimillimum videtur: nam si eos cum aliis argenteis Consularibus, quibus *decussis*, sive nota valoris impressa est, contuleris, & utrosque aequa lance ponderaveris, Antonianos procul dubio *denarios* esse reperies. Jam vero etsi de diurno militari stipendio Triumvirorum aetate nihil certi, perspicuique afferri fortasse queat, idem tamen exstitisse reor, quale non multos post annos in seditione Pannonica a Druso milites exegisse apud Tacitum lib. I. legimus. Conquerebantur, *militiam ipsam gravem, infructuosam, & denis in diem assibus animam, & corpus aestimari*; proinde petebant, ut sextus decimus stipendii annus finem afferret laboribus: quae vacatio Praetorianis concedebatur, qui quamvis plus periculorum non suscepissent, *binos denarios* accipiebant. Renovata tunc cum militibus conventio, & sponsio *de missione a sexdecim annis, de praemiis finitae militiae, & ut* DENARIUS *stipendium diurnum foret*. Quamvis vero varius in Repb. fuerit pro varia temporum, rerumque conditione denarii valor, & sexdecim assibus aliquando sit permutatus, *in militari tamen stipendio semper denarium pro decem assibus datum*, ex Plinio intelligimus[1]. Fuit autem ea in re Romanae militiae cum Graeca quidam consensus, ut idem esset utriusque stipendium. Thucydides enim de Classe Atheniensium ita scribit: τὴν δὲ γὰρ Ποτιδαίαν δίδραχμοι ὁπλῖται ἐφρούρουν. αὑτῷ γὰρ, καὶ ὑπηρέτῃ δραχμὴν ἐλάμβανε τῆς ἡμέρας; *nam qui Potidaeae erant milites praesidiarii, binas drachmas merebant; ita ut tamen alteram suo, alteram nomine famuli quotidie acciperent*[2]. Porro quis esset drachmae Atticae valor, diserte adnotavit Plinius lib. XXI. *Drachma Attica denarii argentei pondus habet*. Nec vero id tantum contigit Vespasiani, Trajanique temporibus, quibus Plinius vixit, sed IIIviris adhuc Rempublicam curantibus. Quaeso, in animum revoca quae de Octavio testatus est Cicero ad Atticum suum: *magna molitus; veteranos quique Casilini, & Calatiae sunt, perduxit ad suam sententiam: nec mirum; quingenos* DENARIOS *dat*[3].

Id

1 *Lib. XXXIII, cap. III.* 2 *Lib. III. Bel. Pelopon.* 3 *Lib. XVI. ep. VIII.*

Id ipſum referens Dio his utitur verbis : *καὶ ἔδωκεν εὐθὺς τότε πεντακοσίας* ΔΡΑΧΜΑΣ ; *& dedit ſtatim tunc quingenas DRACHMAS* [1]. Ex quibus, ut vides, conficitur, M. Antonium ſuos Legionarios milites ea mercede conduxiſſe, quae duabus nationibus bello perpetuum exercitatis fuerat uſitata. Atque ut ea, quae hucuſque diſputavimus, in rem noſtram propius convertamus, illud etiam conſequens videtur, nummum, cui adpoſita, ſignataque eſt nota LEG. XXX. fuiſſe probabiliter percuſſum, quum primum ea Legio tranſiit ad Antonianas, pro diurno ejuſdem ſtipendio.

Plura fortaſſe jam, quam volebas, ad univerſam tui nummi affigurationem, ejuſque epigraphen explicandam undecumque contuli; ſed in veteribus monumentis interpretandis malui ſemper videri diligentior, nihilque reliquum facere, quod eſſet propinquitate quadam cum argumento conjunctum, ut ſaltem rerum copia vario lectorum obſequerer ingenio. A te vero, VIR EGREGIE, illud peto, ut ſi paullo latius diſputando, refellendoque vagata eſt oratio, intelligas, quam libenter voluntati tuae indulſerim, & quod tuo juſſu mihi erat curandum, omni me contentione, ſtudioque praeſtitiſſe.

SE-

1 *Lib.* XLV.

SECTIO SEPTIMA.

Nummorum aestimandorum scientiam exercitatione, usuque potius, quam varietate litterarum comparari. Nuperi Aristotelis, Biantis, Artemisiae, Scipionis nummi a viris doctis genuini, & antiqui crediti. Sylloge aliquot argenteorum, qui saeculo XVI. *in eadem officina percussi. De nummo Homeri musei Farnesiani. Ementiti alii Graecorum heroum. Historia nummi Graeci M. T. Ciceronis ex Cod. Vaticano commercii epistolici Fulvii Ursini attexitur. Latinus a Lambecio editus quanta laboret suspicione. Alius ex museo Oliverio nitidissimi operis, cujus diagramma exhibetur.*

QVamquam te, optime RONCALLE, his studiis liberalissimis, & doctrinis jamdiu vacantem, oportet abundare praeceptis, institutisque, quibus rei nummariae scientia continetur; tamen quia in nostris litteris de antiquariorum erratis non semel mentio incidit, atque ista ipsa in re aliquid judicio nostro concedere soles, imo vero, quae tua est humanitas, quasi quasdam praeceptiones ex me flagitare, ab suscepta disputatione non sum alienum arbitratus, si, quod initio proposueram, sermonem eo devolvi committam, quo tua percontatio illum appellat, & ad se quodammodo rapit, ut pro tuo in nos officio, & nostro in te studio munus hoc cumulatissime tuae largiamur voluntati. Porro ego, si memoria tenes, quum de Antoniano denario inter nos disceptaretur, illorum vehementer coargui levitatem, ne arrogantiam dicam, qui quum hanc artem vix attigerint, nihilominus id sibi sumunt, ut de re nummaria plura extemplo aut assertione comprobent, aut pernegent sine ulla haesitatione. Nam si, quemadmodum apud Ciceronem est, nihil turpius aliqua in re, quam cognitioni, & perceptioni assertionem, approbationemque praecurrere; turpissimum sane est in hac facultate, quae sine exercitationis assiduitate vix juvare potest, quaeque omnis ad experientiam, & quotidianam pene observationem videtur esse revocanda. Solent illi in quadam mentis acie, & varietate litterarum summa omnia statuere, quibus, si paullo excellant, nihil est in nummis tam abstrusum,

ſtruſum, tam ambiguum, tamque a communi ſenſu remotum, de quo ſententiam liberius non ferant: a quibus ſic diſſentio, ut meum judicium ſemper fuerit, numiſmatum dignoſcendorum ſcientiam uſu potius, quam ingenio, exercitatione melius, quam doctrina comparari. Id igitur tibi ex animo numquam exuri patiare, hanc expeditam, & compendiariam ad eam artem adipiſcendam eſſe viam, & niſi accuratiſſima contemplatione, collationeque iterata numiſmata aeſtimare propoſueris, cetera bonarum artium praeſidia vix eſſe profutura, ut ſincera prae adulterinis ſuſcipias. Atque haec ſaepe cauſſa fecit, ut viri litteris, doctrinaque ceteroquin praeſtantes, quibus tamen paucos admodum nummos videre contigerat, adulterinos, & novitios tamquam germanos, & antiquos vulgarint.

Doluimus interdum Italiae vicem, quum videremus egregia, ac perrara numiſmata trans mare, trans alpes confertim aſportari, ſed nobis temperare haud potuimus, quin ſummam hujus artis miraremur inſcitiam aliquorum ſcriptorum, qui recentis fabricae nummos in Italia cuſos, perinde, ac ſi fuiſſent optimae vetuſtatis monumenta, elaboratiſſimis obſervationibus ſuſceperunt explicanda. Inter hos Corn. Dieterichus Kochius, qui aureum Aristotelis nummum pro legitimo edidit [1], Chriſtianus Got. Joecherus, qui argenteum ΒΙΑΝΤΟΣ ΠΡΙΗΝΙΟΥ cum lemmate ΜΟΝΩ ΤΡΙΠΟΔΟΣ ΑΞΙΩ antiquiſſimis putavit accenſendum [2], Joh. Chriſtianus Avenarius [3], & Maria Dorothea Loeſcher [4], a quibus argenteus ille ſuppoſititius ΑΡΤΕΜΙΣΙΑΣ ⩵ ΜΑΥΣΩΛΕΙΟΝ duplici diſſertatione eſt illuſtratus. Ita ſane noſtri ſycophantae inſigniter illudunt his, qui ſola doctrina ſiſi, ſed nulla freti experientia nummorum ſibi arrogant judicium. Quamquam non exteros tantummodo, & ultra alpes natos homines heic expoſtulari volo, quum in eadem culpa, ſimilique in errore fuiſſe videam virum illuſtrem, quem ediderat, & in-

1 *De Ariſtotele in nummo aureo Programma Helmſtad.* 1703.

2 *Diſſertatio de Biante Prienaeo in nummo argenteo Lipſiae* 1714. Hujus moduli, & formae exſtant alii ceterorum Graeciae Sapientum.

3 *Diſſ. de Artemiſia, & Mauſoleo occaſione nummi. Lipſiae* 1714.

4 *Reflexions ſur une Medaille d'Artemiſe Reine de Carie, & de ſon Mauſolée pour honnorer la memoire de feu M. Chretien Guillaume Loeſcher, faites par ſa fille aſſigée Marie Dorothée Loeſcher. à Potſdam* 1748.

& inter cultiores Musas educarat Itala tellus. Est is Benedictus Bachinius, quantus vir, quantique nominis! qui in latina ad celeberrimum Bibliothecarium Magliabequium epistola [1] explicationem tradit nummi argentei Scipionis, ut ille ait, minoris, in cujus antica facie caput nudum circumambit inscriptio P. C. Scipio African. in postica Scipio triumphans curru quadrijugi vectus apparet. Omnem doli, fraudisque suspicionem ab hoc nummo Bachinius contendit amoliri, quamvis alterum Scipionis senioris iisdem emblematis ornatum, addita epigraphe, CAR*thagine* SVBAC*ta*, tamquam a nupero artifice excogitatum, effictumque explodat. Sed uterque in eadem recentissima officina cusus, ex qua etiam profectos non dubito sequentes ejusdem moduli, ac metalli.

M. VALERIVS. *Caput nudum.*
SVB*acta* LIG*uria*. *Arula prope tropaeum.*

Q. FABIVS MAX. *Caput nudum.*
TARENTO RECEPTO. *Fasces Consulares cum securibus.*

L. CINNA IIII. COS. *Caput nudum.*
MARTI VLTORI. *Templum tetrastylum cum simulacro.*

C. MARIVS VII. COS. *Caput nudum.*
VICT*oria* CIM*brica*. *Tropaeum.*

ATILIVS CIMBER. *Caput nudum, ante quod pugio.*
R. *Sub pileo diadema cum sceptro alato.*

M. LICINIVS CRASSVS. *Caput nudum.*
PARTHIS DEVICTIS. *Tropaeum.*

M. PETREVS. *Caput nudum.*
R. *Vrnula, ex qua serpens prodit.*

T. LABIENVS. *Caput galeatum.*
CINGVLVM. *Vrbs turrita* [2].

Porro

1 Exstat in opere, *Novelles de la Republique des lettres tom.* XI. *pag.* 37. *Janvier* 1689. *à Amsterdam*. 1716.

2 Pro genuino vulgavit Cl. Maffejus *Verona illustrata Tom.* III. *pag.* 235. *num.* 12. *Verona* 1732.

Porro si typi formam, si capitum lineamenta, si emblemata, si inscriptiones, si flexus litterarum, si denique incautam polituram severis oculis exploraveris, easdem prorsus notas κακουργίας, fallaciaeque, quas in modo recensitis monumentis jamdiu viderunt viri experientissimi, plane deprehendes in duobus SCIPIONUM numismatis. Claruit revera Bachinius multiplici eruditione, scriptisque maxime historicis, ac theologicis, sed non omnia possumus omnes, nec est adeo excultum ingenium, quod possit in quavis arte esse praestantissimum. Sed non hic astutiarum, fraudumque monetariorum finis.

Est ea sapientiae, virtutisque excellentia, & dignitas, ut sui admirationem non modo praesentibus injiciat, sed ad posteros etiam longissime transmittat; quare libenter in illorum ora, vultusque intuemur, qui laudabilem vitam, & gloriarum plenam transegerunt. Natura itaque quasi duce factum est, ut illustrium virorum memoria, qui praestantis animi, aut doctrinae fama floruerunt, sit in nummis vel a principibus, vel a populis interdum restituta. Vt ex multis pauca referam, Homeri,

Cui fuit in tanto non parvum pectore numen,

effigiem publicae monetae commendatam voluerunt Smyrnaei, Cretenses, Chii, Amastriani. Jam vero huic hominum ingenio, veterique consuetudini callide morigerati sunt nuperi monetales, qui, ut antiquitatum studiosis facilius imponerent, notissima capita semel, & iterum in antiquis denariis expressa restituerunt, novis tamen adjectis a tergo emblematis, quibus plus pretii operi accrescat. Et ne a mox laudato poëtarum chorago discedamus, publicavit olim Pedrusius [1] Homeri numisma, in cujus aversa parte, ut ille interpretatur, poëta visitur hastatus, cui aquila divinos honores denuntiat, victoria coronam porrigit, adsidentibus Junone, cujus auspiciis Iliada conscripsit, & Marte, cujus bellicas virtutes resonant Homerici libri. Inferiorem nummi partem exornant Neptunus, & Amphitrite cum monstris marinis, quibus Graecorum navigationes indicari existimat. Nummum ad Argivos referri debere credit Pedrusius, qui de illius

 vetu-

1 *Museo Farnesiano tom. v. i Cesari in Medaglioni tab.1. n. 1. Parma 1709.*

vetuſtate nec hilum ſubdubitat. At vero num ab Argivis uſque repetenda ſit numiſmatis aetas, perſpicue, certoque commonefacit illius modulus, a Johanne Cavino affabre elaboratus, qui Pariſiis in Muſeo S. Genoveſae adſervatur, & cujus ectypon in lucem dedit Moulinetus [1]. Simillimum huic ex cimelio Brandeburgico extulit Schottus [2], ſed id primum monuit, eſſe Patavini monetarii ementitum opus. Perſpicis igitur, VIR DOCTE, quae ſit adhibenda diligentia in ſingulis nummorum adjunctis conſiderandis, ne captioſa quadam probabilitate fallamur. Interim huic Homerico nummo ceteros velim adnectas ΣΟΛΟΝΟΣ, ΠΛΑΤΩΝΟΣ, ΠΙΤΤΑΚΟΥ, ΣΕΞΣΤΟΥ, (Cheronenſis) ΠΡΙΑΜΟΥ, ΔΙΔΟΝΟΣ &c. quos Geſnerus undecumque exſcripſit [3], nihil tamen de illorum ψευδοποιΐα tyrones inſtruens, qui, dum flagrat nummos adipiſcendi primus amor, facillime in errorem inducuntur.

At cum Marco Antonio, de quo maxime hoc in libro fuit dicendum, nemo ſic tempore, officiis, variaque fortuna conjunctus, ut M. Tullius Cicero,

Egregium ſemper patriae caput, ille Senatus
Vindex, ille fori, legum, rituſque, togaeque
Publica vox,

cujus ope, & conſuetudine quantum profecerat Antonius, tantum de miſera, ac fraudulenta illius internecione nefarie gaviſus eſt. Quamquam plures hujus ſummi hominis imagines, vel marmoreis ſtatuis [4] expreſſae, vel gemmis caelatae [5] adhuc aetatem

1 *Deſcription de la Bibliotheque de Saint Geneviève Planche* XLI. *à Pariſ.* 1642.

2 *Explication novelle de l'Apotheoſe d'Homere par M. Schott pag.* 116. *à Amſterdam* 1714. Qui typum Lutetiae ſe vidiſſe affirmat.

3 *Numiſmat. Antiquit. Vir. Illuſtr. tab.* I. II. III. IV. *Tiguri* 1738.

4 Confer quae *ad Muſeum Capitolinum tom* I. *tab.* LXXXII. *Romae* 1741. adnotavit bonarum artium, juxta ac ſacrarum litterarum cultor eximius, & vir integerrimus Johannes Bottarius.

5 V. inter ceteros Leonardum Auguſtinum *Gemme antiche P.* I. *pag.* 38. *Romae* 1686.

Begerum *Theſaur. Brandeburg. vol.* I.

Gronovium *Theſaur. Antiqu. Graec. tom.* VIII.

Embermayerum *Theſaur. Gem. c.* VI. *num.* 366. *&c.* Omnium elegantiſſima eſt *Sarda* Muſei Galliarum Regis, quam abſolutiſſimo artificio, & exqui-

tem ferant; nullus tamen exſtat antiquus illius nummus publica cuſus auctoritate. Sed fuerunt noſtris temporibus induſtrii metallorum typothetae, qui Graecos, & Latinos Ciceronis nummos tam concinne ferire curarunt, ut etiam viris litteratis impoſuerint. De Graecis primum. Memoratu profecto dignum, quod immortali Fulvio Vrſino, labente ſaeculo XVI. accidiſſe plane conſtat ex autographis illius, aliorumque ad illum epiſtolis, quas inter Vaticanos Codices [1] mihi indigitavit eruditiſſimus Bibliothecae Imperiali Praefectus, meuſque perneceſſarius Conſtantinus Ruggerius. Quemadmodum res geſta ſit a principio, ſuoque ordine praeſtabit narraſſe. Erat per eos dies Bononiae inſignis quidam ſcrutarius, ſeptuagenario major, cognomento Julius Caeſar Velus, ut eſt horum hominum ingenium, ſemidoctus, ſemperque ad circumveniendum fallendumque projectus, qui cum Fulvio noſtro veterum monumentorum cupidiſſimo, ob eam rem litterarum commercio frequenter utebatur. Nullus enim, ita dixerim, erat Italiae angulus, in quo antiquitates ſtudioſiſſime non conquireret Vrſinus. Velus itaque die XXI. Januarii anno CIↃIↃXCVIII. per epiſtolam, longo ad captandum hominem adhibito praeloquio, Fulvio ſignificavit, vidiſſe ſe inſignem, & unicum M. T. Ciceronis nummum: operis praeſtantiam ſubtiliter magnificavit, & quo majorem injiceret cupiditatem, affirmavit, nummum a poſſeſſore, qui pro merito illum permagni faciebat, nonniſi 100. aureis nummis poſſe redimi. Vix datis a Velo his litteris, Alexander Borgianus, qui erat nummi poſſeſſor, die XXVIII. ejuſdem menſis ipſemet Vrſino ſcripſit, & novis encomiis ſuum numiſma cumulavit. Laetiſſimo nuncio, operis novitate, tantiſque laudibus illectus Vrſinus, de nummo emendo cum Velo agit. De pretio per novas epiſtolas contenditur. Velus, & Borgianus eſſe, quibus pluris poſſit divendi, quam Vrſinus vellet dare, aſſerunt [2]. Tandem Fulvius cum Velo paciſcitur, 100. florenos argenteos pro numiſmate ſe daturum: convenit inter eos [3], & de empto numiſmate Romam ſumma cau-

 tione

quiſita teneritate aeri redditam dedit hujus artis ſcientiſſimus Petrus Mariette. *Recueil des Pierres gravèes du Gabinet. du Roy tom. II. P. II. num. 45. a Paris 1750.*

1 *Cod. Vatican.* 4104. *pag.* 276. 280. 286. *Cod.* 4105. *pag.* 86. 86. 88. 330. 336.

2 *Epiſt.* XI. *Februarii.*

3 *Epiſt.* XIV. *Februarii.*

tione mittendo deliberatur [1]. At peritis illusisse nefas. Vix nummus in urbem asportatus Vrsino contraditur, thecnas ille persentit, falsitatis signa odoratur, & cum venditore fraudationem expostulat. Plura rescripsit Borgianus, ut purgaret se se, nummumque a quavis liberaret suspicione [2]; at nescio, an illi ex sententia res cesserit; videtur enim Vrsinum dubia semper, ancipitique fluctuasse cogitatione quid de hujus nummi antiquitate statueret.

Sed quid exhibet contuendum hocce monumentum tantarum litium, & concertationum? M. T. Ciceronis caput, graeca epigraphe, ΜΑΡΚΟΣ ΤΟΥΛΛΙΟΣ ΚΙΚΕΡΩΝ; in parte aversa manum, quae symbola ubertatis frondeam coronam, ramusculum palmitemque sustentat, addito Vrbis nomine, ubi nummus cusus fingitur, ΜΑΓΝΗΤΩΝ ΑΠΟ ΣΙΠΥΛΟΥ. Et quoniam Magnetes ad fluvium Sipylum monetam *Praetoris* auctoritate signabant, non *Scribae* jussu, ut ii, qui ad Meandrum [3], Praetoris *Μαγνήτων* nomen ΘΕΟΔΩΡΟΣ in area de industria est insculptum. Totum pene litteratum orbem nummi digramma peragravit, atque in eruditorum hominum libris iterum, & saepius publicam subjit lucem. Andreas Schottus praefixit, licet arbitratu suo deformatum, Quaestionum Tusculanarum libris, quos a se emendatos dedit ann. cIↃIↃcx. Tristanus Sanctamantius suis commentariis amussim inseruit [4], Gronovius adposuit in fronte Operum Tullianorum editionis Lugduni Batavorum an. cIↃIↃcxcII. &c. Sed autographum jure supremarum tabularum ipsius Vrsini una cum omnibus, quas possederat, antiquitatibus ad museum Principum Farnesiorum est devolutum. Testamentum enim condens die xxI. Januarii anno cIↃIↃc. legavit Cardinali Tit. S. Eustachii Odoardo Farnesio *numismata aurea, argentea, aerea, gemmas varias, cameos magnae aestimationis, & valoris* [5], *signa aenea, imagines illustrium virorum marmoreas &c.* [6]

Vi-

1 *Epist.* xxv. *Febr.*, & Iv. *Martii*.

2 *Epist.* xx. *Martii*.

3 De duplici Magnesia praeter nummos consule *adnot.* ad Marmora Oxoniensia *Mar.* CLXXVII. *Londini* 1732.

4 *Tom.* II. *pag.* 429. *Commentaires historiques &c. a Paris* 1644.

5 Inter haec recensenda insignis cuppa ex achate Orientali, quae nunc una cum ceteris Farnesianis antiquitatibus Neapoli in Regis aedibus adservatur. Cimelium hoc quantivis pretii descripsit Cl. Scipio Maffejus, *Osservazioni letterarie tom.* II. *Verona* 1738.

6 Testamentum Fulv. Vrsin. in actis Notarii Quintiliani Gargarii est ad

cal-

Videamus nunc quid de hujus nummi *γνησιότητι* ſenſerint deſcriptores. Primo loco commemorandus eſt Antonius Faber, qui in Commentariis ad imagines virorum illuſtrium ipſius Vrſini ad hunc modum habet. *Eſt igitur cuſum numiſma a Magneſianis ſub Quinti Fratris imperio, ſub quo omnes Aſiani complura, maximaque beneficia a Cicerone acceperunt, ob quae publicos honores illi decreverunt; quorum Cicero ipſe meminit Epiſt. I. ad Q. Fratrem lib. 1. & ad Atticum lib. v. ep. ultima*[1]. Novus acceſſit patronus Pedruſius, qui grandi verborum apparatu nummum a novitatis accuſatione vindicare connititur[2], ſimiliterque conjecturam capit ex his, quae Cicero dixerat de Aſianorum in Q. Fratrem benevolentia. Sed neque Faber, neque Pedruſius tantam collegit in antiquariis commendationem, ut fas ſit illorum ſententiae ſine cunctatione aſſentiri, atque in hac una auctoritate conquieſcere. Acutius certe in his rebus videbat Vrſinus; ſed quid, quod de ſuo nummo ſemper dubitavit? poſt diuturnam inſpectionem adhuc aſſenſionem cohibuit? nec aliorum evictus argumentationibus ſuſceptam haeſitationem ex animo depoſuit? Poſſem etiam Fabro, Pedruſioque opponere peritorum noſtri aevi virorum judicia, qui olim Parmae, nuperque Neapoli nummum ſedulo examinarunt, & quorum teſtimonio dolum retegunt aſcititius aeruginis color, & impreſſum alicubi limae vitium. Addo artificis *σφάλμα* in ſcribendo Magiſtratus nomine. Notus inter Praetores Magnetum ΑΥΡ. ΘΕΟΔΑΤΟΣ, ſed in Vrbis illius nummis, qui eruditorum manibus teruntur, numquam occurrit ΘΕΟΔΩΡΟC, vel ΦΕΟΔΩΡΟC, quemadmodum in ſchemate Farneſiano; ex quo ut typothetae proditur inſcitia, ita etiam operis mentitio ſignificatur.

In tanta nummorum copia, & varietate, quos, eo vertente ſaeculo, *οἱ παραχάρακτ*, in vulgus emittebant, illud profecto erat expectandum, ut quoniam Cicero non tam ſui, quam totius Latini nominis celebritate univerſum pene orbem complexerat, numiſmata in illius honorem ſubdole procuderentur Latine

calcem vitae a Joſepho Caſtalione conſcriptae. *Romae* 1657. Conſtat etiam ex repertorio nummorum, quos Vrſinus legarat.

1 *Ad tab.* CXLVI. *edit. Antuerp* 1606.

2 *Muſeo Farneſ. tom.* VIII. *tom.* XI. *Parma* 1721.

tine loquentia, quibus curiosos decipi facilius posse videbatur, quod jam exstarent Gentis Tulliae denarii complures, nec in his, nisi caput desideraretur tanti viri, qui familiares suos in Reipublicae libertate tuenda, in amicis defendendis, in negotiis gerundis constantia, eloquio, dexteritate longissime superaret. Duo potissimum argentei sub id tempus prodierunt, quos mihi contigit videre. Alter is ipse est, cujus schema olim ediderat Petrus Lambecius Bibliothecae Vindobonensis *lib.* II. *c.* VIII. *in cujus uno latere cernitur caput M. Tullii Ciceronis laureatum, cum hac a tergo inscriptione M. T. CICERO; in altero autem Minerva in sella, pone quam stat tripos, sedens, dextraque manu imagunculam quamdam tenens, cum hac sub pedibus inscriptione MINERVE* [1]. Quanti illum fecerit Lambecius, ipsemet eodem in libro declarat. *Neque vero* (inquit) *de genuina, & incorrupta hujus nummi antiquitate quisquam in re antiquaria examinanda, & dijudicanda vel mediocriter exercitatus jure dubitare poterit, cum, uti cuilibet suis oculis videre licet, ne minimum quidem suppositiae fraudis, vel, si ita liceat loqui, adulterinitatis indicium in eo appareat*. Multa deinde importune aggerit, quibus evincat, lauream coronam Ciceroni merito hic esse datam ob ea, quae fortiter, feliciterque in Cilicia, & Asia gessit, ac praecipue, quum apud Issum Imperator fuerat salutatus. Plura etiam de posticae partis effigie, qua putat repraesentari Minervae signum, quod Tullius, testibus Plutarcho, & Cassio, domi in magna veneratione diu habuerat, deinde vero in Capitolio dedicarat, cum hac inscriptione ΑΘΗΝΑ ΡΩΜΗΣ ΦΥΛΑΚΙΔΙ, *Minervae Romae custodi*. Sed frustra ille & laudes nectit, & commentaria accumulat in novitium, ementitumque monumentum; quod ubi primum observavit Patinus, vir in re antiquaria aestimanda, ac dijudicanda multo peritissimus, omnia fraudis, & *adulterinitatis* indicia in eo animadvertit [2]: idemque, quod nos, judicium tulit, plus usui, & suis oculis esse credendum, quam doctorum hominum eruditioni.

Quemadmodum vero a singulari Ciceronis in Minervam pietate hic pseudomonetarius nummi ornamenta desumpsit, alter

1 *Tom.* II. *p.* 726. *Vindobonae* 1669.
2 *In not. ad Suetonium numismat. illustratum in Aug. Basileae* 1675.

ter ex Siculorum in Ciceronem benevolentia, ejuſque meritorum memoria accerſivit. Nemini non compertum, quot ille beneficiis, egregiiſque defenſionibus gentem illam ſibi devinxerit, quum Sicilienſem quaeſturam obtineret, vel potius, quum Romam reverſus nequiſſimum hominum, depeculatorem aerarii, publicum praedonem, vexatorem libertatis, labem, atque perniciem Provinciae Siciliae Verrem ſponte ſua in exilium diſcedere coëgit. Porro ſolertiſſimus παραχάρακτης finxit, Sicanos referendae gratiae ſtudioſos, beneficiique non immemores hanc Tullii laudem pecuniae commendaſſe, eamdemque quaſi grati animi perpetuum monumentum dedicaſſe M. T. CICERONI PATRONO; quod ut luculentius pateret, in altero orbe Inſulae ſymbolum ſignaſſe, circumſcripto lemmate; PROSTRATO VERRE TRINACRIA. Operis mentitionem nova impoſtura cumulavit, quippe in Tullii gena acrochordon, ſive *cicer* expreſſit, ex quo *Ciceronibus* nomen adhaeſiſſe putabatur. Numiſma non ſemel mihi obtulit ſpectandum nobiliſſimus Hannibal Oliverius Reipb. litterariae non tam uberrimo, lectiſſimoque antiquitatum theſauro, quam editis eximiis libris apprime charus, mihique omnibus neceſſitudinis cauſſis conjunctiſſimus; miratuſque ſum politiſſimi ſaeculi XVI. artificium maxima accuratione, teneritate, partiumque convenientia abſolutum. Quod quum in publicam lucem, typiſque expreſſum nondum, quod ſciam, exiverit, artium cultoribus, & Ciceroniani nominis devotis ectypam nummi imaginem ſumma fide caelatam objicimus contuendam.

SECTIO

dum saeculo superiore flatum detexit Vindelici Principis jussu, qui varia hujus generis *missilia* aurea ad exemplum antiquorum aereorum numismatum efficta interdum largiebatur. Similia Augusti, Vespasiani, Pertinacis, aliorumque Imperatorum recentioris typi sigilla, quae parem prodebant aetatem, supra viginti vidisse se affirmat Zenus [1]. Nec auctoritate, aut nomine dumtaxat hujus summi hominis hic permovemur, sed quod revera aurei, ut vocant, *Metalliones* primis Augustorum temporibus essent prorsus Romanis ignoti, nec nisi prope ad Gordiani Pii aetatem cudi ceperint.

Sunt delicta tamen, quibus ignovisse velimus.

Illud magis mirandum videtur, Weidnerum, hominem in Germania natum, educatumque, qui nummi ejusmodi antiquitatem propugnat [2], in patria quasi peregrinari, & quo primum loco apud suos Germanos haec cimelia condita fuerint, prorsus ignorare. Sed nihil est, quod majorem rebus omnibus offundat caliginem, & veritati inveniendae viam sic intercipiat, quam si quis partium studiose abripi sinat, & praeconceptae opinioni tenacius inhaerens, ab errore se revocare detrectet. Porro si concertationum, quae hoc ipso saeculo inter eruditos exarsere, memoriam replicabis, facile tibi in mentem veniet, quot turbas, dissensionesque opinionum excierit nummus Anniae Faustinae a Raphaneotis sub Praetore Cyrino percussus, ΕΠΙ ΚΤΡ. ΚΤΡΙΝΩ ΡΑΦΑΝΕΩΤΩΝ, ab egregio typario Michaele d'Arvieux conflatus. Lutetiam usque delatus, in manus Clar. Chamillardi devenit, qui ratus monumentum oppido insigne sibi esse oblatum, confestim cum Harduino suo communicavit, ejusque auctoritate, dictione, testimonio fidenti utens animo, illud non comparavit modo, suoque adjecit museo, sed etiam in publicum emisit, primo quidem in Diario Trevoltiensi mensis Octobris anno cIↃIↃCCVI, deinde in collectione suarum Dissertationum [3]. Nihil in eo suspicatus falsimonii Italus noster do-

H ctissi-

1 *Lettere di Apostolo Zeno. To. III. lett.* CCLXXVI. ad Cl. Oliverium.

2 Johann. Weidneri *Pietas in nummis num.* I. *Jenae* 1694.

3 *Dissertations du Pere Etienne Chamillart sur pleusieurs Medailles Dissert. VI. à Paris* 1711.

ctissimus, Adriensium Episcopus Philippus a Turre, in epistola ad Astorium, inserta Ephemeridis Litterariis Italiae *Tomo* IV. *Articolo* XVI. *pag.* 360. an. cIↄIↄccx. a Chamillardi judicio nihil dissentit. At Virginius Valsechius, popularis tuus, qui *viderat aliquando plumbeos typos, quorum ope praedictus nummus conflatus fuerat* [1], haud sibi imperare potuit, ut inconsulto in illos obsequio, veritati non litaret, fraudemque palam minime detegeret. Porro *ut necesse est lancem in libra, ponderibus impositis, deprimi, ita animum perspicuis cedere* [2]. Sed intellige, Roncalle clarissime, quid valeat animus errore semel imbutus, quid nimia sui fiducia! Harduinus, inquam, nec argumentis flecti se, nec testibus evinci est passus, sed propositi sui tenax admissam olim nummi Raphaneotarum sinceritatem tum in Historia Augusta, cum in Diario Trevoltiano Augusti cIↄIↄccxIII. pugnacissime defendit, sicque Valsechium ceu ignorantem, imperitumque harum rerum traduxit, ut hic novo in libro Harduini argumenta pro virili retundere, nummumque a falsario fusum Salvinii, Averanii, Bianchi testimonio invicte docere coactus sit [3]. Verum non praeterit te, summum litteratum Harduinum saepenumero contentionis, quam veritatis fuisse cupidiorem, iisque annumerandum, quibus

. . . . *nec tam*
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum.

Quid dicam jam de Jacobo Martinio, qui nimium semper sibi sumens, & subtilitati suae, variaeque lectioni plus aequo tribuens de quavis antiquitate judicium liberrime proferre ausus est? Is quidem inter ceteras ἀλογιςίας, quibus illius scatent libri, recentissimo quodam, vulgari, inelegantique numismate, cui novitio prorsus scalpro, nec certe ab antiqua ulla moneta ducto exemplo, sed omnino morose eques ense falcato exerto discurrens, detruncataque humana capita insculpta sunt, restauratum Messeniorum imperium, Jovisque Itho-

1 *De Marci Antonini Elagabali Tribunitia Potestate V. Florent.* 1711.
2 Cicero *Academic. QQ. IV.*
3 *De initio imperii Severi Alexandri cap.* x. *Florent.* 1715.

Ithomatii facrificium referri, tanta verborum ambage nititur probare [1], ut vere Terentianum illud ufurpare fas fit: magno conatu magnas nugas dixit. Similibus, pene dixerim, παραδόξοις, ineptiifque tota concluditur excogitata ab Hekelio explicatio duorum numifmatum Coftantini M., quorum alter aureufpoft acceptum a piiffimo Imperatore baptifmum, alter argenteus, quum imperium fupremo fuae vitae anno filiis partitus effet, fignatus fingitur [2]. Sed fatis multa, vel plura potius, quam neceffe fuit, de his, qui quamvis acri, & intelligenti judicio pollerent, ac cultioribus difciplinis inftructi effent, minus tamen hujus artis experientes, dubia pro certis, falfa pro veris habuerunt.

Alterum eft, in quo hi homines turpiter decipi, hallucinari, errare folent: nimirum interpretationes quandoque comminifcuntur, quas nihil virium, nihilque firmamenti habere parvo negotio cognofcet quifque ufu leviter doctus, & in tractandis numifmatis perpaullulum verfatus. Et vero nemo hanc laudem detrahet Goezio, Obrectho, Eccardo, fuiffe viros rectiffimis ftudiis praeditos, multiplicique munitos eruditione;

 fed

1 *Explication de divers Monuments finguliers, qui ont rapport a la Religion des plus anciens peuples. Retabliffement des Mefféniens, Medaillon rare, & curieux pag. 65. à Paris* 1739. Jacobus Martinius Ord. S. B. ut magnis inimicitiis inclarefceret, magna nomina Maffejum, Muratorium, Gorium, Valarfium &c. hoc in libro qua maledictis, qua fcommatis profcidit, ac laceffivit. Quamquam iracundam, & afperam indolem jam prodiderat adverfus fuos conterraneos. Notiffima illius epiftola adverfus quinque Sorbonicos conviciorum pleniffima, de qua graviffimae querelae ad fupremum Ordinis moderatorem delatae fuerunt. *Obfervations fur les Ecrits modernes, tom. II. à Paris* 1736.

2 Joh. Friderici Hekelii *de nummo Conftantin. poft fufceptum facr. Baptifma. Drefdae* 1679. Item *de num. quum imper. filiis partitus eft. Drefdae* 1680. Si de noftrae etiam aetatis nummis hoc loco fermonem inferre par eft, emendandus fane Jobertus, *Science des Medailles Inftruct. I. edit.* 1739. qui binos nummos Pontificum argenteos, alterum Julii III. GENS ET REGNVM QVOD NON SERVIERIT TIBI. PERIBIT; alterum Paulli II. SOLVM IN FERAS PIVS BELLATOR PASTOR. cufos affirmat a Catholici nominis hoftibus ad conflandam Romanis Epifcopis invidiam. Nam uterque publica auctoritate Romae percuffus, moneta viva, vulgo *Teftone*, fuit, nihilque utrique adpofita epigraphe continet aut a Religione alienum, aut Summis Pontificibus contumeliofum. Pofterior inter probatiffima monumenta editus eft ab immortali Card. Quirino, *Vita, & Vindiciae Paulli II. Romae* 1741.

ſed quum ad nummos explicandos acceſſerunt, qui fuit rei eventus, laboriſque terminus? Invidia remota dicam; omnem mentem adhibuerunt, diuturnaque ſe defatigarunt diligentia, ut tandem ingenioſa argumentatione a vero prorſus aliena concluderent. An haec ego nimium aut temere, aut maledice exaggerem, tute intelliges. Devenerat in Goezii manus nummus pervulgaris Germanici = SIGNIS RECEPTIS = DEVICTIS GERMANIS = ex Muſeo Ducum Ateſtinorum, vel Gonzagarum, quibus id fuerat ſollemne, & uſitatum, ut nummos, qui in ſuas archaeothecas eſſent inferendi, gentilitio ſtemmate in area ſignarent. Videlicet ferro ignito, & aureo ſuppoſito, ſi nummus erat argenteus, argento, ſi aureus, vel aereus erat nummus, AQVILAM incudebant. Hoc ipſo ſigillo notatus fuerat, qui alpes tranſcendit, & Oſnabrugum uſque pervenerat; ſed inſititium ſtigma ejuſmodi quam belle Goezium decepit! Ecce tibi fidiſſimum nummi exemplar ex Ateſtinis.

Habeto jam quantum re, verboque ineptierit Goezius. *Imago Caeſaris Germanici* (inquit) *dextera aquilam vix conſpicuam, ſiniſtra veſtem levantis, & bacillum (lituum forte) tenentis. Occo legit SIGNIS RECEPTIS, DEVICTIS GERM. Ego puto, SIGNIS RECEPTIS, DEVICIT GERM. Aquila legionis eſt, quam clade Variana amiſſam ipſe recepit* [1]. Plura deinde de aquila Ezechielis, & legionaria, plura de Germaniae Principum inſignibus, & aquila bicipiti ſine delectu conſarcinavit. Quaeſo te, V. CL., qui fieri potuit, ut homo, qui tot numiſmata ſe contrectaſſe gloriabatur, aquilae ſignum, etſi *vix conſpicuum,* nulla

1 M. Zachariae Goezii *de Nummis Diſſertationes XX. Diſſertat. V.* §. XXIII. *Vitembergae* 1716.

nulla tamen sui parte prominens, sed excavatum nummo coaevum, & uno, eodemque typo, quo Imperatoris effigies, metallo impressum putarit? Non illum ab inepta conjectura (quod enim levius huic levitati nomen imponam?) revocavit ipsa aquilae positura? An umquam a Romanis ad hunc modum depicta? Sed licuit scriptori, qui vexillum militare vel *bacillum*, vel *lituum* dixerat, haec de grata Jovi alite imaginando depromere. Ex hac schola paullo ante prodierat Vlricus Obrechthus, qui quum in antiquariorum Republica hospes esset, nescio quae Isiaca mysteria in notissimo Domitiani nummo videre sibi visus est; sic enim ad Eliam Brakenhofferum scribit. *In aversa parte forte dignius uberiore disquisitione argumentum exhibetur: figura sedens, caput galero recta, tunicam induta manicatam, cinguloque correptam, & ad ima vestigia defluentem, dextera aliquid instar cordis portendens, laeva, qua Crucem immissam lateri applicat lunae dimidiatae, pede autem sinistro in puppim liburnae innixo* [1]. Vtque haec latius explicet, quanta ex historicis, imo ex SS. Patribus accumulat! Vniversa huc advocat, accersitque Aegyptiorum theologumena, multa de corde, de cruce, de luna nugatur: quot verba, tot somnia. Detritus nempe nummus, temporisque injuria extritus ansam homini inexperto dedit, ut Romae sedenti *Isidis* symbola appingeret, ac pro galea *galerum*, pro victoriola *corculum*, pro clypeo *lunam*, pro hasta *crucem*, pro hippopodio *puppim* deprehenderet.

Nemo tamen, quam Johannes Georgius Eccardus, hac in re longius a veritatis praescriptione aberravit [2]. In nummo Familiae RVBRIAE epigraphen pone caput Neptuni Dos SEN., qua nihil praeter L. Rubrii DOSSENI nomen significari cuivis compertum est [3], Eccardus nove, & inusitate interpretatur, Dos SENATVS, aitque thensam illam triumphalem, quae in postica nummi parte visitur, Caesari a Senatu decretam fuisse, tamquam hosti-

men-

1 *Dissert. de Num. Domitiani Isiaco Argentorati* 1675. Iterum edita inter exercitationes ipsius Academicas 1704.

2 *Epistola de Nummis quibusdam explicatu difficilioribus*. *Lips.* 1722.

3 Dossenus, nomen in antiquis pervulgatum, sive, ut Horatius, ait *Dorsenus:* : *Dossum* enim pro *Dorso* veteres dixere: *Quantus sit Dorsenus edacibus in parasitis*. Horat. *l. II. Ep. ad Aug.*

mentum, compensationemque laborum, quae quum quaedam quasi Dos sit, rectissime per illas duas voces Dos. Sen. indicari. Serio ne, an jocans haec scripserit Eccardus, videretur dubitandum, nisi ejusdem plane essent generis, quae sequuntur interpretationes. Obvius, & frequens est Constantini nummus, in quo Vrbis aeternae maenia, &, ut Bandurio placet [1], pons Tiberinus, ac Imperatoris caput circumambit inscriptio, Pop. Romanvs. Quid noster nummorum *explicatu difficiliorum* interpres? Mirum! litteras sic immutat, & colligat, ut peregrinum, barbarum, incognitum reddant nomen, Do phonanvs. Quod si requiras, unde gentium fuerit hic *Dominus Phonanus*, se nec ominando dicere posse fatetur. Nihilo felicior tradita ab illo Graecorum numismatum interpretatio. Tria potissimum in praesentia proderit expendere.

ΜΑΣΣΑΛΙΗΤΩΝ primus hic argenteus nummulus est, nulli nummophilorum non cognitus; in quo probabiliter juvenile Apollinis Delphici caput, ideo a typario expressum, quod Massaliotae traditum sibi a Phocensibus, urbis suae conditoribus, hoc sospitale numen singulari religione prosequerentur, eique in arce veluti populi custodi, conservatorique fanum dedicassent [2]. Absurde tamen, contraque opinionem omnium explicat Eccardus: *in avversa parte sunt duae lineae in centro se se intersecantes, & in duabus earum areolis cernitur. M. A., quod indicio est faciem esse MARCI ANTONII Triumviri, faciesque hic expressa convenit exacte cum ceteris Antonii imaginibus, quae in*

1 *Numism. Impp. a Trajano Decio ad Palaeologos, tom. II. Constantin. tab. V. Parisiis* 1718.

2 V. quae ex Strabone, Pausania, Plinioque dixit Harduinus, *Nummi Populor. & Vrbium. Parisiis* 1684.

in majoribus nummis inveniuntur [1]. Verum, quod est in proverbio, lecythum cum strophio potius componas, quam hic Antonii lineamenta reperias, aut nummi typum ad illum congrue referas. Alter, qui succedit nummus ΙΣΤΡΙΗΩΝ (pro Ἰστριέων Ionice) communi doctorum judicio censetur. Fuerat Istrus celebris quondam Milesiorum Colonia, ut Scymnus Chius, Strabo, Pliniusque testantur, in Moesia inferiori, non procul ab Istri fluminis ostiis sita. Ἰστρία πόλις Arriano in periplo dicitur, Ἰστρόπολις Ptolemaeo, *Histriopolis* auctori Tabulae Theodosianae. Vsitatus urbis illius typus in pecunia signanda, duo capita imberbia frontibus adversis, quibus fortasse frequens per Istrum κατάπλους, & ἀνάπλους indicatur, per quem ex Ponto Euxino ad urbem, ex urbe ad mare subvectis vicissim mercibus, oppidani plurimum ditescebant; vel fabulosus in opposita maria Istri decursus: a tergo autem Aquila Delphinum unguibus, rostroque proscidens, qua Ἰστριέων in proximum mare dominium videtur notari. Atqui Eccardus non modo partis posticae figuras penitus corrupit, ac deformavit, sed litteras per crassum errorem sic permutavit, ut ex Graeco Latinum nummum fecerit; ita enim habet. *Duo capita juvenilia, quorum unum inversum est, exhibet in una parte; in altera figura pene detrita, quae forte navis fuit, apparet; & supra eam legitur* TIIR. *Hoc de* Tyro urbe *expono, navigationibus, & commerciis celebri. Vbi notandum,* Y *per duo* II. *exprimi. Capita Castoris, & Pollucis esse puto, Deorum navigantibus cultorum. Vnum inversum est, quia unus horum Ledae filiorum mortalis cum esset, ambo fratres mutuo se amantes, id demum impetrasse ferebantur, ut alternatim unus inter Deos esset, alter vero cum defunctis versaretur. Mortalem itaque caput inversum exprimit. Montefalconius hujusmodi figuram Dioscurorum nescivit, nec alibi me eam observasse memini; unde eo rarior hic nummulus habendus est* [2]. Quis tam aliena, tam absurda, tam falsa concoquat? Dabo quidem, in fabulis esse, Pollucem occiso Castori superstitem ab Jove optionem cepisse, ut solus immortalitatem indipisceretur, aut eam ita cum fratre communicaret, ut certis intervallis alter oriretur, dum alter occideret;

Sic

1 *Loc. cit.* 2 *Loc. cit.*

Sic fratrem Pollux alterna morte redemit;
Itque, reditque viam toties . . . .

Dabo a navigantibus, utrumque cultum, ſed nulla hic Dioſcurorum effigies, aut proprietas, aut *ἐπίσημος* [1]; quae omnia ſi adeſſent, nunquam fucatae inſcriptionis *κιβδηλίαν* excuſabunt. Tertium quoque Graecum Hadriani nummulum centies conſpectum, cui aera conſignata eſt conſueto charactere L, *λυκάβας* [2], & notis numeralibus IA., *anno undecimo*, inter Latinos migrare juſſit, nulluſque dubitans, Auguſti eſſe dixit, & litteras de more pervertens, pro L. IA. legit II. AV. quibus *Secundum Auguſti imperii annum* putat deſignari [3].

Π Ο Ρ Ι Σ Μ Α.

Retexo jam orationem meam. Quum igitur CL. Eccardus, ceterique memorati ſcriptores multa, eaque egregia ingenii, ſapientiaeque ſuae monimenta poſteris reliquerint, illud ex antea demonſtratis neceſſario conſequitur, nummorum dignoſcendorum ſcientiam non tam in doctrina, quam in quotidiano pene uſu, & repetita illorum inſpectione eſſe poſitam. In quo ſi multa tacitus praetermitto, rem tamen eo perduxiſſe mihi videor, ut illud Tullii uſurpare utcumque liceat: *neque omnino eſt ars ulla, in qua omnia, quae in illa arte effici poſſunt, ab uno doctore tradantur; ſed qui primarum rerum genera didicerunt, reliqua non incommode perſequuntur* [4].

SE-

1 Confer Camilli Silveſtri interpretationem poſthumam *in Anaglyphum Graecum cap.* VI., & VII. *de Dioſcuris &c. Romae* 1720.

2 Si quid teſtibus eſt opus, adi inſigne totius Archaeologiae praeſidium, decuſque Eduardum Corſinium. *Notae Graecorum &c. pag.*41. *Florent.* 1749.

3 Adde huc, quod Palladis caput in nummo ΗΡΑΚΛΕΙΩΝ Alexandri eſſe dixerit. Nummi hujus ſchema nitidiſſimum praefixit illuſtris Mazochius operi, vere aureo, quod inſcribitur: *In Regii Herculanenſis Muſei aeneas Tabulas Heracleenſes Commentarii. Pars I. Neapoli* 1756.

4 Cicero *de Oratore II.*

SECTIO NONA.

Varia antiquariorum judicia de Tetragonis *incusis, quae in vetustissimis Graecarum urbium nummis visuntur. Wildii, Begeri, Witzlebenii, aliorumque opinio rejecta. Recens de illis Cl. Barthelemy systema proponitur, fusius explicatur, novisque argumentis constabilitur. Praestantiora quaedam numismata anecdota ex lectissimo museo Marchionis Ant. Savorgnani cavo quadriformi signata proferuntur, & illustrantur. Actium omnium fortunarum, laudumque MARCO ANTONIO terminus. Nomen ipsius e publicis monumentis quandonam erasum. Medici prae ceteris jamdudum antiquitatibus colligendis, interpretandisque dediti.*

SED in nostrae hujus etiam aetatis intuens scriptores, qui sunt studiis optimis dediti, & Graecis, Latinisque litteris docti, occurrit Fridericus Sigismundus Witzlebenius, qui, ut ipse perhibet, vigintiseptem annis huic arti, & antiquis numismatis contemplandis, explicandisque operam, curamque impendit [1]. At fortasse harum rerum inopia moram, & impedimentum homini erudito injecit, ne tantum in his litteris proficeret, quantum excellenti ingenio, diligentiaque consequi potuisset. Inter cetera vulgavit ille argenteum Delphorum nummum, in cujus anteriore parte cernitur *Capra*, placide cubans, superscriptis litteris, uno nexu vinctis ΔΕ; in posteriore vero rudi artificio *Tetragonum* circulo inscriptum, & ad angulos rectos in quatuor aequales partes sectum [2]. Quandoquidem vero eruditi homines hoc symbolum, quod pluries in Graecarum urbium nummis conspicitur, varie fuerant interpretati, & alii Peloponnesi divisionem [3], alii Syracusarum formam, quae quatuor maximis urbibus constare videbatur [4], alii alia ad hanc rem attulerant, animad-

1 In Praefatione ad librum *Selecta quaedam Numismata Graeca inedita hactenus, nunc vero explicata a M. Friderico Sigism. Witzleben. Lipsiae* 1754.

2 *Dissertatio prima de num. antiquiss. Delphiorum.*

3 Begerus *Thesaur. Brandeburg. T.* I. *num. Peloponn. Coloniae Marchicae* 1696. Wilde *Selecta Numismata antiqua Tab. nona. LI. LII. Amstelodami* 1692.

4 Begerus *lib. cit. de num. Siciliae.*

advertit Witzlebenius, aliquid ſibi etiam eſſe cogitandum, quod cum celeberrimae illius civitatis proprietatibus apprime congrueret. Quamobrem Delphici Oraculi ſpelaeum hoc loco exhiberi opinatus eſt. Sed peracutius vidiſſe, multoque verius de ejuſmodi tetragonis diſputaſſe mihi viſus eſt Chriſtianiſſimi Regis Nummophilax Jacobus Barthelemy [1], homo ſumme ingenioſus, ac ſummopere exercitatus, atque liberalibus quibuſvis diſciplinis abunde excultus, cujus judicio ſtare malo, quam aliorum. Comparatis inter ſe ſe, ſtudioſeque collatis innumeris hujus typi nummis, facile ille conjecit, deprehenditque, quadriformes cavos illos, quos averſa vetuſtiſſimorum numiſmatum pars oſtentat, nihil eſſe, niſi prima artis monetariae adhuc naſcentis, & impolitae primordia. Nam quum nihil ſit, ut Cicero dixit, quod ſe totum repente evolvat, ſed natura levibus contenta principiis in qualibet arte ſemina, ac quaſi rudimenta poſuerit, eaque hominum induſtriae excolenda, atque abſolvenda commiſerit; initio quidem artifices ignari, qua ratione pecuniam utrinque ferirent, quin typum inferiorem confunderent, opuſque jam exactum vitiarent, rem craſſe pertentabant. Orbiculare metalli fruſtum incudi, vel potius retinaculo quadrato, & ad angulos aliquantum cuſpidato applicabant, malleoque immittebant. Quo fiebat, ut dum violenta, ac repetita tutidis percuſſione parti obverſae metalli typus excuderetur, retinaculum ſuo niſu averſae infigeretur, duplicique hac compreſſione, & contrario typi, & retinaculi impulſu, illius quidem figura exſtans, & prominens appareret, hujus vero cava, & incuſa. Id ipſum in nummo Delphorum neceſſario evenit, cujus tetragonon eſſe *plane depreſſum* [2] Witzlebenius fatetur.

Sed haec artis monetalis exordia, & quaſi incunabula repetens, illud etiam velim, obſervate, curioſeque animadvertas, quemadmodum continuata quadam progreſſione ars increbuerit, & novis, ſibique ſuccedentibus additamentis paullatim aucta ſit, ac tandem perfecta evaſerit. Indocti fabricatores primo incudem nonniſi decuſſi, punctis, triangulis *ἀνισομέτροις*, aut pluribus

1 *Memoires de l'Academie Royale des Inſcriptions & belles lettres T. XXIV. pag. 30. à Paris 1756. Eſſai d'une Palegraphie Numiſmatique.*

2 *Lib. cit. pag. 9.*

ribus lineis varie concurrentibus, aut *μlωίσxοις* distinxisse videntur. Leviusculam deinde aliquam exornationem areae quadriangulae insculpserunt, ut in nummis ΚΟΡΚΥΡΑΙΩΝ, ΔΙΡΡΑΧΗΝΩΝ, ΒΙΣΑΛΤΙΩΝ, ΔΡΕΠΑΝΩΝ, ΛΕΟΝΤΙΝΩΝ, ΑΚΑΝΘΙΩΝ, ΠΥΛΙΩΝ &c. Processu aetatis typothetae facti aliquanto peritiores, intra tetragoni latera symbola aliquot addidere, quibus unius urbis moneta ab altera distingueretur; nusquam tamen aream illam quadratam emblematis, aut litteris prorsus obtegerunt, verentes, ut, si qua pars suppositae incudis non foret dentata, metallum applicatum elaberetur, aut figurae contusae evanescerent. Ita suis nummis retento semper eodem tetragono, introsculpserunt Aeginenses *delphinum* [1], Aenienses *capram* [2], Amphipolitae *fontem* [3], Athenienses *noctuam* [4], Argivi, & Aradiani *alpha* [5], Caristii *gallum* [6], Cerinthii [7], & Cyziceni [8] *leonem*, Itani *aquilam* [9], Methymnei [10], Mamertini [11], Syracusii [12] *humanum caput*, Cranii *delta* [13], Pharsali *equum* [14] Erythraei *florem* [15] Tenii *tridentem*, vel *tau* [16] Thasii *sagittarium* [17] &c. donec labore, perclitatione, solertia ars haec ab humili venit ad summum, & pecuniae cusores, imprimisque Siculi, dimisso tandem retinaculo quadrato, didicerunt utramque metalli faciem suo typo libere obsignare. Hanc verissimam quadratorum originem, haec successiva artis monetariae incrementa, hunc primum cujusvis officinae Graecarum urbium typum fuisse, seposita omni necessitudine, quam in me Cl. Barthelemy officia, vel merita potius summam effecerunt, confirmavit non solum mihi, sed etiam persuasit eximia, praestansque illius *Numis-*

1 *Museum. Ampliss. Senatoris Veneti Antonii Savorgnani.*

2 *Mortaye histor. Itiner. II.* 739.

3 *Museum Regis Christianissimi.* Barthelemy *loc. cit. plance num.* 12.

4 *Museum N. V. Bernardi Nani Senat. Veneti.*

5 *Mus. Savorgnan. & Nani.*

6 *Museum Regium Parisien.*

7 Goltzius *Insulae* &c. *Museum Jos. Pancratii.*

8 *Museum Savorgnan.*

9 Liebe *Gotha nummaria cap.* V. *num.* XXII. *Amest.* 1730. Item *Mus. Savorgnan.*

10 Liebe *lib. cit cap.* V. *num.* XXIX.

11 Paruta, Havercamp. &c. *Museum Principis Biscari Catanae.*

12 *Museum Canonici Perezii V. Cl. item Pembrokii.*

13 *Museum Vindobon. Tab.* IX. *n.* 7.

14 Haym. *Thesaur. Brit.* II. 156.

15 *Museum Vindobon. Tab.* VIII. *num.* 24.

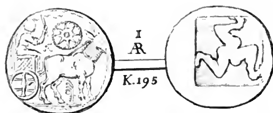
16 *Museum Savorgn. & Nani.*

17 *Museum Savorgnani.*

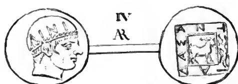
matica Palaeographia. Verum hunc aditum laudis fatebere, Vir Cl., his tantum patere, quibus datum est infinitos cujusvis generis nummos doctis oculis intueri, assidua versare manu, longaque exercitatione conferre, atque recensere.

Vt autem in rem penitius descendas, eamque momento suo ponderare valeas, praestantiora quaedam numismata ex Museo illustris Veneti, Patricii Antonii Marchionis Savorgnani, cavo quadriformi distincta heic adponere, tibique spectanda objicere deliberavi. At dum ego SAVORGNANVM nomino, non es insciens, mi RONCALLE, qualem virum appellem, quantumque huic deferam. Nam quidni & observantia, & cultu, omnique amicitia prosequar amplissimum Senatorem, in quo egregias dotes, quasique effigiem conspicio summi, ac singularis illius hominis M. Terentii Varronis, qui quum ad avitam nobilitatem virtutes omnes adjunxisset, quibus & naturae jura foventur, & hominum societas continetur, ne dum Quaesturam, & Tribunatum, aliaque conspicua Reipublicae munia obtinuit, sed sanctissimus, integerrimusque vir a Tullio est appellatus? Et quoniam augeri amicitiam necesse est, si paria sint studia, similesque voluntatis inclinationes, eccui majora hominis amantissimi officia debeo, quam Savorgnano spectatissimo, veteribus monumentis colligendis, & quovis pretio comparandis sic jugiter dedito, ut in hoc etiam Varronis laudes adaequarit, qui Ciceroni, Gellio, Fabioque diligentissimus investigator antiquitatum dicebatur? Quod si confirmatur amor non tam necessitudine adjuncta, quam beneficio accepto, nescio qui me prae hoc viro liberaliori munificentia obligarit, quum nullo non tempore praedivitis musei sui mihi copiam fecerit, meisque studiis juvandis insignem illam suam antiquatum supellectilem plane mihi patere voluerit. Porro dum haec vix meditarer, supra triginta ille extemplo misit vetustissima numismata, tetragono insignita: ex quibus anecdota delegi, quae in praesentia aggredior explicare, ut ea nobilissimo possessori beneficii memor, quasi ornatiora restituam, interim vero susceptam tractationem opportune confirmem, tibique de re nummaria plura roganti adhuc uberius satisfaciam.

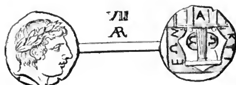
NVM.

I
AR
K.195

II
AR
III
AR

IV
AR

V
AR
VI
Æ
ΚΑΡ
ΔΙΑ

VII
AR
A

NVM. I.

Primus hic majoris moduli nummus typo, emblematis, antiquitate, forma, pondere inter Syracuſios ſummo, ac primario loco habendus. *Triquetrae* ſigillum, quo depreſſum, cavumque quadrum trifariam ſecatur, tam rudi, & impolito opere redditum eſt, ut artem monetariam adhuc naſcentem, temporiſque longinquitatem evidenti ſane, certoque indicio agnoſcas.

Τρινακίη δ' —— ὑπὲρ πέδον Αὐσονίηων
Ἐκτέταται, πλευρῇσιν ἐπὶ τρισὶν ἑστηκυῖα.
Trinacia autem —— ſuper ſolum Auſonum
Extenta eſt, latera ſuper tria fulta;

quemadmodum Dionyſius Afer cecinit in periegeſi [1]. Sicani idcirco omnes ſuis monumentis, ac denariis *τὸ τρίσκελον* jugiter ſculpſerunt, tamquam gentis *γνώρισμα*, & inſulae *τριπλῆ*, ſive *τριλώχινος* inſigne. Vbi tria crura concurrunt, ac nectuntur, varia Deorum capita, ab artificibus deinde addita ſunt, ſpicae etiam interjectae, quibus grata domus Cereri abundare gloriabatur. At in noſtro numiſmate nihil niſi ipſum nudum *τρίσκελον*, ſine ulla exornatione, aut umbra, craſſiore Minerva, ut aetas illa vetuſtiſſima ferebat, in tetragono delineatum. Operis vetuſtatem prodit ſimiliter alterius orbis figura. Nam etſi ludi currulis ſpecies ſe ſe objiciat, nulla hic biga, aut triga, aut tethrippus, quorum in ſacris certaminibus tam frequens eſt mentio, ſed ſimplex *ἀπήνη ἡμιονική*, *rheda mularis*, quam primum antiquiſſimis populis uſitatam, ex Homero liberalium diſciplinarum, & hiſtoriarum parente condiſcimus, ubi de curru, quem ſplendidiſſimis donis onuſtum redimendo Hectoris corpori ad Achillem miſit Priamus [2].

'Ex

1 *De ſitu Orbis* edit. Londini 1658. Confer quae habet Euſtathius in Comment. ad Perjegeſim verſ. Politi *p.*250. *Coloniae Allobrogum* 1741.

2 *Iliad.* ω *verſ.* 267. 278. Mularem hunc currum una cum altero equino repraeſentari cenſuit Cl. Venutus in in poſtica parte elaboratiſſimi Cenotaphii Muſei Capitolini, cujus univerſa emblemata de Homeri teſtimonio expli-

Ἐκ μὲν ἄμαξαν αἶραν εὔτροχον ἡμιονίαν.
Currum quidem eduxerunt bene rotatum mulinum

Rurſus,

Ζεῦξαν δ' ἡμιόνας κραταιπόδας ὑποζύγας,
Conjunxeruntque mulos fortiter ungulatos, ſubjugales.

In circum deinde migravit hic currus, quum ſpectacula populo darentur, receptuſque ſollemniter inter alia ſacrorum certaminum genera Olympiade LXX. Quo fortaſſe factum, ut quoniam ante id temporis nullo publico decreto mulae in ſtadium irruperant, a Pauſania in priori Eliacorum libro hic mos neque elegans, neque priſcus dicatur. Omnino aliter ſtatuendum, innuit Feſtus Pompejus *lib.* II. qui ludorum Conſualium apparatum deſcribens, haec habet: *Mulis celebrabantur ludi in Circo maximo Conſuales, quia id genus quadrupedum primum putatur caeptum currui, vehiculoque adjungi*. Syracuſae itaque quum ludorum agonalium non modo ſplendore, & diligentia, ſed varietate delectarentur, licet generoſis, & pernicibus equis, maximeque Agrigentinis [1] abundarent, mulas etiam olympico pulvere ſordidari voluerunt, hacque primaeva, vereque priſca rheda uſae ſunt. Atqui hactenus niſi δίφρος mularis, quod ſciam, in Syracuſiorum denariis obtulit ſe ſe; quo uno ciſii genere Hieronem viciſſe, ex ipſius nummis [2] manifeſtum puto, & Hierone imperante, Ageſiam Syracuſanum Soſiſtrati filium *vehiculo mulari* bijugi palmam omnibus praeripuiſſe, argumento eſt ſexta Pindari ode [3], ϛροφὴ β. quae incipit:

ὦ Φίν-

plicavit ſingulari libello, quem inſcripſit, dedicavitque ingenioſiſſimae, & rariſſimi exempli Matronae. *Spiegazione de' Baſſirilievi dell' urna detta di Aleſſandro Severo nel Muſeo Capitolino. Roma 1756.*

1 Mira Equorum Siculorum celeritas, eorumque circenſes victoriae memorantur non ſemel ab Oppiano, Pindaro, Athenaeo &c. Agrigentini inter illos celeberrimi, teſte Diodoro lib. XIII. Multa ad hanc rem egregie adnotavit cultiſſimus Polyhiſtor Dominicus Schiavo, *Spiegazione d' alcuni monumenti ſcoverti nella Città di Girgenti*, inſerta operi: *Memorie per ſervire alla Storia Letteraria di Sicilia tom. II. par. VI. pag. 374. Palermo 1756.*

2 Paruta *Tab.* XX. *num.* XII. Spanhemius de V. & P. *To.* I. *Diſſert.* VIII. *pag.* 551.

3 ΟΛΥΜΠΙΑ. *Salmurii 1620.*

ὦ Φίντις, ἀλλὰ ζεῦξον ἤ-
δη μοὶ σθένος ἡμιόνων
ᾗ τάχος &c.
Sed, ὁ Phinti, junge jam
Mihi robur mularum
Quam celerrime &c.

Noſtro tamen in nummo unicus eſt *ἡμίονος*, qui rhedam trahit: quo primum hujus ludi tentamen, & ſimplicior illius exercitatio exprimi videtur; celete enim, antequam biga, vel tethrippo, natura duce, ac magiſtra, fuiſſe certatum, nil eſt cur dubitetur. Si ergo hoc alterum vetuſtatis indicium ceteris adjunxeris, id mihi aſſenties, nummum hunc in numero antiquiſſimorum eſſe ponendum, & veroſimiliter ante Gelonem Syracuſis percuſſum. Quid denique rude illud ciſii ſedile male cancellatum, nulla ſui parte incurvum, nulla inciſura diſtinctum, & axi rectâ impoſitum? Quid rotae minime radiatae, ſed tranſverſis lignis compactae, quales poſt Trojana tempora & priſcis Etruriae populis uſitatae? Quid muli collare multiplici gyro ad armos uſque laxe defluens? Quid auriga ipſe non alacer erectus, ſed totus conſidens? Annon haec omnia docent ad remotiſſima Sicanorum tempora nummum eſſe referendum? Ne autem ambigas, nobilem Olympionicum hic repraeſentari, licet nulla deſuper volitet victoria, laureamque protendat, ſtat *Palma* non in ſcammatis, ſed in medio ſtadii poſita, & victori praeparata. Quod autem ſuperne ſculptum viſitur, *Clypeum*, aut *Diſcum* cenſeri oportere non inficiaberis. Duplex fuit in Graecorum certaminibus clypeorum uſus. Quum Junonis Argivae agon quinquennalis ageretur, loco arduo, & pene inacceſſo clypeus clavo infigebatur, ut eſſet ſublatu difficilis; qui deinde dabatur illi, qui primus valida manu evulſiſſet, ideoque Pindaro dictus *Ἀγὼν χαλκεῖος*[1]. Celebrantur autem in hujus Lyricorum principis carminibus tamquam fortiſſimi victores Diagoras, & Epharmoſtus, qui clypeum in Argis abduxerant; tantamque gloriam

1 NEMEA. ὠδὴ I.

adipisci putabantur, ut victorum nomen ad perennitatem marmoribus etiam consignatum videamus. Ita in Arundelliano laudatur Cajus Antonius Septimius, qui

ΝΙΚΗΕΑΣ ΤΗΝ ΕΞ ΑΡΓΟΝΕ ΑΣΠΙΔΑ.

Victor ex Argivis Clypeum retulit [1]. In Farnesio Hermodorus, qui vicit

ΤΗΝ ΑΣΠΙΔΑ ΗΡΑΣ.

Clypeum Junonis [2]. Plura, si haec scribendi locus esset, suppeditaret dicenda Blasius Caryophilus in eruditissimo opere de *Veterum Clypeis* [3]. Sed nostro in nummo Clypeus profecto non ita collocatus, ut ab auriga in decursione evelleretur. Quamobrem potius hic appositus inter cetera praemia, quae Hieronicarum *δόσις* complectebatur: iis enim post emensum feliciter stadium, praeter coronas, tripodes, torques, vestes, phialas, lebetes etiam *clypeos* dari consuevisse, habes copiose apud Petrum Fabrum [4]. Verum mihi est multo probabilius, *Discum* hic exhiberi veteri more Graecanico, quo Syracusii certe vivebant. Fuit illud Eleaeis communi usu receptum, ut in palaestra discus affigeretur, cui ab Helladonicis indictio, tempus, modusque certaminum in orbem describebatur: cujus quidem moris originem ab Iphito, Lycurgo, & Cleosthene esse repetendam, monent fragmenta Phlegontis Trallinai [5]. Huc certe pertinere puto ea Papinii Statii carmina in descriptione certaminum, qui a Danais habiti fuerunt in exequiis Archemori Lycurgi, & Euridicis filii, ubi post adeptam in circo a Phlegya, & Menestheo victoriam, inquit [6],

. . . . concessit cetera pubes
Sponte, & adorato redit illa ingloria DISCO.

Quae

1 *Marmora Oxoniensia* MCCCCLXV.
2 Gruterus CCCXXIV. I.
3 Vide fol. 90. & sequ. librum collaudavimus jam pag. 40. not. I.
4 *Agnosticon l.II. c.IX. Lugd.*1692.
5 Apud Gronovium *antiquit. Graec. Tom. IX.*
6 *Thebaidos lib. VI.* edit. Lindenbruchi. *Parisiis* 1600.

Quae profecto non videntur accipienda de orbe aeneo, aut lapideo, qui a dioscobulis jaciebatur, cuique nulla certe reverentia erat adhibenda, sed de disco a Gymnasiarchis palam propoſito, quem Athletae recedentes, proni conſalutabant, quaſi miſſionem flagitantes. Ex his ergo conjectare licet, hunc gymnicum diſcum in noſtro numiſmate indicari, quem in ſtadio Syracuſano quondam obtinuiſſe, vero perquamſimillimum eſt. Quum autem nec litteram unam in toto nummo pinxerit typarius, mirum minime eſt, ſi neque elementum in diſco expreſſit, quo illius uſus demonſtraretur. Sequutis temporibus in Syracuſarum Regum nummis deſuper bigas, aut tethrippos non diſcus, ſed *ſtella* comparet; qua aut metalli maſſam, & flaturam, aut monetae praeſtantiam, aut felix, laetumque augurium denotari, praeeunte doctiſſimo Paſſerio [1], libens affirmavero. Reſtat modo, ut de hujus praeclariſſimi monumenti pondere, ac valore curſim dicam. Equidem nonnullos inter Sicilienſes vidi, praecipue Agathoclis, inſigni craſſitie, ſed nullus ad hunc diem mihi oblatus eſt, qui ſiliquas (*Carati*) cxcv. pondere ſuo adaequet: hoc igitur etiam nomine maximi faciendus. Quae omnia quum animo attendo, mecumque reputo, nummum hunc aut veterrimam Syracuſarum, vel potius totius Trinaciae monetam fuiſſe decerno, aut conflatum, ut in ludis agonalibus, quum primum edi coeperunt, Hieronicis ſtrenuiſſimis praemii loco daretur.

N v m. I I.

Nihil dubito, legendum ΟΣΣΙΩΜ pro "Οσσιων; quamvis enim Auſonius dixerit:

Vocibus in Graiis numquam ultima conſpicior M;

monumenta aliquot vetuſtiſſima in apricum aetas protulit, in quibus loco litterae N, quae pro conſueta Graecae linguae ratione videbatur ſcribenda, altera M ſuffecta eſt. Nam, ne quid

K 2 dicam

1 V. *Prolegomena ad Theſaurum Gemmar. Aſtriferarum num. II. Florantiae 1750.*

dicam de Foedere Smyrnaeorum cum Seleuco Callinico, quod inter *Marmora Oxoniensia* [1] lucem adſpexit, ubi articuli praepoſitivi τὴν, & τῶν pluries ſic afferuntur THM, & TΩM, exſtat *Tyleos*, Thraciae urbis prope Haemum, nummus, nomine ita circumſcripto TYΛIΣIΩM [2]; ut neque nova, neque inſolens Oſſiorum orthographia dicenda ſit. Quemadmodum etiam apud Clar. Maffejum *Obſervationum Litterar. Vol.* v. monetae Rheginorum, & Lucanorum, vetere, & adhuc barbara ἐκφωνήσει, qua verba in ων deſinentia, per ομ pronunciabantur, inſcriptum legitur PHΓINOM, & ΛOYKANOM. Jam vero recenſentur a Ptolemaeo in regione Βισαλτίας, ultima Macedoniae, oppida nonnulla, inter quae eſt *OSSA* [3], cui etſi exigua admodum fuerit laus, & celebritas, jus tamen feriendae monetae ob nullam rerum geſtarum memoriam immerito ſane denegaretur, quum infiniti pene ſint nummi ſignati in urbibus, quarum in hiſtoricis, aut chorographis nihil praeter nomen reperies. *Biſaltas* eam Macedoniae partem, quae ad occiduam ſolis plagam vergit, incoluiſſe tradunt Thucydides *lib.* II. & Stephanus Byzantinus, ſed Conon veterrimus ſcriptor in excerptis Photii Cod. CLXXXVI. enumerat potius inter Thracas trans Styrmonem. Οἱ βισάλται. Θρᾳκικὸν ἔθνος, *Biſaltae Thracica gens* [4]. Vt ut ſit, *fortiſſimos viros* illos appellat Livius [5]; idcirco *Oſſii*, qui & Biſaltae, apte, accomodateque huic nummo equum, & adſtantem cum jaculo militem inſculpi mandarunt, galea, Macedonicae, Thracicaeve virtutis inſigni, pone depicta.

NVM. III.

Priuſquam cetera explico, illud ex hiulca epigraphe, evanidiſque pene characteribus elici oportere video, ad quam vere Vrbem hic pertineat nummus. Ac ex litteris, quae adhuc ſuperſunt, niſi omnia me fallunt, nomen conflatur AAPIΣΣAιων. In quo duo antiquiſſima Graecanici idiomatis elementa prae oculis obverſantur, Ꝛ, & Ⳃ, quibus officinae monetariae

1 Primum, quod in opere occurrit marmor.
2 *Gotha Nummaria cap.*v. *nu.* XL.
3 V. Cellarium, *Geograph. ant. To.*I. *lib.* II. *cap.* XIII. *ſect.* II. *Lipſ.* 1731.
4 *Cap.* XX. *edit. Rotomagi* 1653.
5 *Lib.* XLV. *cap.* 30.

riae Lariſſaeorum vetuſtas manifeſto proditur. Sane primam litteram Ʀ prope ad Latinae formam exaratam jamdudum vidimus in inſcriptione Nointeliana, & Herodis Attici [1], in marmore Bimardiano [2], itemque in denariis Syracuſiorum [3], Agrigentinorum [4], & Phaereorum [5]; alteram vero Ϛ in lapide Sigo [6], ac Bimardiano, nunc autem primum in nummis [7]. Vtraque ducta eſt ex priſco alphabeto Jonico, vel potius Pelaſgico, quo Graeci ante Calliſtratum Samium utebantur [8]. At quoniam hocce *Lariſſae* nomen pluribus certe civitatibus adhaeſit, quaerendum, cui potiſſime nummus ſit tribuendus. Duplex in Theſſalia fuit Lariſſa, altera juxta Peneum ab Acriſio condita, altera in confinio Macedoniae. Rurſus duplex in Creta, una Pelaſgia a nonnullis dicta, altera Gortyne etiam nuncupata. Fuit & Lariſſa in Italia, quam, referente Diodoro, & Caeſare, Pelaſgi condiderunt. Alia fuit Troadis, cujus Homerus meminit, alia Aeolidis juxta Cumam, alia Syriae, Lydiae alia. Hoc ipſo nomine donabantur parva regio in Oſſa, & Epheſi vicus. Ad Tralles etiam Aſiae eſt alia Lariſſa, alia denique in Pelaſgiotide. Atqui ſi figuras in utraque nummi facie expreſſas ſedulo perpenderis, ſimulque contuleris, in tanta urbium copia, quae ſimili cognominatione appellabantur, reſcies probabiliter, cui merito adſcribas. Ac primum *Jovis Lariſſaei* ſimulacrum hic exhiberi opinor in quadrato ſubſellio, ſeu throno ſedentis, media corporis parte inferne nudi, ad eum plane modum, quo Deumque, hominumque pater, & rex aliis in monumentis effictus conſpicitur, & a poëtis non ſemel deſcribitur. Abſunt equidem cetera Jovis ſymbola, vel loci anguſtia a rudi caelatore praetermiſſa, vel quia pictores, fictoreſque, ut Tullius ani-

1 Montfaucon *Palaeograph. lib. II. cap. IV.*

2 *Theſaur. Nov. Inſcript. Muratorii Tom. I. Prolegomen. Mediolani* 1729.

3 Apud Bianconi *de Antiquis Graecor. litteris pag.* 57. *Bononiae* 1748.

4 Paruta in Agrigento.

5 Gotha Nummaria *c.* V. §. XLIII.

6 Chiſull *Antiquit. Aſiaticae &c. pag.* 4. *Londini* 1728.

7 De Graecis nummis loquor; in exoticis enim ita detortum *ſigma* jam innotuerat; ut in nummis Hiſpanicis apud Mahudelium, *Diſſertation ſur les Monnoyes antiques d'Eſpagne par Mahudel à Paris* 1725.

8 Confer, quae egregie adnotarunt Havercampius in II. *Sylloge Scriptor. de linguae Graecae pronuntiatione Lugdun. Batav.* 1740., nuper vero Johannes Reinoldius in *Hiſtoria Graecarum, & Latinarum Litterarum. Lond.* 1752.

animadvertit [1], in Deorum figuris conficiendis, in eorum ornatu, ac vestitu summa varietate dissentiebant. Ad Larissaeos ergo, qui in Trallibus commorabantur, hic nummus videretur revocandus. Illud enim a Strabone lib. IX. dictum accepimus. *ἴσως δὲ καὶ ὁ λαρίσσαιος Ζεὺς ἐκεῖθεν ἐπωνόμασται; forsitan autem, & Larissaeus Jupiter hinc cognomen assumpsit*. At eques hastatus, militum post Homerica tempora praeseferens habitum, qui in altero nummi orbe visitur, efficit sane, ut de Larissa Pelasgiae potius cogitem, quae & Arx fuit munitissima Argivorum; eo magis, quod ea urbs a Jove Larissaeo non solum diligi, sed etiam incoli, custodirique credebatur, eique fanum in edita civitatis parte dedicatum Pausanias observavit: *ἐπ' ἄκρᾳ δὲ ἐστὶ τῇ λαρίσσῃ, Διὸς ἐπίκλησιν λαρισσαίου, ναὸς, in extrema arce, cui nomen Larissa, est aedes Jovis Larissaei* [2]. Mire ergo consentiunt hinc Juppiter arcis, urbis, populique custos, ac defensor, illinc miles quasi excubias agens, & ad locum propugnandum paratus. Qui hactenus editi sunt nummi ΛΑΡΙΣΣΑΙΩΝ, ad Thessalicam proprie pertinent, & equi pascentis, aut viri taurum domantis effigie distincti. Nova igitur nunc prodit novae urbis moneta.

NVM. IV.

Anceps hic mihi lectio, num ΑΙΝΙων, vel potius, ΑΙΝΙανων supplendum sit; videlicet num ad Ἄινιον, vel ad Ἀινειαν quartus hic nummus sit referendus. Equidem Ἄινος πόλις Θρᾴκης.... τὸ ἐθνικὸν Ἄινιος, inquit Stephanus [3], quae Anchisis filium sui conditorem jactabat, si Melae fides: *eximia est Aenus, ab Aenea profugo condita* [4]. Eadem in regione Ἄινεια, cujus gentile, Ἀινεεὺς, Ἀινιάνος, Ἀινειάδης. Eandem huic urbi originem tribuit Dionysius Halicarnasseus in primo Antiquitatum libro [5], cui occinit Virgilius in carminibus.

...feror

1 *De Nat. Deor. lib.* I. *c.* I. & XXIX. Et, si plura est opus, adi Burmanni Dissertatationem ΖΕΥΣ ΚΑΘΑΙΒΑΤΗΣ *cap.* XIII. *Leidae* 1734.

2 *Corinthiaca lib.* II. *cap.* XXIV.

3 *Ed. Amstelod.* 1678.

4 *De situ Orbis lib.* II. *cap.* II. *edit. Vossii Hagae Comit.* 1658.

5 *Ed. Wecheli* 1586.

.........feror huc, & littore curvo
Moenia prima loco, fatis ingressus iniquis,
Aeneadasque meo nomen de nomine fingo.

Variae fuerunt Aeneadum migrationes, atque in his varia oppida condiderunt cognomina : nam modo τοῖς Ἐπικνημιδίοις (*Locris*)[1], modo Αἰτωλοῖς finitimi[2] a Strabone appellantur. Hypatam etiam in Thessalia eos fabricasse non dubito, quam πόλιν Αἰνιάνων vocat Stephanus. Est praeterea Αἴνια urbs Perrhaeborum adversus Pyndam in Macedonia, cujus ἐθνικὸν, Αἰνιὸς, & Αἰνιάνης, &, ut habet Livius, *posita fertili agro*[3]. Huic ego prae ceteris nostrum nummum adjudico, *Capri*, *Satyrique* conspecta imagine. Vtrumque inter Bacchica symbola esse recensendum, nota res, & pervulgata.

...... Baccho caper omnibus aris,

ut est in Virgiliano hemistichio[4]. Quare in caprum se admordentem vitis, Baccho sacra, ita lepide invehitur in epigrammate Leonidae Tarentini. Anthologiae lib. I.

Ῥίζα γὰρ ἔμπεδος οὖσα πάγιγλυκὺ νέκταρ ἀνήσει.
Ὅσσον ἐπισπεῦσαί σοι ΤΡΑΓΕ θυομένῳ.
Quoad radix mihi firma haeserit; reddet dulce nectar,
Quod ad libamen satis erit, dum tu, CAPER, immolabere.

Satyri autem, & Aegipanes comites Dionysio jugiter dati[5], ejusque sacrorum administri, tripudia in illis agentes, cum capris coniscantes, eosque ad aram Liberi Patris ridicule adigentes. Jam vero quum summa esset Macedonum erga Bacchum religio, & gratae, memorisque mentis propensio, quod, interempto

1 *Lib.* IX. *edit. Amstelod.* 1707.
2 *Lib.* I. *ibid.*
3 *Lib.* XLIV. *cap.* X.
4 *Georgic.* II.

5 Lucianus *Dialog.* ΠΕΡΙ ΟΡΧ. *edit. Amstelod.* 1744. Aelianus ΠΟΙΚΙΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ *lib.* III. *cap.* XL. *edit. Kunii* 1685. Satyrorum, & Aegipanum imagines,

terempto Lycurgo Thracio, *Macedonem* regem illis dedisset [1]; congruenter singularem hunc cultum regionis illius civitates, populique suis in nummis testatam voluerunt. Atque inter eos praesertim Aenienses numini, auspicioque illius devoti, eisdem Dionysiacis emblematis, capra scilicet, & satyro, quibus Nysaei monetarii, Bacchi gentiles, usi fuerant [2], suam pecuniam obsignarunt. Et quoniam nulla erat urbs Aeniae nomine, quae eadem non affectaret vetustissima primordia, & ab illustri Trojano non se conditam crederet, plane autumo, virile caput, in cujus pileo, singulari exemplo quatuor elementa AINI ..., incisa sunt, pro imaginaria Aeneae effigie haberi oportere. Pretium nummo accedit ex nomine magistratus, qui nunc primum patescit, ΑΝΤΙΑΔΑΣ, isque Dorice scriptus, pro ΑΝΤΙΑΔΗΣ, eodem Dorismo, quo in marmore Chalcedonensi Bibliothecae Regiae urbis officia exarata leguntur [3]:

NVM.

gines, ut plurimum occurrunt in monumentis Bacchicas pompas referentibus; nihilominus Satyros cum pueris, aut cupidinibus ludentes, amoris currum trahentes, Pani sacrificantes vidimus in descriptione veterum Gemmarum Eq. Ghezii *num.* 41.45.48 49. 51. Inter *Cod. Vatic.*, quos memoravimus *pag.* 28.

1 Fusius haec traduntur a Matthaeo Aegyptio in explicatione *Senatus-Consulti de Bacchanalibus &c. pag.* 26. & 27. *Neapoli* 1729.

2 ΝΥΣΑΕΩΝ nummum cum Caprae, & Satyri effigie habes apud Patinum *in Caracalla. Argentinae* 1661. Cui quidem nummo assimilis omnino Sarda thesauri Embermayerani *cap.* VII. *Tab.* XV. *num.* 397. Sunt alii Nysaeorum nummi Bacchi, & Satyri effigie signati V. Tristanum Sanctamantium *Tom.* II. *pag.* 236.

3 *Recueil d'Antiquités par Mr. le Comte de Caylus Volum. II. Antiquit. Grec. Marbre de la Bibliotheque du Roi &c. à Paris* 1756. Doctissimus Belleyus Ducis Aurelianensis Antiquarius, nostraeque Academiae meritissimus sodalis marmora ex Graeco vertit, copioseque illustravit.

NUM. V.

Etsi cognita jam, compertaque sit *Phocidensium*, qui regionem inter Boeotos, & Locros incolebant, moneta, numquam tamen studiosis antehac exhibitus est iste nummus, quem ex museo alterius nobilissimi, eruditique Veneti Senatoris Bernardi Nani primus extuli. *Φωκίς* quidem inclyta, & celebris non tam Cirrha urbe primaria ad sinum Corinthiacum, quae fuit navale Delphorum, sed & in mediterraneis Pythia, Cyparisso, Helicone, Parnassia valle, Corycio nemore, Castaliis aquis, pluribusque Apollinis Phoebi fanis, oraculo, & religione; quorum caussa ab Homero, Diodoro, Pindaro, Apollodoro, Strabone, praesertimque a Pausania in *Phocicis* summis laudibus effertur. Prima nominis elementa ΦΟΚΙ... quadrati angulis divisim appicta, de nummi officina omnem submovent ambiguitatem. Nec nodus pertenditur ullus, quod Cadmea littera O vices gerat alterius in Graeco alphabeto recentioris Ω; hanc enim fuisse veterrimam Achivorum orthographiam non modo ex Platone in Cratylo, sed ex variis nummorum inscriptionibus [1] manifesto percipimus. ΦΩΚΕΩΝ quidem scriptum lego in nummo Gazae Gothanae [2], eodem pene typo obsignato, sed ex *Φωκίδι* aeque derivat, alternatque *ὁ πολίτης Φωκεύς*, & *Φωκίδευς*, quemadmodum ex *Φώκαια* Joniae, Atheniensium colonia, *ὁ κάτοικος* est *Φωκαιεύς*, & *Φωκαίτης*. Quamobrem nummus Goltzianus [3] ita praesefert, ΦΩΚΙΔ.... Age vero, & de utroque inquiramus jam nummi emblemate. Ecquid autem menti succurret, nisi Delius, Pythiusque Apollo, dum in Phocide versaris, quae templis, signis, oraculis illius sic erat affatim dives, ut Apollinea monumenta ante oculos obversentur, quocumque te animo, cogitationeque converteris? Verum Apollinis ne caput esse dicemus, quod crinium plexu, oris mollitudine, speciosa muraenula, totoque habitu femineum est? Equidem non sum nescius, Apollinem muliebri [4] vesti-

L

1 Spanhem. *de V. & P.N. Diss. II.*
2 Liebe *cap. v. num.* XLIII.
3 *Graecia*.
4 Schott *Explication nouvelle de l'Apotheose &c. fol. 52. & sequ.* Vide *pag.* 50. hujus operis.

veſtititu, apparatuque ab antiquis fuiſſe interdum depictum, ut in nummis Auguſti, Neronis, Antonini Pii, Commodi [1], Domitiani [2], Tranquillinae [3]. Sed imagines ejuſmodi conſtanter perornat, atque diſtinguit inſtructa fidibus lyra, vel laurea corona, vel olcen Phoebeïa, ut actutum Apollinem ipſum agnoſcas. Quamobrem aliam prorſus viam ſibi eſſe ineundam cenſuit Liebeus, qui Pindari, Diodori, Suidaeque auctoritatem ſequutus *Themidem* ibi effigiatam exiſtimavit. Hanc quidem oraculum Delphicum una cum Apolline poſuiſſe, hanc conſulentibus ante Apollinem reſponſa dediſſe, inquit Liebeus, ſic fuerat antiquis perſuaſum, ut Apollo ipſe, quum oracula ederet, Θεμιστεύειν diceretur [4]. Sed ego haud ſcio, an haec, quod erat propoſitum, plane conficiant; non enim in Phocicis, ſed in Boeotis fuit fatidicae Themidis oraculum. Explicationem itaque, ſi placet, aliunde repetamus; & quamvis, teſte Tullio, in rebus, quae conjectura quaeruntur, anceps ſit oratio, plus certe ponderis illa habet, ſi ab his, quae communi quodam vinculo continentur, proficiſcatur. Quum igitur de Phocidenſium rebus ſermo ſit, a gentis illius hiſtoria noſtri nummi interpretatio multo probabilius elicietur. Ecquidni PHEMONOES formam, imaginemque hic referri putemus, cujus clarum, & celebratum adeo fuit apud Phocidenſes nomen, decuſque? Praeſto eſt certiſſimus, & locupletiſſimus teſtis Pauſanias, a quo in Phocicis haec expreſſe traduntur. *Μεγίστη δε, καὶ παρὰ πλείστων ἐς Φημονόην δόξα ἐστιν, ὡς πρόμαντις γένοιτο ἡ Φημονόη τοῦ Θεοῦ πρώτη, καὶ πρώτη τὸ ἑξάμετρον ᾖσε. Magna vero fuit* (apud Phocidenſes) *nominis laude Phemonoe, quae quum Dei* (Apollinis) *interpres prima fuerit, prima etiam ſenariis longioribus oracula decantabat* [5]. Primariae hujus Apollinis ſacerdotis meminit & Heſiodus in Theogonia: ſunt praeterea inter mythologos, qui illam Phoebi filiam credant [6]. Omnem vaticiniorum, & divinationis ſcientiam, facultatemque

1 Vaillant *Num. Imperat. Graec. pag.* 158. *Amſtelod.* 1700.

2 Cuperus *Numiſmata antiqua explicata pag.* 247. *Amſtelod.* 1683.

3 Schott *ubi ſupra* contra Diſſertationem Otthonis Sperlingii, *ad nummum Furiae Sabinae Tranquillinae Aug. Amſtelod.* 1688.

4 Liebe *loc. cit.*

5 *In Phocicis.*

6 Confer Nicolaum Lloydium, *Dictionar. Hiſtor. Poet. Londini* 1686.

que futura praenunciandi, & obscure dicta praesentiendi eidem concessere poëtae. Statius in Sylvis [1];

Non mihi si cunctos Helicon indulgeat amnes,
Et superet Pimplea sitim, largeque volantis
Vngula sedet equi, reseretque arcana pudicos
PHEMONOE fontes .....

Item Lucanus de bello civili lib. v.

Appius Hesperii scrutator ad ultima fati
Sollicitat, jussus sedes laxare verendas
Antistes, pavidamque Deis immittere vatem,
Castalios circum latices, nemorumque recessus,
PHEMONOEN errore vagam, curisque vacantem,
Corripuit, cogitque fores irrumpere templi.

Si ergo omnis hujusce Apollinis *theologae*, μαντοσύνης fama, quae tantopere deinde est propagata, ex Phocide nata est, merito poterant populares de sua hac heroide gloriari, nummisque vernaculis illius effigiem insculpere. Nam si unaquaeque natio indigenas ostentabat heroas, metalloque commendabat, cur non Phocidenses suam Phemonoën?

Restat, ut dicam de taurino capite in alia nummi facie expresso. Omnia in pauca conferam. Alii ad boves, quos saepenumero Apollini mactatos, dedicatosque legimus, id revocant [2]. Alii insculptum arbitrantur in memoriam τοῦ βοός χάλκεος *bovis aerei*, quem Carystii in ipsa Phocide παρὰ τῷ Ἀπόλλωνι ἔστησαν, *Apollini statuerunt* [3]. Sed quid, quod in his nummis nusquam integer taurus, sed illius tantum caput occurrat? Quid, quod modo vittatum, modo absque taeniis exhibeatur? Quid tandem, quod in nummo ΦΩΚΕΩΝ thesauri Theupoli, *tria capita boum oris junctis* [4] compareant? Qui haec tibi dilucide, probeque interpretabitur, hunc vatem adhibeto maximum.

1 *Lib.* II. *Carmen II.*
2 Liebe.
3 Pausanias *l. c.*
4 *Nummi Popul. & Vrbium Series VIII.*

ximum. An est fortasse Φώκης *vituli Marini* imago, ita ut sit emblema nomini urbis homologum, quemadmodum Ἀιγίας *capra*, Λυκίας *lupus*, Ἐυβοίας *bos*? Rem in medio linquamus; ut enim, auctore Cicerone, est ridiculum ad ea, quae certa habemus nihil dicere, ita etiam ea quaerere, ac judicare, quae habere non possumus. Asperrima, & dira Phocensium fata, decennale bellum, extremumque exitium, quibus de caussis, quove tempore acciderint, nihil moror. Nam praeterquam quod nihil id nummis explicandis conferre potest, tam accurate, tamque docte contra Scaligeri, Petavii, Palmerii sententias disputatum, vel potius demonstratum est in *Fastis Atticis* [1] a viro sapientissimo, qui Graecae imprimis philologiae parens, ac magister his temporibus est appellandus, ut nihil sit, quod amplius desideres. Ad ceteros Savorgnani nostri nummos revertamur.

Nvm. VI.

Nullus ante Mortaye **ΚΑΡΔΙΑΝΩΝ** nummos, quos ego quidem noverim, vulgarat. Vnus ab illo in lucem eductus [2], a quo tamen hic noster plurimum differt. *Καρδίαν χεῤῥονήσῳ τὴν μεγίστην πόλιν* dixit Demosthenes in III. Philippica. Memoratur ab Herodoto in Erato, & Polymnia, atque etiam a Scylace Caryadeno in Periplo. Pausanias in Atticis excidium illius a Lysimacho Thraciae rege patratum enarrans, inquit: *τὴν Καρδιανῶν πόλιν ἀνελὼν Λυσιμαχίαν ἀντ' αὐτῆς ᾤκισεν ἐπὶ τῷ ἰσθμῷ τῆς Θρακίας χεῤῥονήσου*. *Quum Cardianorum urbem evertisset, loco illius Lysimachiam condidit in Isthmo Chersonesi*. Itaque quia Cardiae mentio post id tempus desiit, omnisque memoria pene intercidit, satis animadvertis, quanti sint aestimandi urbis illius nummi, vetere adhuc, & primaevo nomine signati. Nostrum hunc exornant hinc leonis caput, illinc clava in depresso tetragono caelata; ex quibus intelligas, Cardianos se in Herculis tutelam tradidisse. Duplex autem esse poterat singularis hujusce Cardianorum in Herculem religionis caussa. Primo quidem, quod in Thra-

1 Clar. Eduardus Corsinus *Tom.* I. *Dissert.* III. *Florentiae* 1744. *Tom.* IV. *Olymp.* CVI. & CIX. *Flor.* 1756.

2 *Voyages du Sr. A. de la Mortaye Tom.* I. *chap.* XIX. *tab.* XXVII. *num.* 9. *a l'Haye* 1721.

Thracibus numerarentur, qui quum Herculem Tyrium perveteri, conſtantique opinione ſuum conditorem crederent, eumdem omni cultus ſignificatione proſequebantur. Secundo quod non longe a Cardia diſtaret Thaſus, in qua *Herculis Servatoris* memoria tam alte inſederat, ut exinde *Thaſii* nomen illi obvenerit [1]. Scitum autem illud eſt, Deorum cultum ex una urbe, in qua inſigne aliquod exſtabat fanum religione, & frequentia ſacerrimum, facile in finitimas promanaſſe; quod de Hercule Thaſio accidiſſe non eſt dubitandum. Thracica, Thaſiaque Herculis expeditio, deducta utroque ab illo gens, condita illic ab *Heraclidis* oppida non modo a Strabone, Diodoro, & Apollodoro memorantur, ſed etiam in eximio Farneſiano marmore, quo & Herculis geſta, ac labores deſcribuntur, ejuſdemque expiatio, & quies variis ſymbolis, variiſque figuris affabre expreſſa ob oculos proponitur [2]. De Cardianis igitur merito cum Heſiodo, *περὶ τῆς ἀσπίδος τοῦ* Ηρακλέους, dici liceat.

Ἦρχε δὲ τοῖσιν ἐὺς πάϊς Ἀλκαίοιο.
Fundator autem iſtis erat bonus filius Alcaei.

Nvm. VII.

Typus iſte, laureatum Apollinis caput, lyramque referens, quo pariter notati ſunt nummi ΑΔΡΑΝΙΤΑΝ, ΔΕΛΦΩΝ, ΙΕΡΟΠΟΛΙΤΩΝ, ΚΕΝΤΟΡΙΠΙΝΩΝ, ΛΑΠΠΙΤΩΝ, ΛΙΛΥΒΑΙΤΑΝ, ΜΥΤΙΛΗΝΑΙΩΝ, ΝΑΚΤΟΡΙΝΩΝ, ΡΗΓΙΝΩΝ, ΣΥΡΑΚΟΣΙΩΝ, ΤΑΥΡΟΜΕΝΙΤΑΝ &c. quam ſit Actiis conſentaneus, & ad famigerati Acarniae oppidi conditionem accommodatus, tute cognoſces, Ornatissime Roncalle. Tercentis, & amplius annis, antequam mutato nomine ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ appellaretur, deductaque illuc ex ſeptem civitatibus, clade

1 Exſtat *de Thaſiorum nummis, praecipue illis, in quibus Hercules Soter conſpicitur, commentatio* Johannis Hen. Schulze *Halae Magdeburgicae* 1737. ubi plura de ΗΡΑΚΛΗΙ ΣΩΤΗΡΙ, Thaſiorumque in illum cultu.

2 Iterum incomparabilis Gorſini libros adiri jubeo; abſolutiſſimam videlicet illius explicationem *Marmoris Farneſiani*, quam poſt Tollium, Reineſium, Sponium, Goriumque adornavit, edi ditque Florent. 1749. praeſertim *ad verſus* 75. 76. 77.

nostra haec tractatio a MARCI ANTONII legionibus, splendore, ac triumphis enata est, ibi exitum illa reperiat, ubi potentissimo ante TRIUMVIRO flagitiorum, arrogantiae, fortunarumque omnium finis, ac terminus fuit. Nam licet nonnisi bello Alexandrino, quo Antonius misere, & inhoneste interiit, omnis illius potestas in Oriente conciderit, verumtamen Actiaca navalis pugna, qua sinus Ambracii fluctus caesorum sanguine perdiu rubuerunt, ut novam rebus faciem in Graecia, & Aegypto invexit, novum Caesari imperium asseruit, ita Antonii audaciam fregit, vires prostravit, fautores exterruit; ex quo ad ultimam, & irreparabilem illius cladem brevi aditus patuit. Porro si rerum futurarum auguria, & praesagia ostentis continentur, impendens Antonio fatale exitium portendere visae sunt, ut Plutarchus tradit, statuae colosseae Antonio Athenis dedicatae, solae ex multis, paullo ante bellum Actiacum, vi turbinis disjectae [1]; itemque illius, & Cleopatrae signa sub Deorum forma, ictu fulminis suo loco deturbata, atque eversa [2]. Et quonianm Antonii imperium vi, artibus, licentia partum Romanis in invidiam venerat, nomen illius, (quod aliis Principibus novimus evenisse [3]) jam invisum e publicis monimentis per insignem contemptum fuit erasum. Evidenti argumento est inter Asiaticas antiquitates monumentum Aphrodisiense, sive Marci Antonii epistola scripta an. V.C. 717., ex qua non temporum injuria, sed jussu Senatus, acerbo in Antonium odio nomen illius sic extritum, deletumque visitur.

M. 'Αντώνιος αὐτοκρά-
τωρ ὕπατος ἀποδεδει-
ΓΜΕΝΟΣ ΤΟ Β. ΚΑΙ τὸ γ.
ΤΡΙΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗ Διωπραίᾳ
ΤΩΝ ΔΗΜΟΣΙΩΝ &c.

M. An-

1 *In Antonio*.
2 Dio *Histor. Rom. lib.* L.
3 V. Gruteri thesauri *pag.* ccxcv., ubi erasum Domitiani nomen &c. Hanc injuriam Getae nomini irrogasse Caracallam prodit Dio in excerptis Valesianis *pag.* 747. *edit.* Parisien. 1634. Hoc unum argumentum docte, enucleateque versat Cl. Hannibal Oliverius ad Marmora Pisaurensia. *Lapid.* XIX. *pag.* 34. *Pisaur.* 1738.

M. Antonius Imperator Consul desi-
GNATVS ITERVM ET *tertium*
TRIVMVIR *Secunda vice*
REIPVBLICAE &c.

Quae quidem lacunae ex titulo aliarum epistolarum Antonii, quas ante quadriennium Ephesi dederat, quasque posteris fartas integras servavit Josephus lib. XIV. antiquitatum, perfacile, vereque explentur [1]. Hoc memorandum dedecus, hoc turpe dehonestamentum, hanc immedicabilem ignominiam non antea Antonio irrogatam credo, quam ille amissa fortissima classe, ademptis sibi magno numero civitatibus, interfectis ducibus, suorum quâ fuga, quâ defectione, muliebri tandem Cleopatrae inconstantia ad incitas redactus, prorogandi imperii, aut ex fatali jactura emergendi omni spe destitueretur. Sic homo capitalium facinorum reus, patriae hostis, ac perduellis, totius belli civilis fax, iniquus orbis Romani invasor, licet eloquentia, dexteritate, victoriis, Graecorum favore adeo praestans,

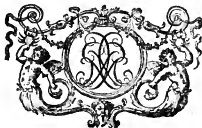
Minatus urbi vincula, quae detraxerat
Servis amicus perfidis,
Romanus (eheu posteri negabitis)
Emancipatus feminae [2],

non tam calamitose, quam turpiter periit, ac defecit. Hoc laetissimo nuncio gestiens Vrbs aeterna, hoc Caesaris triumpho renascens ΙΕΡΑ ΝΙΚΟΠΟΛΙΣ, & facta beatior Alexandria, victoriae concelebrandae nummos percusserunt vel Caesaris, vel Agrippae (quo duce potissimum usus fuerat) nomine, & Apollinis Actiaci, victoriae in puppi stantis, tropaei navalis, palmae, sphingis, manipuli spicarum emblematis insignitos, ut tota MARCI ANTONII historia a primis illius in Repb. factis ad extremam usque epocham per nummos nitide, distincteque con-

1 Chisull *Antiquitat. Asiatic. pag.* 150. 161. 2 Horatius *Epod.* 9.

contexta exhiberi possit; indeque studium REI NUMMARIAE non perutile modo, sed in omni rerum vetustarum interpretatione tamquam fulgentem facem, magnumque praesidium necessario adhibendum, invictissime probetur.

Tu vero, ORNATISSIME RONCALLE, perge, ut instituisti, numismata, optima, & quandoque unica rerum praeteritarum testimonia, undecumque comparare; dum enim de politioribus artibus praeclare mereberis, rem omnino tuam tibi vindicabis. Siquidem hanc provinciam videntur Musae Medicis concessisse, ac quasi reservasse, ut prae ceteris in eruditae antiquitatis reliquiis ab impendenti vastitate vindicandis, & in nummis colligendis, explicandisque summa cum laude allaborarent. Celebrabuntur, dum honos litteris manebit, Lazius, le Pois, Rosleinius, Occo, Savotus, Johannes Faber, Patinus, Wolkamerus, Meibomius, Sponius, Olearius, Daniel Major, Tournefortius, Vaillantius, Genebrierius, Mendius, Meadius, Mahudelius, Falconetus, Harbutnotius, qui cum divina medendi arte antiquitatis, praesertimque nummorum scientiam feliciter copularunt. His te adjunge, hos sequere, & ingeniosa, liberalique contentione aemulare, ut coepta studia, hancque nobilissimam spartam tuearis, ornes, augeas, amplifices.

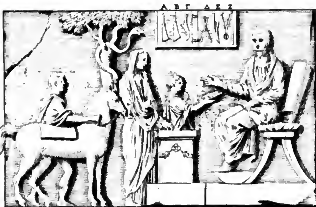
SECTIO DECIMA, ET VLTIMA.

ΠΑΡΕΚΒΑΣΙΣ *de tabula anaglypta Peloponnensi. In ea Medicum Sellularium repraesentari. Medicos olim apud Graecos, & Romanos in taberna, qui curationis caussa venirent, expectasse, Antiphontis, & Archagathi praesertim exemplo probatur. Vetus controversia de medicorum conditione denuo inter Meadium, & Middletonium exagitata. Schlaegeri, & la Motte de ea judicium. Scientiae medicinali vacasse viros tum publicis officiis illustres, cum politioribus litteris apprime excultos. Vtramque medicinae partem* κατηγητικὴν, καὶ δημιουργικὴν *eosdemmet homines quandoque exercuisse, Pindari, Xenophontis, aliorumque testimonio evincitur. Veteres Jurisconsulti ad eam rem testes acciti. De veste medica, deque sella, & hipopodio. Pictura codicis Dioscoridiani medicorum concilium referens. Ferramenta chirurgica diptycho pensili inserta ex medicorum priscorum doctrina illustrantur. De ministro* πημιντραείῳ *insignis Olympiodori locus. Mulier stolata quamobrem a quadratario heic expressa. Quorsum spectet equus cum manuductore. An vir sedens fortasse etiam* Ἱπποιατρὸς? *Medicinae equariae apud antiquos existimatio, & scriptores. Serpens Epidaurius arbori circumvolutus aptissimum tabernae medicae insigne, & symbolum.* Ὀφιολατρεία *ab Ethnicis ex historia Judaica perverse ducta. Marshami calumnia de serpente aeneo depulsa. Archiatris templa, & sacrificia decreta, quum essent inter Heroas annumerati, Aristomachi, & Toxaridis exemplo docetur. Operis conclusio.*

MAgnum ingenium Plato, magnumque reconditioris philosophiae lumen, eum esse ajebat honestissimum peregrinationis fructum, si quidpiam domum referas, in quo te deinde meditando, scribendoque exerceas. Nimirum videbatur illi, nihil post itinera reperiri dulcius otio litterato, his dico litteris, quibus ea, quae percurrentes adspectavimus, miratique sumus, interdum memoria repetimus, studiosius evolvimus, atque expolimus. Quamobrem hic meus semper fuit mos, ut quum alicubi optima vetustatis monumenta reperirem, quae maxime

xime nondum essent vulgata, in ea oculos diligentius intenderem, eorumque apographum aliquod in adversaria referrem, quae identidem revisere, animoque tractare mihi volupe est, sive ad veteres scriptores interpretandos, sive ad nova rerum archaeologicarum studiosis subsidia exhibenda. Hoc ipsum Venetiis ante paucos annos praestiti, a qua florentissima urbe priusquam discederem, deliberavi iterum circumspicere, memorique animo notare, atque etiam exscribere praestantiora quaedam monumenta, signa, & toreumata, quae viri patricii, ducesque superbo sanguine nati ad splendorem urbis suae, privatisque domibus perornandis ex Peloponneso saeculis superioribus advexerant. Quae in aedibus praenobilium Grimanorum ad S. Mariae Formosae exstant sculpta marmora, singularem mihi visa sunt praeseferre commendationem, antiquitatem, excellentiam, quippe quae vetustissimas Graecorum opiniones, illustria Heroum facinora, peculiares nationis illius mores, ritus, consuetudines spectandas exhibeant. Sed quominus in his delineandis defatigarer, effecit amor, & humanitas Cl. Anselmi Costadonii, viri non tam ad litterarum incrementum, quam ad sanctum amicitiae nomen colendum, tuendumque nati, qui me horum marmorum graphidibus eleganter descriptis liberalissime muneratus est. Sane mihi nunquam fuit jucundior horum schematum conspectus, quam quum in his reperi, quod tibi deferrem proprium, & gratissimum munus. Quid enim Archiatro praestantissimo exhiberem acceptius, quam pervetus, & insigne rei medicae monimentum, idemque splendidissimum Peloponnensium erga divinae hujus scientiae professores existimationis testimonium? Id totum certe referre videtur tabula marmorea antiquo artificio egregie caelata, in Grimanorum cavaedio sita, cujus exemplar aeri redditum nullus ad hunc diem publicavit. In ea siquidem Medicus conspicitur in taberna, abaco, ferramentis Chirurgicis, & Ministro πημεντταρίῳ instructa artem exercens, ad quem nobilis mulier equo e longinquo devecta venit, ut excellentis Medici peritia ex morbo convalescat. A quo Medico aegros dubia vitae spe laborantes ad pristinam valetudinem, virtutemque fuisse revocatos, Serpens, salutis index, portendere, ac monstrare videtur. Multa tibi fortasse

tasse, Docte Roncalle, hic lapis suppeditaret dicenda de prisca medendi ratione, quae a me hujus artis ignaro frustra requireres; annitar nihilominus ex probatissimis scriptoribus ea omnia delibare, quae singulis anaglyphi partibus aliquod afferant lumen, ut mantissam hanc, vel potius *παρέκβασιν*, sin minus operis argumento, tuo certe instituto consonam libentius excipias, atque complectaris.

Jam vero, ut unde necesse est, inde lucubrationis initium sumatur, illud pro certo constituendum, veteres Medicos doctrina, experientia, fama illustres urbem cursitare minime consuevisse, & raro ad clinicorum curationem domos adiisse, sed unumquemque suam palaestram, officinam, tabernam sibi comparasse, in qua non modo auditores optimis praeceptis imbueret, sed aegrotantium morbis, qui consulta, & mexipharmacha quaesitum veniebant, opportune mederetur. In quo veterum Medicorum, qui de vili *περιοδευτῶν*, & *ἀγυρτῶν* turba non essent, gravitatem, dignitatemque mirere. Nomen eisdem a nobili artis exercendae ratione impositum. Nam *Ἰατροὺς ἐπιδιφρίους*, *Medicos sellularios* fuisse appellatos, monet in Plinianis exercitationibus Salmasius

ſius [1]. Satis quaeſtioni, ſatis muneri meo feciſſe arbitrabor, ſi duo tantum ad id aptiſſima exempla ſubjiciam. Primum eſt Antiphontis Rhamnuſii, qui quum medicinam Corinthi facere apud ſeipſum conſtituiſſet, nihil habuit potius, quam ut de publica officina ſibi provideret, cui titulum, & inſcriptionem publico commodo appoſuit. Rem Plutarchus his verbis exponit in vita ipſius Antiphontis. ἔτι δὲ ὢν πρὸς τῇ ποιήσει, τέχνην ἀλυπίας συνεστήσατο, ὥσπερ τοῖς νοσοῦσιν ἡ παρὰ τῶν Ἰατρῶν θεραπεία ὑπάρχει· ἐν Κορίνθῳ τε κατεσκευασμένος οἴκημά τι παρὰ τὴν ἀγοράν; προέγραψεν ὅτι δύναται τοῖς λυπουμένοις διὰ λόγων θεραπεύειν, καὶ πυνθανόμενος τὰς αἰτίας παρεμυθεῖτο τοὺς κάμνοντας. *Dum adhuc poeticae eſſet deditus, artem dolorum abolendorum condidit, qualem medici aegrotantibus curationem promittunt; ac Corinthi pone forum exſtructa taberna proſcripſit, ſe eos, qui in moerore eſſent, verbis ſublevare, auditiſque aegritudinum cauſis, conſolatus eſt aegros* [2]. Hinc Romani Archagathum ex Peloponneſo accientes,

1 *In Caii Julii Solini Polyhiſtora Tom. II. Pariſiis* 1629.

2 *Vitae Rhetor. Pariſiis* 1624. Ex hoc Plutarchi loco διὰ λόγων θεραπεύειν videtur Antiphonta ad morbos depellendos excantationibus potius, magiciſque, ut vocant, artibus, quam remediis, quae a natura ſuppeditantur, eſſe uſum. Fuit haec perverſa, ac inutilis medendi ratio non tam ab antiquiſſimis medicinae doctoribus Zoroaſtro, Herma, & Chirone invecta, ut obſervat Daniel Clericus *Hiſtoire de la Medicine liv.*1.*chap.*4.10.12.*&c.* ſed etiam a Galeno, Eraſto, Conſt. Africano, Agrippa, deinde vero a Caeſare Longino, Campanella, Pomponatio, Johan. Porta plurimi habita. Quibus perſuaſum fuerat certis verbis, compoſitiſque carminibus poſſe homines morbo relevari. Laudatur a Silio Italico lib. v. Synalus Hannibalis medicus, qui

. . . . . ferrumque e corpore cantu
Exigere, & ſomnum torto miſiſſe Chelydro
Anteibat cunctos . . . .

Huic errori anſam veroſimiliter dederunt mirabiles Muſices, apteque modulatarum cantionum effectus, quas ad ſedandas animorum jactationes, proindeque etiam ad reſtinguendas aegritudines, moleſtias, infirmitates, quae ex turbulentis animi motibus oriuntur, multum ſemper valuiſſe cognovimus. Brevi temporis decurſu res ad extremam deflexit nequitiam, & carminibus inſana veneficia, ſuperſtitioſae operationes additae ſunt, quae imbecillium mentes ſic occuparunt, ut tota artis ſalutaris vis, & efficacitas in illis ſita crederetur. Confer inter ceteros Henricum Ant. Heintze 1659. *de Incantationis adverſus morbos efficacia. Helmſtadii* 1659. Peſſimae huic arti a Chriſtiana Repub. averruncandae plurimum allaborarunt non modo ſacratiſſimi Antiſtites, quorum ſanctiones obviae in theologorum libris, ſed & Imperatores, piiſſimiqne Reges, ut ex Codice Theodoſiano, & Carolinis Conſtitutionibus liquido apparet. Huc ſpectat III. Concilii Turonenſis an. DCCCXIII. Canon XLII. edi-

tes, ut artem medendi in Vrbe antea vix notam exerceret, docente Plinio, officinam illi destinarunt publico sumptu coemptam. *Cassius Hemina ex antiquissimis auctor est, primum e Medicis venisse* Romam *ex Peloponneso Archagathum Lysaniae filium L. Aemilio, & M. Livio Coss. an. V. C.* DXXXV., *eique jus Quiritum, & tabernam in compito Acilio emptam ob id publice* [1].

Neque vero hoc unum tabernae nomen quemdam tibi de antiquis Medicis contemptum, & despicatum ingerat, ac si sordidam, humilem, illiberalem artem exercerent, homine ingenuo, & cive Romano prorsus indignam. Injuriam hanc, seu potius calumniam Medicis primum imposuit Cornelius Agrippa [2], homo dicacissimus, qui dum aliena carpit vitia, noctem quamdam rebus omnibus offundit. Sed nemo, hoc praeeunte duce, artem salutarem sic aspernari, ejusque professores in vili hominum grege ponere ausus est, nisi Franciscus Robortellus, studiis humanitatis ceteroqui clarus, qui non multo post renatas in Italia litteras, eamdem instauravit quaerelam, & ingenti animositate adversus Archiatros bellicum cecinit [3]. Quanta deinceps erupit scriptorum turba, ut e veteri nobilitatis possessione illos dejiceret! Pignorius [4], Borremansius [5], Dempsterus [6], Menagius [7], Boe-

editionis Labbeanae Parisiensis 1671. Tomo VII. *Admoneant Sacerdotes fideles populos, ut noverint, magicas artes, incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil posse remedii conferre*. Num aliquando diabolica haec ars, divini Numinis permissu, suum consequeretur effectum, & aegrotos solaretur, supersedeo disputare, ne infinitas illas concertationes de *Arte Magica*, quae tanta utrinque animorum dissensione, tantaque librorum copia, hac aetate sunt institutae, huc importune regeram. Ceterum, ut ad Antiphonta revertar, quum is poesi excelleret, facile potuit carmina suavissima excogitare, quae *morbis epathicis* levandis utcumque conferrent. Nisi potius διὰ λόγων θεραπεύειν intelligi fas sit de summa illius eloquentia, qua morborum caussas, affectiones, syntomata, prognosin explicabat, & singulis sua proponebat medicamenta; ut quamvis *verbis*, (κατ' ἐξοχὴν, ob eloquii praestantiam) aegrotantium languoribus succurrisse Plutarcho dicatur, re tamen ipsa consuetas antidotos ex disciplinae praescripto morbis adhibuisse putandus sit.

1 H.N. lib. XXIX. cap. VI. *Harduin.*

2 *De Incert. & vanit. scient. cap.* XXXVIII. *Coloniae* 1575.

3 *Advot. in veter. Auctores lib.* I. *cap.* XXI. exstat in Thesauro Critico Gruteri. *Tom II.* Francofurti 1604.

4 *Commentar. de Servis pag.* 36. 37. *Patavii* 1656.

5 *Variar. Lection. cap.* XV. *Amstelod.* 1676.

6 *Paralipomena ad Rosin. Antiqu. lib.* II. *cap.* XVII. *Amstelodami* 1747.

7 *Amoenitates Juris cap.* XXXV. *Parisiis* 1677.

Boekelmannus [1], Heineccius [2], ut alios praeteream, conquisitis omni studio argumentis, ac testibus, & quasi agmine facto, Robortelli sententiam tueri, ac magis, magisque confirmare studuerunt. Nec a Grammaticis tantum, aut Jurisconsultis ars haec lacessita, & exagitata est, sed quandoque etiam a sacrorum Bibliorum interpretibus. Balthasar Corderius in catena Patrum Graecorum [3] de Luca Evangelista Antiochia, Syriae urbe percelebri, oriundo, mentionem faciens protritum argumentum tangit, quo Medicorum conditio servilis ostendatur. Quod quum Syria multos servos Romanis exhiberet, verosimile videtur, Lucam inter mancipia fuisse, & in servitute medicinam factitasse, donec, ejuratis erroribus patriis, Christo nomen dedit, ac manumissus, qui antea corporum, Medicus fuerat [4], exinde animarum curator evasit. Hoc ipsum argumentum, Syros apud veteres servituti natos dici, retexuit Caveus in antiquitatibus Apostolicis, & Grotius in commentariis ad Lucam; sed quam futilis, quam fallax, quam male contorta sit istorum conclusio, perinde ac si nullus ingenuus, nullus liber homo in tota Syria fuerit, facile ex Zornio cognosci poterit [5]. Verum multo eruditius, multoque copiosius jactata in Medicos calumnia retusa, ac dispulsa fuit non ab his solum, qui medicinam profitebantur, quique nimio suae artis studio ducti, delectati, atque abrepti putari possent, sed ab his etiam, quibus nulla cum hac facultate conjunctio. Primo quidem a Petro Bayro [6], Hippolyto

1 *Medicus Romanus servus sexaginta solidis aestimatus. Lugduni Batavor.* 1671.

2 *Antiquitat. Rom. lib.* 1. *Tit.* xxv. §. xix. Operum *Tom. IV. edit. Genevae* 1747.

3 §. xiv. *Antuerpiae* 1628.

4 Tres praesto sunt, quas in hoc argumento indicem Germanorum lucubratiunculas; Joh. Dieder. Winckleri *de Luca Medico*, *Lipsiae* 1736. Bened. Gottlob. ClausWitzii *de Luca Evangelisto Medico*, *Lipsiae* 1740. Item Caroli Christiani Woog, *de Luca Evangelista Medico Lipsiae* 1736. Postremus hic auctor, qui mihi scribenti prae manibus est, id agit, ut Lucam vere medicum fuisse ex testimonio veterum Ecclesiae scriptorum demonstret: quae testimonia quamvis saeculum iv. non antecedant, tamen deesse alia hanc epocham praecedentia minime evincunt, quum ex his, qui supersunt, scriptoribus pateat, primis post Christum natum temporibus, hanc ipsam de Luca viguisse opinionem.

5 *Opuscula Sacra Tom. I. num.* xvi. *Epistola &c. edit. secund. Altonaviae, & Flensburgi* 1743.

6 *De Nobilitate facultatis Medicae. Taurini* 1515.

lyto Obiccio [1], Andrea Tiraquello [2], Samuele Petito [3], Jacobo Gothofredo [4], Casaubono [5], Jos. Laurentio [6], tum a Sponio [7], Meibomio [8], Drelincurtio [9], Vollio [10], Crellio [11], Salom. Cellario [12], Vandikio [13], & Schulzio [14], viris inclytis, & oppido eruditis Medicorum caussa, defensioque est suscepta, & criminatio vindicata. Numquam tamen de hujusce ordinis conditione decertatum est acriore contentione, nec umquam vetus haec controversia majore efferbuit aestu, quam in Anglia hoc ipso vertente saeculo inter Richardum Meadium, & Conyers Middletonium, illum Londinensem Aesculapium, hunc Cantabrigensis Academiae Bibliothecarium. Nam ut primum vulgata est elegans, & compta illa Meadii oratio [15], qua honores Medicis ubique gentium delatos recensuerat, & suae facultatis osores ad ea tempora provocarat, quibus certe non homines infimo orti genere, sed clara stirpe, honestisque, ac laudatissimis familiis prognati, artem Romanis Impp., ceterisque Principibus apprime caram excoluerunt, bellum illi confestim impetu, quo poterat maximo, indictum, paratumque fuit a Middletonio, qui quic-

1 *Dialogus Tripartitus de Nobilitate Medici contra illius obtrectatores. Venetiis* 1605. *secunda edit.*

2 *De Nobilitate Primogen. cap.* XXXI. *Lugduni* 1537.

3 *In Legibus Atticis pag.* 300. *Parisiis* 1635.

4 *Ad Cod. Theodos. Tom. V.* Quae ab eo in honorem Medicorum, artisque Medicae laudem sunt collecta, inferius locus erit opportunior recensendi.

5 *Not. in Sveton. in Caesare c.*IIII. *Genevae* 1595. Item *not. ad Spartianum*.

6 *In Thesaur. Antiquit. Graec. Gronov. Tom. IX. &c.*

7 *Recherches Curieuses &c. Diss.* XXVII. *à Lion.* 1683.

8 *Comment. ad Formulam* COMITIS ARCHIATRORUM *&c. Lugdun. Batav.* 1667.

9 *Apologia Medica, qua depellitur calumnia, Medicos Roma sexcentis annis exulasse. Lugd. Bat.* 1671. Qui non tamen ex instituto, sed obiter nobilitatem Medicorum propugnat.

10 *De Honoribus Medicorum apud Veteres* §. XXI.

11 *De Antonio Musa Augusti Medico Commentatio*, auctore Joh. Friderico Crellio. *Lipsiae* 1725.

12 *De Originibus, & Antiquitatibus medicis cap.* VI. §. III. v. Christophori Cellarii *Dissert. Academicas Lipsiae* 1712.

13 *Amoenitates Philologico-Medicae, in quibus Medicina a servitute liberatur. Trajecti ad Rhen.* 1730.

14 *Excursio in antiquitates ad servi Medici apud Graecos, & Romanos conditionem eruendam. Halae Magdeburg.* 1733.

15 *Oratio anniversaria Harvejana in theatro regii Medicorum Londinensium collegii habita &c. Adiecta est dissertatio de nummis a Smyrnaeis in honorem Medicorum percussis &c. Londini* 1724. *Lugdun. Batav.* 1725. *Neapoli* 1750.

quicquid habebat virium, ingenii, eruditionis contra Medicos contulit [1], ut tot laudum praeconia minueret, extenuaret, everteret. Et quamvis novus, optimusque Medicorum caussae patronus accesserit, qui Middletonii opusculum nota censoria castigavit [2], nihil ille animo concidit, nihil a jurgio abstinuit, sed novam iniit dimicationem, novisque scriptis adversarios insectatus est [3].

Gravissimi hujus, diuturnique dissensus historiam summo ingenio, summaque doctrina contexuit Julius Carolus Schlaegerus, homo, si quis alius, inter mansuetiores Musas educatus [4], qui licet assensionem quandoque cohibere videatur, fatetur tamen, Middletonio crimen malae fidei in excitandis testibus jure exprobari, & inexcusabilem suscepisse culpam, dum monumenta silentio obvolvit, quibus Medicorum nobilitas probatur, dum aliquot adversariorum argumenta quasi intacta dimittit, aut tempora, quibus ars Apollinea novam induit faciem, & maximam honoris amplitudinem consequuta est, non satis accurate distinguit. Sed dirimendae litis conciliator, ferendaeque pacis sequester accessit ingeniosissimus Anglus Carolus la Motte, qui opere patrio idiomate exarato [5] litterarium bellum inter suos pene restinxit. Rem ille ad vivum resecat, & quatuor *Servorum* classes apud Romanos exstitisse, aptissime observat. Ad primam pertinebant belli jure abrepti; ad alteram, qui parata pecunia emebantur; ad tertiam, qui domi nati *Vernae* audiebant; ad quartam vero, qui quum peregrini essent, semetipsos in servitutem dabant, ut jus civitatis consequerentur, cujus generis ille est, qui apud Petronium in Satyrico ait: *ipse me dedi in servitutem, & malui civis esse Romanus, quam tributarius*. Quod si eos, qui Romae medicinam faciebant, aut in ea quandoque Vernas, Li-

N ber-

1 *De Medicorum apud veteres Romanos degentium conditione dissertatio, qua contra viros celeb. Jac. Sponium, & Rich. Meadium servilem eam fuisse ostenditur. Londini 1726.*

2 *Notae breves in dissertationem nuper editam de Medicorum apud Romanos conditione auctore P. W. M. D. Londini 1726.*

3 *Dissertationis de Medicorum Romae degentium conditione ignobili, & servili &c. defensio. Cantabrigiae 1727.*

4 *Historia litis de Medicorum apud veteres Romanos degentium conditione. Helmstadii 1740.*

5 *An Essay upon the state & condition of Physicians among the antients &c. London. 1728.*

ebrtosque erudiebant, ad primum, vel ultimum *Servorum* ordinem revoces, nihil eorum conditio, nihil eorum servitus detrahet artis medicae dignitati, atque splendori. Nec est, cur in his ab ignobilitatis nota purgandis diu immoremur, quum tot ingenuos, honestaeque stirpis homines Medicinae se addixisse constet. An ad mancipia ablegabimus Albutios, Cassios, Arruncios, M FONTEIVM NICANDRVM, T. VIBIVM RVFVM, quorum familiae inter nobiles recensentur? Servos ne fuisse dicemus aut Cyrum Apollonii filium excellentem archiatrum, quem Lampsaceni in publicis tabulis ΤΟΝ ΠΟΛΕΙΤΗΝ ΕΠΙΣΗΜΟΝ *Civem nobilem* appellarunt, aut P. ANCHARIVM MEDICVM, qui SEXTVMVIR AVGVSTALIS fuit [1]? An Servi *τὰ βουλευτικὰ λειτουργήματα Senatoria munera* obibant, a quibus Medicos vacare debere Imp. Julianus edixit [2]? In quo tamen commendanda, laudandaque est eximii Principis Constantini Magni prudentia, & propensa in Archiatros voluntas, a quo, (constituta inter munera, & honores differentia) cautum, sanctumque fuit, lege ad Volusianum data ann. CCCXXI. ut quamvis Medici a muneribus eximerentur, omnes tamen capesserent honores [3].

At quum de honoribus sermo est, quis paucis dicendo perstrin-

1 V. Sponium, Meadium, Crellium, &c. *ubi supra*.

2 *Epist.* XXVI. *inter Juliani opera edit. Parisien.* 1630. Immunitates, & privilegia Archiatrorum, ne scilicet hi ad militiam compellerentur, ne in jus vocari, vexari, injuriamque pati deberent, ne ad argenti, aut equi praestationem tenerentur, aliaque id genus plura auctores habent Augustum, Vespasianum, Hadrianum, Antoninum Pium, Constantinum M., Valentinianum, Gratianum, ac Theodosium. V. Constitutiones, quae exstant in Codice Theodosiano *lib.* XIII. *Tit.* III. *de Medicis, & Professoribus*, vel quae recensentur a cl. Gothofredo in earumdem legum enarrationibus. *Cod. Theod. Tom. V. Lugduni* 1665. Nam quum salutaris, & necessariae artis professores tantopere Reipub. prodessent in hominum vita, ac salute conservanda, aequum erat, ne magistratibus, & officiis aliis onerarentur. Confer Everardum Ottonem *de Aedilibus Coloniarum cap.* VI. *§.* VII. *Francofurti* 1713. Verentibus tamen Imperatoribus, ne civilium munerum evitandorum, aut praemiorum, quae Medicis proponebantur, adipiscendorum caussa, plures quam par erat, huic scientiae vacarent, numerum Medicorum in quavis urbe placuit definiri. Cujus quidem sanctionis testimonium est Antonini Pii epistola apud Modestinum *l. 6. §. 2 D. de Excusat. tut.* Adi Antonium Augustinum *ad Modestinum Lugduni* 1591. Huberum *Digress. Justinianearum l.* II. *Franekerae* 1671. Brissonium *Antiquitat. ex Jure Civili selecß. lib.* II. *cap.* III. edit. Dieterici *Lipsiae* 1741.

3 *Cod. Theod. loc. cit.*

ſtringat, in quantum gloriae, & amplitudinis faſtigium ars medendi ſui ſtudioſos apud viros principes evexerit? Summis beneficiis, opulentiſſimis ſtipendiis, celſiſſimo dignitatis gradu, ornamentis omnibus, familiaritate, ſua denique amicitia invitare, afficere, augere, honeſtare gloriabantur Hippocratem Perdiccas, & Artaxerſes [1], Democedem Crotonienſem [2], & Oribaſium [3] Perſarum Reges. Philippum Acarnenſem Alexander Macedo [4], Eraſiſtratum Antiochus [5], Stertinium Claudius [6], Eudemum Druſus &c. [7] Nullum ergo fuit tempus, in quo Medicis maximus non ſit delatus honor. Atque ut tantam colligerent famam, publicamque ſibi compararent exiſtimationem, in cauſſa fortaſſe etiam fuerat, quod ad politiorum artium ſtudia vehementer incumberent, & ceteras elegantiſſimas diſciplinas, quae ſemper magni habitae ſunt, ſolidam eruditionem, ſermonis caſtitatem, poëtarum veneres cum medicina copularent. Hoc uno certe nomine Marco Artorio Octaviani Aug. Medico, qui omnigenae doctrinae copia, ſermonis ubertate, exquiſita variarum rerum cognitione excellebat, monumentum a Smyrnaeis poſitum, dedicatumque legimus, quod ita habet.

ΜΑΡΚΟΝ ΑΡΤΩΡΙΟΝ ΑΣΚΛΗΠΙΑΔΗΝ
ΘΕΟΥ ΚΑΙΣΑΡΟΣ ΣΕΒΑΣΤΟΥ ΙΑΤΡΟΝ
Η ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ Ο ΔΗΜΟΣ ΤΩΝ ΣΜΥΡΝΑΙΩΝ
ΕΤΙΜΗΣΑΝ ΗΡΩΑ ΠΟΛΥΜΑΘΙΑΣ ΧΑΡΙΝ.

Marcum Artorium Aſclepiadem = Dei Caeſaris Imperatoris Medicum = Senatus, & populus Smyrnaeorum = honoravit Heroem multiplicis eruditionis gratia [8]. Haud diſſimili ratione factum eſt, ut Bibliothecarum praefecturam, ac cuſtodiam, quae nonniſi Philologis penitiori quadam doctrina, & ampliſſima

1 Suidas in v. Ἱπποκράτης *Lexicon. Tom.* I. *edit. Cantabrigiae* 1705.

2 Herodotus *Thalia, ſive lib.* III. *Lugd. Batav.* 1715.

3 Eunapius *in libro Sophiſtar. Antuerpiae* 1568.

4 Q. Curtius *lib.* VI. *cap.* X. Pitiſci *Vltrajecti* 1685.

5 Plinius *lib.* XXIX. *cap.* I.

6 Idem.

7 Tacit. *Annal* III. *cap.* II. Conſule, ſi quid eſt opus, Petrum Caſtellanum: *Vitae veterum, & illuſtrium Medicorum*. In Theſauro Gronovii, *tom.* X.

8 Edidit primo Patinus eo in libro, quem commemoravimus *pagina* 9. *adnotat.* I.

omnium ſcientiarum notitia praeditis concedebatur [1], Medicis datam videamus, ut in marmore Gruteriano [2].

DIS . MANIBVS
CLAVDIAE . EVTYCHIAE
CONIVGI . SANCTISS.
BENEMERENTI , ET
Q. DOMITIO . HELICI
HYMENAEVS . MEDICVS
A. BIBLIOTHECIS . &c.

Neque deſunt, qui in Medicorum collegium aggregent viros ſubacto ingenio, altiſſima eruditione, varietate litterarum, ſtyli munditia inſignes, quorum celebritas magnum eſt duratura per aevum, ſcilicet Homerum [3], Ciceronem [4], Senecam [5], Plinium [6] atque Photium [7]. Quod ſi concedatur, novum, ac honori-

1 Morhofius *Polyhiſt. lib.* I. *cap.* VI. *de Bibliothecariis. Lubecae* 1747. Funcius *de Scriptura veterum cap.* VIII. *de Bibliothecis. Marburgi, & Rintelii* 1743.

2 *Theſaur. Inſcrip.* DLXXXIIII. 4. Apponendum cenſuimus, quod corrupte a Pignorio, aliiſque vulgatum fit.

3 Jo. Gothofredus Oertelius *de Homero Medico, Vittembergae* 1700. Loca in unum collegit, in quibus Poeta de re Medica loquitur, & morbos, eorumque curationes enarrat, atque praeſcribit.

4 Samuel Chriſtophorus Vrſinus *de Cicerone Medico, Vittemberg.* 1711. cui diſputanti adſidebat Adam Brendelius. Similiter ex locis M. Tullii quibuſdam illum in Medicina verſatum conjectat. Hoc ipſum agit Hieronymus de Bono, *de Medica facultate in M. Tullio Cicerone V. Nuova raccolta di Opuſcoli tom.* III. *Venez.* 1757.

5 Andreas Jacobus Kriſten *de Seneca Medico, id eſt de quibuſdam utriuſque Senecae ſententiis medicis diſputationes* III. *Altorfii* 1738. Diſputat tum de M. Annaeo Seneca Cordubenſi Rhetore, qui vita utebatur Claudii temporibus, tum de L. Annaeo Seneca Neronis praeceptore cognomento Philoſopho. Axiomata quaedam ex amborum libris colligit, e quibus utrumque in re medica ſcientiſſimum probat, aut probare nititur.

6 Juſtus Godofredus Gunzius *de auctore operis de re medica, vulgo Plinio Valeriano adſcripti libellus. Lipſiae* 1736. Fuiſſe quemdam Plinium virum certe doctum in re medica, apparet ex Lapide Gruteriano. Quis fuerit, inquirit Gunzius, & de opere diſſerit.

7 Joh. Gottofreidus Geiſslerus *de Photii Patriarchae Conſtantinopolitani ſcientia Medica. Lipſiae* 1746. Id arguit ex judicio, quod Photius perhibet librorum Medicorum, veluti Galeni, Dioſcoridis, Oribaſii, quorum lectione artis medicae ſcientiam ſibi comparaſſe adparet. Item ex ejuſdem Photii epiſtolis edit. Montacutianae cognitioni Photium adjunxiſſe exercitationem, & plures ab eo ſanatos, evincit Geiſslerus.

norificum profecto huic arti accedet testimonium, atque ornamentum. Extitisse praeterea Medicos, qui poëtica arte pollere pulcherrimum sibi duxerunt, exemplo tum Antiphontis, tum aliorum, quorum scripta recensuit Bartholinus [1], non esset difficile ostendere, ac persuadere. Quumque poëtas, tamquam homines coelesti spiritu afflatos, seu, ut Plato dixit, Deorum filios suspiceret antiquitas, quis non videat, quanta laus medicinae addita sit ab his, qui quamvis carminum fulgore supra reliquos homines attollerentur, nobilissimam illam facultatem profiteri, atque exercere non destiterunt, neque ex illa minorem sibi gloriam, quam ex quavis alia disciplina comparari posse putaverunt? Id Niciae Milesio compertum certe fuerat, quem ob id laudat Theocritus [2], quod artem suam cum poëticis studiis, Gratiis faventibus, conjungeret.

. . . . 'Ιατρὸν ἔοντα
Καὶ ταῖς ἐννέα δὴ πεφιλαμένον ἔξοχα Μώσαις
. . . . *Medicum existentem*,
Et novem amicum eximie Musis.

Atque ista quidem generatim de officina medica, deque sedentis Archiatri nobilitate: nunc institutum nostrum sequuti, & de singulis anaglyphi emblematis, ac partibus dicturi a diptycho pensili, cui nonnulla ferramenta chirurgica inserta sunt, exordiemur. Vt autem perspicue, certoque intelligatur, quadratarium nec inconsulto, nec inepte haec symbola juxta Archiatrum appinxisse, paullo altius res videtur esse repetenda. Cornelius Celsus Tiberii Caesaris imperio non incelebris Rhetor, ac Medicus ex secta Asclepiadis in praefatione ad librum I. artem medendi sic partitur. *In tres partes Medicina diducta est, ut una victu, altera medicamentis, tertia manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν nominaverunt* [3]. Quae quidem divisio serius enata est; nam primo duo tantum fuerant Medicorum genera

1 Thomas Bartholinus *de Medicis Poetis Hafniae* 1669.

2 *Idyllio* XI. edit. Heinsii *Lugduni Batav.* 1604.

3 *De re Medica lib.* VIII. *edit. Patavinae* 1722.

nera, quorum alii Ἀρχιτεκτοὶ dicebantur, quod explorata morborum origine, victus rationem, & medicamenta soli imperarent, alii δημιουργοὶ appellabantur, quod operam manibus impenderent, vulnera tractarent, emplastra admoverent. Δημιουργοὶ porro servi, vel filii Ἀρχιτεκτῶν quum essent, nonnisi illis coram, eorumve jussu quicquam olim tenebant. Sed quia insita a natura suae sortis augendae ambitione, & alienae invidia quisque tenetur, qua animum sollicitante, μιμεῖται τὶς καὶ φαρμακοπώλης Ἰατρὸν, καὶ συκοφάντης Ῥήτορα, καὶ σοφιστὴς Φιλόσοφον, *aemulatur pharmacopola Medicum, circulator Oratorem, sophista Philosophum* [1]; Pharmaceutae, & Chirurgi aventes rem suam meliusculam facere, & ad nobiliorem evehi hominum classem, se se Architectorum subduxerunt imperio. Ex quo deinde trina illa Celsi medicinae, seu potius Medicorum distinctio constabilita est. Ergo quum ferrea instrumenta sive ad secandum, & urendum, sive ad diapasmata, & collyria praeparanda Medico in nostro hoc marmore tribuantur, illud consequitur, aut marmoris sculpturam praecessisse epocham, in qua tria medicinae munia, & officia dissociata sunt, aut in Peloponneso Medicos a chirurgice & pharmaceutice exercenda neutiquam abstinuisse.

Re quidem vera fuerat illud vetustissimis temporibus communi usu receptum, ut omnes partes medicinae, quantum quantum illa latepatet, iidemmet homines profiterentur, quod sane nec abjectum, nec servile rebantur. Nam eccur turpe ducerent id unum praestare, quod primos suae artis nobilissimos conditores fecisse noverant? Aesculapium describit Pindarus nunc aegrotis pharmaca miscentem, nunc thalpteria admoventem, nunc tabida membra ferro exscindentem [2].

> Τὺς δὲ προσανέα πί-
> Νοντας, ἢ γυίοις περιάπτων πάντοθεν
> Φάρμακα, τὺς δὲ τομαῖς ἔστασεν ὀρθούς.

Quos-

[1] Maximus Tyrius *Dissertat.* XI. *edit. Marklandi. Londini* 1740.

[2] *Pyth. Ode* Γ. *Stroph.* γ. *edit. Benedicti. Salmurii* 1620. Aesculapio Smila, seu gladius Chirurgicus datur in Nummis Smyrnaeorum. Mead. *ubi supra.*

Quosdam vero lenia bibentes, aut membris fomenta circumponens, quosdam etiam sectionibus morbo levavit. Pleni sunt similium exemplorum Homerici libri, sive Machaonis, qui telo e vulnere Menelai extracto, dicitur illius [1]

Αἷμ' ἐκμυζήσας, ἐπ' ἄρ' ἤπια φάρμακα εἰδώς,
Sanguinem expressisse, lenia medicamenta sciens,

sive Poeonis, qui Marti vulnerato [2]

. . . . 'Οδυνήφατα φάρμακα πάσσων,
. . . . . *Dolores pellentia medicamenta adhibuit*.

Scitum illud etiam Podalirii, qui Damaethi Regis filiae utramque secuit venam [3]. Sed abeamus a fabulis, & propiora videamus. Adeo id erat apud veteres constans, ut in proverbii consuetudinem venerit, eum qui cruciatus, supplicia, poenasque ad correctionem adhibet, Medicum imitari. Xenophon de Cyri expeditione: καὶ οἱ Ἰατροὶ τέμνουσι, καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ; *quando & Medici secant, & urunt utilitatis causa* [4]. Latinorum vero scriptorum id ipsum testantium primus accedat Aelius Lampridius, qui postquam ridiculum illud Commodi studium enarravit, omnia quae essent Romanis peregrina, & a dignitate sua aliena aemulandi, ait: *imitatus est & Medicum, ut sanguinem hominibus mitteret scalpris feralibus* [5]. Rursus Medicum venas incidere, & vulnera exsiccare apud Ciceronem [6], Senecam [7], Gelliumque [8] legimus. Neque hoc ideo factum putes, quod *Medici* vocabulum latius transferretur, hocque ipso nomine comprehenderentur *Dietetici, Vulnerarii, Iatraliptae &c.* Nam, constituto inter Medicos discrimine, priori huic communi vocabulo alterum nectebatur proprium, appellativum, *specificum*, quo uniuscujusque munus singillatim internosceretur, ut MEDICVS CLINICVS = MEDICVS OCVLARIVS = MEDICVS

1 *Iliad.* Δ. v. 218.
2 *Iliad.* E. v. 401.
3 Stephanus Byzantinus *in v.* Σύρνα.
4 *Lib.* v. Dodvvelli. *Oxonii* 1703.
5 *Inter Scriptores Histor. August.* cap. 1. *Lugd. Batav.* 1671.
6 *In Pison. c.* XXXIV.
7 *Epist.* VII. *edit. Amstelod.* 1672.
8 *Noctes Atticae lib.* XII. *cap.* V. *Elzivir.* 1651.

cvs Chirvrgvs [1]. Quapropter ubi Medici nomen solitarie ponitur, eum designari puto, qui omnes omnino partes unus profitebatur. Ceterum quum Archagathum ob secandi, urendique saevitiam carnificem apud Romanos audisse a Plinio tradatur [2], & Galenus se aliquoties venas ferro aperuisse affirmet [3], in dubitationem adduci minime potest, insignes Archiatros manu etiam consuevisse mederi.

Ne interim illud dissimulem, quod huic caussae insigniter, maximeque suffragatur, veteres Jurisconsultos excitabo testes, quorum edicta rem manifestam deferunt. Omnium instar esto Julius Paullus, qui *l. cum de lanionis* 18. *§.* 10. *in instrumento ff. de fund. instruct. vel instrum. legat.* haec habet: *in instrumento Medici esse collyria, & emplastra, & cetera ejus generis, Cassius scribit*. Rursum *lib.* III. *Sententiar. Tit.* 8. *§.* 65. adhuc apertius sancivit: *Instrumento Medici legato collyria, & emplastra, & apparatus omnis conficiendorum medicamentorum, itemque ferramenta legato cedunt* [4]. Jam vero quorsum publicis tabulis decretum, ut quum medica supellex legaretur, jure legati accresceret omnis apparatus instrumentorum, quae pharmachis conficiendis, aut sectionibus deserviunt, nisi ea essent propria, individua, & necessaria artis praesidia [5]? Desierunt equidem Archiatri, mutato vetere instituto, remedia manu sua praeparare, totumque id Seplasiariis permiserunt, quod tamen nonnisi magno infirmorum dispendio, ac periculo accidisse, Medicis jure exprobrabat Plinius. *Atque haec omnia* (de varia medicamen-

1 Apud Aegyptios nulla non in re immoderatos Medicorum turba in immensum excrevit. Nam ars salutaris sic penes illos erat distributa, ut singulorum morborum singuli essent Medici; quare Herodotus merito dixit: Πάντα δ' ἰατρῶν ἐςὶ πλέα, *omnia itaque referta sunt Medicis*. In Euterpe sive *lib.* II. *Lugd. Batav.* 1715.

2 *Loc. cit.*

3 *De curat per mission. sanguin. opp. class.* II. *edit. Venet.* 1565.

4 Coaevus Paullo Domitius Vulpianus, a quo praeterea edicitur, *l.* 4. *§. ult. ad legem Corneliam*, Medico capitale futurum fore, si liberum, servumve nolentem eviraverit; ex quo intelligitur, Medicos quamcumque chirugicam operationem per se explevisse, & ideo ex *l. Aquilia* actio datur adversus *Medicum*, qui imperite servum secuerit.

5 Eruditae jurisprudentiae parens Cujacius ad Jul. Paul. *Opp. tom.* 1. *pag.* 434. *edit. Neapol.* 1722. ita interpretatur. *Medici ergo sunt hi, qui medicamenta conficiunt, vulnera curant, cucurbitas admovent, item qui circumcidunt &c.*

camentorum natura, ac mixtione loquebatur) *Medicorum, quod pace eorum dixisse liceat, ignorat pars major & nomina: intantum a conficiendis medicamentis absunt, quod esse proprium medicinae solebat* [1].

Nunc tibi ad oculos iterum referas, mi RONCALLE, Ἰατρὸν ἐπιδίφριον, & quae illi vestis, qui gestus, quae decoramenta ab artifice sint tributa, intuere. Decebat profecto, ut Medicus stola Graecanica, seu tribonio quadrangulo donaretur, quo non Philosophi modo, sed omnium artium liberalium magistri, tamquam indumento hominis a luxu abhorrentis proprio, contegebantur [2]. Expresse enim Tertullianus scriptum reliquit: *de meo vestiuntur & primus informator litterarum, & primus edomator vocis, & primus numerorum arenarius, & grammaticus, & rhetor, & sophista, & MEDICUS, & poeta, & qui musicam pulsat, & qui stellarem conjectat. Omnis liberalitas studiorum quatuor meis angulis tegitur* [3]. Nec dubito, quum in publicum esset prodeundum, Medicos Graecos tribonio, vel ἱματίῳ fuisse usos, sine quo in hominum conspectum, in oculos civitatis venire, gravibus, sapientissimisque viris indecorum fuisse, ex Aristophane, Laertio, Luciano, & Athenaeo intelligimus. Sed aliam absque dubio necesse est, extitisse domesticam vestem his, qui quamvis sapientiam profiterentur, χειροτέχνοι tamen fuerant. Hoc igitur etiam in laude, ac commendatione quadratarii ponendum est, quod Medico in officina operanti στολὴν Ἑλληνικὴν constrictis manicis, ἐπενδύτῃ, sive χιτώνῳ superpositam, & ad talos usque demissam dederit. Nudato etiam capite illum considerate, cogitateque effinxit; non enim invecti pilei, nec rejectum in caput pallium, nisi ad frigus, ad imbrem, aestumve arcendum, quibus in taberna, minime sub dio posita, moleste affici haud poterat. Sane Hippocrates

1 *H. N. lib.* XXXIV. *cap.* XI. Salmasius ad c. Julii Solini Polyhistora *tom.* II. *pag.* 1051. Plinii locum expendens haec addit. *Apud Seplasiarios omnis* ὕλη ἰατρικὴ *prostabat. Inde emebant Medici, quorum munus olim fuit non solum praescribere remedia, sed etiam manu facere.*

2 Frustra huc a me comportarentur, quae de pallio, tribonio, aliisque indumentis philosophis usitatis Bayfius, Rubenius, Ferrarius, ceterique de Re vestiaria scriptores dixere. Adiri potius volo *Christiani Guil. Franc. Walchii Antiquitates Pallii Philosophici sect. 1. Jenae* 1746.

3 *De Pallio cap.* V. cum not. Salmasii. *Lugdun. Batav.* 1656.

crates Coum sidus, princepsque medentum galeritus, aut pileatus ab artificibus vetusta quadam imbutis opinione pingebatur, quod singulari suo more caput jugiter obtexisse crederetur. Cujus quidem moris variae afferuntur caussae. Soranus Milesius hoc ab Hippocrate factum scribit [1] vel *δι' εὐπρεπίην decoris gratia*, quum esset recalvaster, vel *διὰ παράσημον εὐγενείας in signum nobilitatis*. Suidas [2] *διὰ τὸ ἴδιον ἐν ταῖς χειρουργίαις ob peculiarem in chirurgia morem*, vel *διὰ τὸ φιλαπόδημον, ob peregrinandi studium*, quo plurimum flagrabat. Tzetzes [3] aliam addit caussam, cur caput operiret, scilicet.

Δεικνὺς τοῦ λογισμοῦ ὄργανον ταύτην εἶναι,
Ostendens ratiocinationis instrumentum illud esse.

Sed multa ex his videntur ingeniose potius, quam vere excogitata; nec puto sane, Hippocratem velato capite incessisse ex artis more, aut alia caussa emendicata, dictuque speciosa, sed quod natura ipsa calveret, & *κεφαλαλγίᾳ* laboraret [4].

Gestum, quo noster Medicus manum componit, ipsissimis Apuleii verbis describere par est. *Porrigit dexteram, & instar Oratorum conformat articulos, duobusque infimis conclusis digitis, ceteros eminus porrigens* [4]. Hac ipsa digitorum dispositione, qua Oratores concionem auspicabantur effecti persaepe visuntur in sarcophagis, gemmisque etiam Philosophi, quos similiter gesticulari consuevisse, credendum est. Laeva autem manu *volumen*, seu librum in scapum convolutum gerit. Quamuis Mazocchio meo persuasum sit, libros bipatentes, *πολυπτύχους*, pugillaria, codicillos his, qui in cylindri modum bacilli convolvebantur fuisse antiquiores [5], volumina tamen prae ceteris libris Philosophis frequentius data sunt in vetustis Graecorum anaglyphis, ut exinde nihil de antiquitate possit nostro marmori detra-

1 *In vita Hippocrat.* praefixa opp. edit. Parisiensis. De Archiatris, quibus idem *Sorani* nomen. V. Clericum *H. M. lib.* IV. *sect.* I. *cap.* IV.

2 *Loc. cit.*

3 *Historiar.* VII. *Chiliad.* CLV. inter Poet. Gr. *Aureliae Allobrogum* 1606.

4 Tzetzes *ibi*.

5 *De Asino Aureo lib.* II. cum var. *Basileae* 1620.

6 *Diatribe de librorum bipatentium, & convolutorum antiquitate. Neapoli* 1743.

detrahi. *Sellam* praeterea, quasi in sapientiae, summique honoris argumentum fuisse tributam, plura sunt apud Cl. Nixon in explicatione *Marmoris Estoniani* [1], quibus a me largius doceri posset, nisi satietatem longae orationis effugere fas esset. Alterum decoris signum fortasse est *scabellum, suppositorium, subsellium*, quod primo ad dignitatem augendam Persas excogitasse, tradit Clemens Alexandrinus [2], veteresque omnes pro honoris indicio habuisse, probat Chimentellius ad *Marmor Pisanum* [3]; quo quidem ὑποποδίῳ inniti Medicum hic videmus. Vt autem pro instituti, susceptique operis ratione aliorum etiam monumentorum compositione, collationeque dictis fidem faciam, patere, picturas Codicis Dioscoridiani Bibliothecae Vindobonensis tibi a me in animum reduci. Bina Medicorum concilia inter se se disputantium exhibent picta duo schemata a Lambecio prolata [4]. In priori quidem, in quo vetustiores medicinae inventores humili scamnulo sedent, principem, mediumque tenet locum antiquissimus ΧΕΙΡΩΝ, a quo τὴν ἰατρικὴν διὰ βοτανῶν inventam perhibent, pene nudus, & villosa epomide ad collum religata. Aliter ΜΑΧΑΟΝ, qui illi dextrorsum adsidet, praelongo enim habitu induitur, & librum δίπτυχον gestat. Huic succedit ΠΑΜΦΙΛΟΣ, Cynicum in modum pallio vix coopertus [5]; quemadmodum & ΞΕΝΟΚΡΑΤΗΣ Aphrodisius ei proximus. Laevum latus occupant ΝΙΓΡΟΣ Sextius, ΗΡΑΚΛΕΙΔΗΣ Tarentinus, ejusque sectator ΜΑΝΤΙΑΣ Ille quidem *volumen*, postremi duo *librum quadratum* manu tenent; omnes vero fusa, & talari veste, ac pallio corpori varie circumplicato amiciuntur. In secundo schemate conventus est recentiorum Medicorum, primusque in sella fulcro dorsuali, & hipopodio munita stat ΓΑΛΗΝΟΣ, qui more Hippocratico caput pallio contegit. Consident hinc ΚΡΑΤΕΥΑΣ, Medicus herbarius nudo corpore umbilico tenus;

1 *De Sella Marmorea Votiva Estoniae adservata. Londini* 1744.

2 *Stromat. lib.* 1. *cap.* XVI. *Oxonii* 1715.

3 *De honore Biselii. Bononiae* 1666.

4 *Commentar. Bibl. Vindobon. l.* II. *cap.* VII. *pag.* 525. 550.

5 Cynici non a Graecis modo, sed a Latinis etiam ἡμίγυμνοι, *seminudi* dicebantur, quod revera vix aliquam partem veste cooperirent, humeris, brachiis, pectore, cruribus omnino nudatis. Lucianus *Sympos.* Antoninus Imp. *Eorum, quae ad se ipsum lib.* IV. §. 30. Seneca, *Epist.* XX. sanctus Cyprianus *de bono patientiae &c.* aliique penes Walchium *lib. supra indic. Sect.* I. §. XII.

ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ Mephita, ex *ἱματίῳ* multipliciter corrugato, ac reducto dexteram exerens, qua, digitis auriculari, annularique complicatis, ceterisque erectis gesticulatur; & ΑΝΔΡΕΑΣ, cui ob magnum in re medica praestigiarum usum *τοῦ θαυμαστοῦ* agnomentum inditum fuerat. Illinc autem ΔΙΟΣΚΟΡΙΔΗΣ Anazarbenus, eodem modo, quo Apollonius depictus [1]; ΝΙΚΑΝΔΡΟΣ Colophonius, historicus, grammaticus, poëta, qui, quum poëma *περὶ τῶν ζοῶν φαρμακῶν τῶν*, & de remediis contra venena exarasset, hic a pictore commodissime sinistra manu viperam irritans, morsumque illius quasi irridens repraesentatur. Postremus in coetu est ΡΟΥΦΟΣ Ephesius. Jam vero ex tota harum tabularum affiguratione intelligimus, Graecis usitatum fuisse, Medicos intra conclave in sella cum hipopodio pennicillo exprimere, promissa, duplicique veste ornare, eisdemque illarum rerum indicia tribuere, proximeque appingere, in quibus potissimum excelluisse credebantur. Quapropter nihil est in nostro marmore, quod cum communi Graecorum consuetudine in Medicis pingendis non apprime consentiat.

Verum qui tantum accurationis posuerat in Medici persona scalpro fingenda, sane nihilo minus fuit industrior in sex illis chirurgicis ferramentis, diptycho gestatili inclusis, summa cum diligentia efformandis: quorum aliud exemplar hic seorsim ad archetypi fidem delineatum, ob oculos ponere, supervacuum visum est, quandoquidem in marmoris schemate, licet sint illa plurimum deminuta, studiose tamen reddita recognovimus. Ne tamen illud cogites, V. Cl. eo animo, consilioque id me negotii suscepisse, ut propositis recentium Physicorum inventis, ostendam, quam longius nostris temporibus ea medicinae pars, quae humani corporis organa contemplatur, eorumque morbis manu succurrit, feliciter progressa sit, factaque illustrior; aut quantum antiquis Medicis, qui valetudini aut servandae, aut restituendae plura in chirurgica arte invenerunt, nostri debeant, patefaciam. Haec tu perfacile videre poteris, & quae ex his ferramentis in medicinam

1 Altera pictura in eodem libro a Lambecio *pag.* 566. subijcitur, referens Dioscoridis tabernam, in qua ille sella satis alta, & scabello ornata sedet, canem prae se habens, qui post evulsam *Mandragoram nigram* sensim languescit, extremosque edit vitae spiritus: de qua fortasse populari opinione aliquid litteris Dioscorides mandarat.

cinam promanarit commoda aeſtimare; denique quid Hippocrates, quid Galenus, quid Paullus Aegineta, Aëtius, ceterique Graeci chirurgi deinceps addiderint, docere. Id unice a me, cui haec ſtudia vix, ac ne vix cognita ſunt, in praeſentia poſtulari intelligo, ut Inſtrumentorum nomina, eorumque uſus leviter, quaſique in tranſitu ex veterum ſcriptorum libris depromam. In quo tamen plura me dicere poſſe confiderem, ſi thecas illas chirurgicas inter parietinas celeberrimae urbis Veſevi conflagratione vaſtatae ante paucos annos repertas, oculis uſurpare licuiſſet; quibus contineri novimus ſcalpros acutiores, retuſos, exciſorios, dentiſcalpia, ſpathas, catheteres, uncos, hamos, cucurbitas, forcipes, volſellas, aliaque ad curationem neceſſaria inſtrumenta [1]. Accipe ergo, bonique conſule, qualemcumque harum rerum explicationem adornare nobis permiſſum eſt.

PERBREVIS DECLARATIO FERRAMENTORVM,

Quae facilioris intelligentiae cauſſa, ſuperſcriptis Graeci alphabeti elementis, ſingillatim indicantur.

A. Κῆϛρον, Ξυρὸν, Μαχαίϱιον ἐκκοπτικὸν, *Radula, Novacula, Culter exciſorius*, ad polypos, & verrucas exſcindendas, ad foetum Caeſareum, ad tondendum &c. Meminere hujus inſtrumenti Hippocrates *de capitis vuln.* Galenus *Anat. adm.* [2]. Nicander in *Theriaca*, & *Alexipharmac.*, Paullus Aegineta, Scribonius Largus [3] &c.

B. Aliud

1 *Catalogo degli antichi Monumenti, diſſoterrati nell' Ercolano; opera di M. O. Bajardi. Tom. 1. pag. 358. e ſeg. Napoli 1754.*

2 In deſcribendis Hippocratis, & Galeni locis, uſi ſumus editione Pariſienſi horum Medicinae principum, quam ſuperius indicavimus.

3 Libellus Nicandri eſt inter Poetas Graecos veteres *Tom. 1. Aureliae Allobrog.* 1606. Aeginetae, Scribonii, Oribaſii opera excitamus ex collectione Henrici Stephani: *Medicae artis Principes. Pariſiis 1567.*

B. Aliud chirurgicum cultrum laminae aliquanto plus expassae, fortasse ad corporis membra in exercitationibus anatomicis amputanda. Plures cultrorum formas habes in *Armamentario chirurgico* Sculteti.

Γ. Κοπὰς δρεπανοειδὴς, *Scalper falcatus*, fortasse etiam & ἐπικοπτικὸς, ad callosos, longosque abscessus vulgo *Fistulas*, ad vomicam, furunculos, apostemata in faucibus, aliisque sinuosis corporis partibus secanda. Aegineta *lib.* III. Celsus *lib.* VII.

Δ. Ἀκανθάβολος, seu λαβὶς, instrumentum pro extrahendis spiculis, spinis, pilis, turundis, de quo Aegineta *lib.* VI. Celso *lib.* VII. *Volsella* dicitur. Speciem videtur etiam referre Πυράγμας, vel ψαλίδος, idest *Forcipis*, seu *Forficulae*, qua ignita teneri, versarique, vas sanguineum laqueo constringendum apprehendi, calculus eximi, & ceterae hujusmodi operationes praestari commodum possint. Forcipes Medico tribuuntur a Sosipatro; Forficum etiam mentio est apud Oribasium *de Mach.*

E. Putaram primo Ἄγκιστρον, *hamum*, seu *uncum* esse, cujus in medicina multiplex usus; sed quum inferne sit maxime acutus, tenuiterque cuspidatus, meum judicium est, pro Ξυστῆρι, seu scalpello incisorio haberi posse, quo φλεβοτόμος ad venae sectionem uteretur. In duos superne diducitur ramos; & nisi me fallit animus, ideo biceps, ut a Medico digitis facilius constringi posset ad venam sagaci ictu feriendam. Hujusmodi scilicet esse oportere scalpellum, videtur innuere Galenus de venae sectione adversus Chrysippum, ejusque auditorem Erasistratum, qui φλεβοτομίαν e medicina eliminarant.

Z. Aliud Volsellae genus. An forte Ὀδοντάγρα, *dentiducum*? Diversa forcipum genera paesto sunt in Aquapendente, Paraeo, Hildano, Sculteto, Heisterio, atque in uberrimo, novissimoque Jamesii Lexico, a quibus scriptoribus varii illarum usus late explicantur. Quod reliquum est, jam expediamus.

Monuimus quidem paullo ante, veteres Medicos pharmachis componendis, miscendisque manus admovisse, sed nihil id prohibet, quominus servos, aut pueros haberent, quibus hoc officium demandarent, ut in medicamentis tractandis exercerentur, & omnem artis rationem, institutionemque usu ipso perciperent. Porro id jam sapienter animadverterat Olympiodorus

in

in Gorgiam Platonis: *ὁ μὲν Ἰατρὸς ἐπιτάττει, ὁ δὲ πημενταρίος διακονεῖ τὰ πρὸς χρείαν δ'ἐξεπίζων*, *Medicus quidem mandat, Pigmentarius vero miniſtrat, & quae ſunt neceſſaria praeparat* [1]. Aptiſſime itaque navus lapicida inter ſedentem Medicum, & abacum miniſtrum pigmentarium penula amictum ſculpſit, qui medicamentum tenacioris temperaturae, velut ceratum, *συγχρίμα, κατάπλασμα* pulti ſimile linteo, aut alutae, ſive chartae ſuperinductum praeceptori ſuo exhibere videtur; quod quum ex illius praeſcripto paraverit recognoſcendum profert. Atque id totum fortaſſe factum in gratiam adſtantis Mulieris demiſſa ad talos toga, honeſtaque palla indutae, quae ore languidulo, totoque corporis habitu, mala valetudine teneri ſe oſtendit, defixiſque in loquentem Medicum oculis, cui morbum jam narravit, ab illius praeſcriptione opem, auxiliumque praeſtolari, & arripere videtur. Quae ſi diſcalceata, & nudipes ad medicam tabernam venit, nihil illa praeſtitit a Graecis moribus abnorme. Nam ne quid dicam de Cretenſi juventute, quam nudipedem inceſſiſſe, ſcribit Nicolaus Damaſcenus [2]: an non excalceatos in urbem prodiiſſe Pythagoricos [3], Socratem [4], Ajacem, & Achillem [5], Theſeum Atticum [6], Phocionem [7], alioſque [8] novimus? Ἀνυποδησίαν praeterea a Muſonio Philoſopho in libro de veſtimentis [9] ſummopere commendari compertum eſt. Quid vero ſi Medicum adiit poſt adorata in fanis numina, poſt vota Diis ſalutaribus, & Averruncis, ut convaleſceret, nuncupata? Certe quum in graves, & miſerabiles caſus inciderent Ethnici, rebuſque premerentur adverſis, Superis, detractis ſoleis, ſupplicabant. Tertullianum ex multis teſtem advoco, a quo ſcribitur in hunc modum: *Omnem ταπεινοφρόνησιν Ethnici agnoſcunt. Quum ſtupet coelum, & aret annus, Nudipedalia enunciant* [10]. Rurſus

1 Inter Platonicos Graecos Aldi. *Venetiis* 1517.

2 Apud Joh. Stobaeum *Serm. XLII. Aureliae Allobrogum* 1609.

3 Athenaeus *lib. IV. cap.* XVII.

4 Ariſtophanes *in Nubibus*. Edit. Kuſt. *Amſtelod.* 1710.

5 *Philoſtratus ep.* XXII. *Pariſiis* 1608.

6 Lucianus *in Cynico*.

7 Plutarchus *Vit.*

8 Idem de Catone Uticenſi Horatius *lib. I. ep.* XIX. de Rom. Senatoribus in Reipb. primordiis vetus Scholiaſtes Juvenalis, *Satyr.* I. *Pariſ.* 1644. de Nerone Svetonius *cap.* LI.

9 Apud Caſparem Sagittarium *de Nudipedalibus*. *Roterodami* 1699.

10 *De jejunio lib.* I. Rigaltii. *Lutetiae* 1664.

ſus ſic illos in Apologetico vituperat : *Jovi immolatis* (pro imbribus impetrandis) *& Nudipedalia populo denunciatis* [1] . Ea quoque reverentia Diis aliquando adhibita , ut in eorum aedium limine calceamenta abjicerentur . Cretenſes Dianae fanum , praeterquam nudis pedibus , ingredi ſibi permiſſum rebantur [2] , ſic & Romanae Matronae , quum Deae Veſtae vota concipiebant [3] , aut ſacra Magnae Deum Matri faciebant [4] . Graecas vero mulieres in honorem Cereris urbem diſcalceatas curſitaſſe , a Callimacho proditum eſt [5] . Quae quum ita ſint , Femina hoc in marmore ſive domo ſua , ſive e loco ſacro egreſſa fingatur , ut vel a Coelitibus , vel a Medico priſtina valetudo ſibi reſtitueretur , non inconvenienter *ἀνυπόδητος* depingitur .

Illud potius magnam videtur habere dubitationem , mulierem aegrotantem non carpento aliquo , caruca , aut rheda , ſed equo vectam ad Medicum e longinquo veniſſe . Adeone parum , dum male valeret , commodo ſuo ſtudebat ? Argumentum ſpecie tenus non leve ad noſtram interpretationem excludendam , ſed reipſa frivolum dictu , perperamque quaeſitum . Nam quum in Peloponneſo viae qua montibus , qua ſaltibus interciperentur [6] , non ubique veriſimiliter rotabiles erant , ita ut ex

1 *Cap.* xL.

2 Solinus *Polyhiſtor. cap.* xvi. Salmaſii .

3 Ovid. *Faſtor.* vi. Florus *lib.* 1. *cap.* xiii. Grevii , *Trajecti ad Rhen.* 1680.

4 Prudentius ΠΕΡΙ ΣΤΕΦ . *Hymn. XIV. cum. not. Chamillard Pariſiis* 1687.

5 *Hymn. Cereris* . Edit. Spanhemii *Vltraj.* 1697. Dubitaveram primo , an mulier hoc in anaglypho expreſſa MEDICA potius foret dicenda . Morbis enim Feminarum curandis mulieres etiam operam dediſſe , permulta ſunt , quae manifeſto oſtendunt . Nam ne quid memorem Angitiam , Medeam , Polydamnam , Panacaeam , ceteraſque aetatis fabularis medicas , artem hanc factitaſſe Fabullam Lybicam , eſt apud Galenum ; Salvinam , & Leopardam ſcribit Theodorus Priſcianus , Olympiam Thebanam , Sotiram , & Salpen memoriae prodit Plinius . Interdictum id quidem aliquando ab Athenienſibus (Hyginus *Fab. cap.* CCLXXIV. *Mythograph. Latin. Amſtelod.* 1681.) , ſed in tota propemodum Graecia retentum fuiſſe , ex allatis exemplis in promptu eſt . Penes Romanos morem hunc obtinuiſſe , perſpicuum omnino tum ex marmoribus , memoriae SENTIAE . ELIDI . MEDICAE -- IVLIAE . SABINAE . MEDICAE . dedicatis , quae recenſentur a Joh. Rhodio in adnot. ad Scribonium Largum , tum ex illo Martialis *l.* xi. *epig.* LXXII.

Protinus accedunt Medici , MEDICAEQVE *recedunt* .

6 Strabo *lib.* viii. Pauſanias *in Meſſenicis* .

ex una in alteram provinciam, vel etiam civitatem migrantibus, relicto curru, fas quandoque esset in equum conscendere; quod huic mulieri, Medici fama allectae, & ex patriis laribus ad illum proficiscenti facile potuit evenisse. Equus enim pone illam ephippio instratus, & servus a pedibus, correptis frenis illum detinens satis probabilem efficiunt conjecturam, utrumque in illius esse ministerio, ac famulatu. Sed in re medica quoniam omnis nunc versatur oratio, libet mihi ex medicina alteram etiam conjecturam capere. Quid enim, si dixero, equum a quadratario fuisse adpositum, ut remedium Feminae, suis temporibus fortasse notissimae, a Medico praescriptum indicaret? Equi vectationem procul dubio nonnullis morbis depellendis aptissimam veteres crediderunt, tum inter exercitia Medicinae Gymnasticae sanitati tuendae accommodata recensuit Mercurialis [1]. Stomachi, & ventriculi vitiis, intertrigini atterendae equitationem utilissimam esse, Plinius affirmat [2]; debili, lassoque corpori equitatione vigorem adjici, Seneca jam praemonuit [3], & Caligulam crurum gracilitate laborantem equi vectatione convaluisse, a Svetonio proditur [4]. Itaque incredibile minime est, mulierem hanc, indicta sibi a Medico equitatione, ex his morbis mire, feliciterque evasisse: quae quum pro asserta sibi valetudine monumentum Archiatro ponere vellet, quo aptiori nam modo rem universam declarare, eamque posterorum oculis subjicere poterat? Non abnuerim tamen, equum, servumque ad feminam posse nullatenus pertinere, & Mediastinum hunc nuntium fortasse missum fuisse, ut nomine heri sui, exitiali morbo decumbentis remedia sciscitetur, vel Medicum rogatum venisse, ut ad illum invisendum accedat, & ob id equum vectarium adduxisse. Nisi audax, & generosa esset equi effigies, dubitari etiam posset, num & l'ἱππιατρὸς hoc in anaglypto opere exhibeatur. l'ἱππιατρικὴ apud Graecos sic in pretio habita, ut huic animum, operamque adjungerent non ex infima multitudine homines, sed Medici summa commendatione florentes. Enimvero, ut missum faciam Hippocratis libellum de medicina equaria,

 qui

1 *De Re Gymn. lib.* III. *cap.* VIII. *Venetiis* 1587.
2 *H. N. lib.* XXVIII. *cap.* IV. *c.* XV.
3 *De Tranquill. anim. cap.* XV.
4 *In Calig. cap.* III.

qui, licet exſtet inter ipſius genuinos foetus *Tomo* x. edit. Carteri, & *Tomo* II. edit. Vander-Linden, Italice etiam redditus ſit a Jordano Ruffo nobili Calabro, Imperatoris Friderici equorum Magiſtro, jure tamen dubiae fidei habetur, meritoque ad apocryphos rejicitur; nihilominus rem Veterinariam ſummo ſtudio excoluiſſe ſcimus inſignes, doctoſque viros Pelagonium, Hieroclem, Abſirtum, Theomneſtum, Anatolium, Heumelum, Hemerium, &c. quorum ſcripta Coſtantinus Porphyrogenneta ſedulo colligi mandavit [1]. Sed, quod jam ante denunciavi, de Medico Equario hic nullum indicium. Abeamus ergo hinc, & quia in uno genere plus aequo verſati ſumus, cetera diſpiciamus.

Nullum denique erat ſymbolum, quo Medica taberna aptius diſtingui, perornarique poſſet, quam SERPENS, conſtans, notiſſimuſque apud veteres bonae valetudinis, proſperaeque ſanationis index, eamque ob rem non modo Aeſculapio Medicorum χορηγῷ, & Hygiae ſalutis Deae comes jugiter datus, ſed ab Epidauriis primum, deinde ab alis Graeciae populis, ut Deus cultus, & in publica pecunia ΣΩΤΗΡ appellatus. Porro quum in ANTIQVITATIBVS CVPRENSIBVS cauſſas ex Hygino, & Theodoreto récenſuerim, ob quos Ethnica antiquitas hanc ſalutis indicationem Serpenti definite adjudicarit [2]; ſi id mihi tribuitur auctoritatis, libellum hunc adiri volo, ne quae cum a multis ſplendidius [3], tum a me ipſo copioſe explicata ſunt, iterato

1 Latine vertit Johannes Ruellius, ediditque *in fol. Baſileae* 1530. Quibus adnectendi Georgii Simonis Winteri libri, *de Re Equaria*, *Norimbergae* 1672. & *Hippiater expertus*, *ſeu de Medicina Equaria*, *Ibidem* 1676. In latinis, praeter Vegetium, ſcriptores *de Re Ruſtica* Columella, Varro, Palladius nonnihil de equis flectendis, edomandis, medendiſque obſervarunt. Artem hanc univerſam per hoc tempus, ingenuo quodam liberalique ſtudio ductus, plurimum illuſtravit, auxitque ſuis de re veterinaria, & Hippiatrica libris Comes Franciſcus Bonzius Patritius Ariminenſis.

2 *Delle Antichità di Ripatranſone Differt* §.IV. *Venezia* 1742. Opus hoc in latinum tranſmiſſum, retractatius, & inſigniter auctum propediem, adſpirante Deo, praelo excudendum trademus.

3 Praeter Triſtanum, Spanhemium, Bonarrotium in explicatione nummorum Commodi, Antonini Pii, Nicaeenſium &c. multa in hanc rem egregie ſcripſere Claudius Groſeus de Boze, olim Regiae noſtrae Academiae ornamentum: *Diſſertation ſur le culte que les Anciens ont rendu a la Deeſſe de la Santè*; *à Paris* 1705., quam latine verſam edidit Chriſtoph. Wolterekius in *Electis Rei nummariae*, *Hamburgi* 1709. Guillelmus Muſgrave *de Dea ſalute*, *Oxonii* 1716. Polycarpus Leyſerus *de ſalute Auguſti ex nummis*, *Helmſtadii* 1723.

rato proferre reprehendar. Illud tamen ſi perquiſiveris, cur ſculptor ſerpentem arbori in ſpiras circumvolutum expreſſerit, dicam, ex veterum fabularum praeſcriptione id recte feciſſe, & ipſius Epidaurii anguis ſimulacrum hoc loco reddere voluiſſe. Etenim Valerius Maximus deſcribens Romanorum Legatos, qui civitate peſtilentia triennio vexata in Peloponneſum conceſſerant, ut pro Reipub. ſalute Aeſculapii expoſcerent oracula, tandemque anno V.C. CDLXII. ex Epidauro reverterunt, ſic teſtatur. *Proſperam emenſi navigationem, poſtquam Antium appulerunt, Anguis, qui ubique in navigio remanſerat, prolapſus in veſtibulo Aedis Aeſculapii, myrto frequentibus ramis diffuſae, ſupereminentem excelſae altitudinis palmam circumdedit* [1]: quo oſtento Romanis ſanitatem denunciare creditus eſt. Ita ſolers, hujuſque tam obfirmatae opinionis non ignarus artifex, nullo potiore emblemate ſignificare ſe poſſe putavit, in ea officina ab Archiatro ſcientiſſimo morbos depelli, vireſque infirmis reſtitui, quam ſi anguem Epidauri eo ipſo geſtu effingeret, quo Latio in littore Quirites in bonam ſpem erexit.

Primam hujuſcemodi Ὀφιολατρείας originem ſi ſcrutari velimus, &, quod eſt probabilius, eruere conemur, tres praecipue numerantur a Joh. Chriſtiano Kochio in eleganti, pereruditoque libro *de Cultu Serpentum* [2] ſcriptorum ſententiae, qui eam ex diverſis prorſus accerſunt principiis. A ſerpente primorum hominum ſeductore, & Protoplaſtorum lapſu ſerpentum cultum nonnulli repetendum exiſtimant, Clementis Alexandrini potiſſimum ſiſi auctoritate, provocantque ad ſerpentem in Orgiis myſticum, ſuetamque furibundorum hominum vociferationem, *EVOEA*, quam de nomine EVAE primae mortalium matris ductam opinantur. Quam quidem ſententiam non ita abſurde prolatam cenſuit Begerus [3]. Fieri tamen vix poſſe, ut doctioribus ea probetur, animadvertit Potterus ad Clementem Alexandrinum. Siquidem EVAE nomen non ſolum adſpirationem apud Graecos ſibi depoſcit, ſed etiam, Heſychio teſte, Εὐὰν eſt

1 *Memorabilium exemplorum lib.* I. *cap.* VIII. §. 2. Edit. Cantellii. *Pariſiis* 1679.

2 *Diſſertatio Theologico Hiſtorico Philologico Litteraria de cultu Serpentum apud antiquos cap.* I. *Sect.* II. *& ſequ. Lipſiae* 1718.

3 *De nummis Cretenſium ſerpentiferis &c.*

ὀκταρὸς ὑπὸ ἰνδῶν, qua herba, ut est in fabulis, Bacchus coronatus est[1]. Adde huc, quod nondum idoneis, perspicuisque argumentis evictum est, Ethnicos notitiam habuisse de primaeva mali labe, criminisque contagione, quae omne corripuit humanum genus. Si enim illis perspectum fuisset, quanto aerumnarum cumulo diabolus, serpentis induens formam, Adami propaginem oneraverat, serpentes magis execrassent, quam divinis affecissent honoribus. In eo autem omnes consentiunt, fausti ominis ergo veteres in hanc superstitionem concessisse, & ne scio quid boni in anguibus latere sibi semper persuasisse. Altera sententia est Ricardi Meadii, qui in libro *de Venenis*[2] pro certo statuit, antiquos credidisse, serpentes unice a Divina Nemesi in poenam hominum productos, eosque, ne veneno, morsuve nocerent, coluisse, sacrisque placasse: quae si vera sunt, metus ergo serpentes Deos fecit. At quominus Meadio assentiamur, nos dehortatur, quod veteres nequaquam sibi ab anguibus metuerent, sed cum his potius fallendi caussa luserint, nec tam ad avertenda mala, quam ad bona impetranda Deos sub serpentum forma finxerint. Nonne ut Boni Genii domi libentissime excepti, sedulo innutriti, blanditiisque omnibus allecti? Sunt haec tam acri judicio, tantaque doctrinae ubertate a viro summo Johanne Lamio disputata, ut plura dicendi cuivis praereptus sit locus[3]. Itaque illorum potius commendanda, amplexandaque sententia, qui huius cultus primordia verosimilius a *Serpente Aeneo* Dei jussu, a Mose erecto derivant. In his sunt Joh. Gerardus Vossius[4], Huetius[5], Philip. Camerarius[6], Cellarius

1 *V. Acta Erudit. Lipsiens. Anno* 1717. *Martii* & Kochium *l. c.* Si quod umquam veteratorii draconis indicium in profanis antiquitatibus quaerendum, illud potius in Serpente Hesperidum custode sublucere autumat Huetius *in Demonstratione Evangelica Prop.* IV. Re enim vera in nummis Antonini Pii Gazae Gallorum, Getae Gazae Christinae Augustae, Tarsensium in honorem Gordiani Gazae Mediceae serpens arbori pomiferae vinctus, ac circumplicatus visitur, Hercule mala decerpere conante. At num omnes omnino fabulas ex Sacris litteris repetere fas sit, quod Huetio, multisque aliis placet, anceps adhuc; incertaque res est; nec depravatae Ethnicorum opiniones semper cum his, quae divinitatis instinctu acciderunt, adamussim, vereque respondent.

2 *Exercit.* I. *inter opp. Parif.* 1751.

3 *Dissertazione sopra i serpenti sacri. Saggi dell' Accademia di Cortona Tom. IV. Roma* 1743.

4 *De Theologia Gentilium lib.* IX. *cap.* XI. *Amstelodami* 1695.

5 *Concordia Rationis, & fidei l.* II. *cap.* XII. *Parisiis* 1693.

6 *Hor. Subcisiv. centur. II. cap.* IX. *Francofurti* 1658.

larius [1], De Boze [2], quibus probabilius viſum eſt, Ethnicos pro incredibili, quo tenebantur verae, caſtaeque Religionis imitandae ſtudio, Serpentem Epidaurium Deum ſalutarem, morborum Averruncum, Soſpitatoremque excogitaſſe, & arbori impoſuiſſe, quod in divinis libris legerint, Deo immortali monente, excitatum olim, perticaeque ſuprapoſitum a Judaici populi ductore ſerpentem, homines jam jam in deſerto interituros mira celeritate perſanaſſe. In quo tamen fieri minime poteſt, quin & ego dementiſſimam Marshami imprudentiam, vel impietatem potius deteſter, qui in Chronico Canone ait, Moſen in caſtris Iſrëlitarum ad exemplum praeſtigiarum, quas in Aegypto condidicerat, ſerpentem aeneum excitaſſe, quo *igneos incantabat* [3]. Quam improbe, quamque abſurde Moſi calumnia haec inſtruatur, ſupervacaneum eſt pluribus docere, quum non ab Ὀρθοδόξοις modo, ſed ab ipſis Catholici nominis oſoribus Wittſio [4], Deilingio [5], Vitringa [6], Kochio [7] ſit illa validiſſime exploſa. Nam quicquid in deſerto praeſtitum legimus in languentis populi ſanationem, non factum certe excantatione, a qua, Deo ſeveriſſime interdicente, Iſraël abhorrebat, ſed expreſſo Dei mandato; non malis diaboli artibus, ſed divina omnipotentia, piis Moſis precibus ſollicitata; non ducto ab Aegyptiis ſuperſtitionibus exemplo, ſed in typum venerandi, ſalutariſque ligni Crucis, in quam ſublatus Dei filius humanae naturae ruinas virtute ſua fulſit, & a crudeliſſimo, miſerrimoque interitu perditam gentem eripuit [8]. Veram igitur, abſolutamque cauſſam aperuimus, quare ſer-

1 *Orig. & Antiquit. Medic. Diſſert. Academicar. Parte* 1.

2 Loco ſupra indicato.

3 *Saec.* IX. *pag.* 144. *Londini* 1672.

4 *Aegyptiaca lib.* 2. *cap.* IX. *Herboniae Naſſoriorum* 1717.

5 *Obſerv. Sacr. Part. II. pag.* 157. *Lipſiae* 1720.

6 *Obſerv. Sacr. Part. II. cap.* XI. *Frenequerae* 1712.

7 In libro paullo ante memorato *Sect. II. §.* IX. X. *&c.* ubi quae huc facere poſſunt, propemodum omnia à Kochio indicantur, qui & duas laudat Diſſertationes argumento conſonas, alteram Georgii Moebii *de Serpente aeneo*, *Lipſiae* 1686., alteram M. Henrici Scarbani *de Serpentis aenei ſignificatione Myſtica*. *Lubecae* 1714.

8 Vnus omnium eſt Eccleſiae tum Graecae, cum Latinae Patrum ſenſus, Crucem in hocce ſerpente fuiſſe divinitus praefiguratam. V. Gretſerum *de Cruce lib.* 1. *cap.* XLV. *Ingolſtadii* 1616. Altera de Serpente aeneo in Catholicos a Prideauxio conflatur ca-

re ſerpens Epidaurius medicae praeſit tabernae, & unde haec opinio ad Ethnicos deducta ſit, liquido evicimus; ſingulas idcirco pulcherrimi, elegantiſque noſtri marmoris partes nitide, diſerteque nos explicaſſe confidimus.

Si vero cujuſnam memoriae poſitum, dedicatumque illud fuerit, libeat poſtremo loco perveſtigare, multae ſane affulgent conjecturae, ut Archagathi nominis celebrandi cauſſa a Peloponnenſibus monumentum hoc excitatum non immerito credamus. Nam quum ex Peloponneſo Venetias, ut diximus, devectum fuerit, atque illuſtris cujuſdam Archiatri imaginem, factaque referat, quis prae Archagatho in tota provincia occurret, cui potius tribuatur? Inſignem ille fecerat virtutem, peritiamque ſuam non modo Graeciae univerſae, ſed etiam populo Rom. a quo propterea tanta cum dignitate, & honorum amplitudine in Vrbem rerum dominam accitus fuit [1]. Primae illi in medicina partes ſic tribuebantur, ut ad eum curationis ergo undique confluerent aegroti, atque a popularibus ſuis velut homo e coelo delapſus crederetur. Tum in arte urendi, ſecandique adeo fuit audens, peritus, & dexter, ut Quirites in magnam admirationem traduxerit [2]. Quid igitur probabilius, quam Pelopponnenſes ad perennandam conterranei ſui celeberrimi famam, a cujus doctrina, virtuteque tantum ſplendoris acceperant, hanc tabulam decreviſſe, in qua illius effigies, facultas, maximaque apud ſuos gratia marmori conſignata immortalitati commendaretur? Praeſertim quum illuſtrium Medicorum memoriae conſervandae, & gentium cultus erga illos teſtificandi gratia, non ſculpta marmora tantummodo, ſed

calumnia; quae quidem & biceps eſt. Scribit nimirum in Hiſtoria Populi Judaici lib. 1. bonos Mediolanenſes duplici teneri ſuperſtitione, ut Serpentem quemdam aeneum in Baſilica S. Ambroſiii adſervatum, eumdem eſſe credant, quem Moſes in deſerto conflari fecerat, atque huic religioſum cultum adhibeant. Tot mendacia, quot verba. Haec cordatis viris numquam inſedit opinio, nec veneratio ulla, cultuſque ſpecies ab Eccleſia Mediolanenſi Serpenti praeſtita. Vtrumque fuſius demonſtravit nuperrime P. Joſeph Allegranza O. P. *Spiegazione, e riſleſſioni ſopra alcuni ſacri Monumenti antichi di Milano. Diſſert. v. e vi. Milano* 1757. Quod ſi in imbecillium animos levis, vana, vel deridicula de hoc ſerpente aliquando irrepſit ſententia; praterquam quod fuit illa ab optimis Pontificibus damnata, quis umquam ex vulgi judicio id genus controverſias putabit eſſe aeſtimandas?

1 *V. pag.* 94.

2 Plinius *ubi ſupra*.

ſed multo ampliores honoris ſignificationes decretas, ſtatutaſque probe teneamus. Duo mihi ex omni antiquitate prodeant teſtes veritatis, quos olim doctae Athenae elegantiorum artium inventrices ſummo loco habuerunt. Quid Ariſtomacho poterat ſplendidius accidiſſe, cui ob ſingularem, eximiamque in arte medica peritiam ab Athenienſibus *Herois* nomen impoſitum [1], & Fanum exſtructum fuiſſe Demoſthenes dixit, quum de Aeſchinis parente loqueretur: *διδάσκων δ' ὁ πατὴρ γράμματα, ὡς ἐγὼ πρεσβυτέρων ἀκούω, πρὸς τῷ τοῦ* ΗΡΩΟΣ *τοῦ Ἰατροῦ*, *docens ejus pater litteras, ut ego a majoribus natu audio, ad Herois Medici fanum* [2]? Quid Toxaridis laudibus addi poteſt, de quo uno Lucianus ſcriptum reliquit: *Ἀθήνησιν ἀπέθανε. καὶ μετ' οὐ πολὺ καὶ Ἥρως ἔδοξε, καὶ ἐντέμνουσιν αὐτῷ Ξένῳ Ἰατρῷ οἱ Ἀθηναῖοι*; *Athenis diem obiit ultimum, & non multo poſt Heros habitus: ſacraque huic Medico peregrino Athenienſes faciunt* [3]? At ſi in praeſtantibus ingeniis auguſtum quiddam eſt, quod eminet, quod excellit, quod apud ſeros etiam nepotes nominis immortalitatem illis conciliat; adeptam a te jamdudum acerrimo judicio, ſolida eruditione, diuturniſque laboribus famae celebritatem, RONCALLE PRAESTANTISSIME, nulla certe dies, nullaque temporum vetuſtas oblivione delebit. Atque ampliſſima, nobiliſque

BRIXIA *Cenomanae princeps, & gloria gentis,*

licet vivis in omni diſciplinarum genere excultiſſimis abundans, tuo nomini perpetuum devota, ex hominum mentibus evaneſcere,

1 Heroes dicti ſunt a veteribus viri illuſtres, qui mortales quum eſſent, rerum tamen a ſe geſtarum magnitudine quam proxime ad Deos acceſſiſſe videbantur, eamque apud vulgus opinionem emeruerunt, ut poſt mortem in Deorum numerum relati crederentur. Hinc proculdubio repetenda cauſſa, cur Ariſtomachus *Heros* ſit dictus. Nam quum coeleſtis quaedam virtus medicina putaretur, qui eam bene, fortunateque exercerent, Diis pene ſimiles habebantur. Quare minus probatur plane incerta cujuſdam opinio apud Meurſium. (*Athenae Atticae lib.* III. *cap.* 1. *in Theſ. Gronov. T. IV.*), qui a corporis proceritate hoc Ariſtomacho agnomentum adhaeſiſſe ſcribit.

2 *De falſa legatione. Baſileae* 1572. *edit. Wolfii*. Sequor peritiorum auctoritatem, qui poſt verbo πρὸς τῷ, ſubaudiri oportere exiſtimant, ναῷ.

3 *In Scytha*.

ſcere, aut elabi numquam patietur, non tam divina medendi arte, quemadmodum in Peloponneſo Archagathus, & Athenis Ariſtomachus, atque Toxaris, concivibus te plurimum profuiſſe, quam optimarum litterarum, imprimiſque Antiquitatis, REIQVE NVMMARIAE ſtudia, te auctore, in florentiſſima urbe patria mirifice adoleviſſe. Ita fiet, ut omnis poſteritas ingenii, ſapientiae, laudumque tuarum non immemor illud de te merito uſurpet, quod de L. Attilio a Cicerone dictum legimus: *ſcimus apud Patres noſtros ſapientem fuiſſe appellatum* [1].

Verum quia futurum non dubito, ut dicax illud, & faſtidioſum hominum genus, cui nihil uſpiam, niſi quod ſuum eſt, probari ſolet, levem hunc vigiliarum mearum fructum, quem, te rogante, in lucem apparere permitto, carpere velit, reprehendere, vituperare, dictitetque, non tantum ſtudium, tamque multam operam in his rebus, quae ſola quandoque conjectura proſpiciuntur, eſſe ponendam; hos ego maledicos politiorum artium oſores ridendos potius, quam refellendos cenſeo, quum videam has ipſas litteras majores noſtros doctiſſimos in eo pretio, ac honore ſemper habuiſſe, ut in ipſis maximum vitae ornamentum, ac ſummum Reipb. bonum ſitum eſſe putarent; ad illas aquirendas omni ope ſibi enitendum crederent, parandaeque eruditioni tam ſingulari amore, ardentique ſtudio inſudarent. Quod ſi alterum fortaſſe mihi regerere inſtituent crimen, quod a ſe amoliri Tullius ipſe ſatagebat initio librorum de finibus, ubi illud habet: *poſtremo aliquos futuros ſuſpicor, qui me ad alias litteras vocent, & genus hoc ſcribendi, etſi ſit elegans, perſonae tamen, & dignitatis eſſe negent* [2]; nempe ſi exprobabunt, inania haec ſtudia a nobis, qui in ſortem Aaron vocati ſumus, ſacroque fungimur miniſterio, eſſe repudianda, & profana profanis concedenda: his ego iniquiſſimis cenſoribus ad hanc invidiam levandam, omnemque de his litteris vituperationem tollendam, ſanctiſſimum Theologum Gregorium Nazianzenum objiciam, cujus eſt magnifica illa, & digna ſapiente ſ.ntentia, quae rem univerſam conficiet, eademque noſtrae ſcriptioni terminum dabit. *Οἶμαι δὲ πᾶσιν ἂν ὡμολογῆσθαι τὸν νοῦν ἐχόντων παίδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶ-*

1 *De Senectute cap.* XVIII.　2 *De Fin. lib.* I.

πρῶτον, οὐ ταύτην μόνην τὴν εὐγενεστέραν, καὶ ἡμετέραν. ἣ πᾶν τὸ ἐν λόγοις κόμψον, καὶ φιλότιμον ἀτιμάζουσα, μόνης ἔχεται τῆς σωτηρίας, καὶ τοῦ κάλλους τῶν νοουμένων, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔξωθεν ἣν οἱ πολλοὶ Χριστιανῶν διαπτύουσιν, ὡς ἐπίβουλον καὶ σφαλερὰν, καὶ Θεοῦ πόῤῥω βάλλουσαν, κακῶς εἰδότες .... οὐκοῦν ἀτιμαστέον τὴν παίδευσιν, ὅτι τοῦτο δοκεῖ τισίν, ἀλλὰ σκαιοὺς, καὶ ἀπαιδεύτους ὑποληπτέον τοὺς οὕτως ἔχοντας. *Arbitror, inter omnes ſanae mentis homines conſtrare, eruditionem inter mortalium bona principem locum tenere, & non de hac noſtra (* ſacra *) tantum loquor, quae, ſpreta omni ſermonis venuſtate, atque ornatu, unice ſaluti, & earum rerum, quae ratione, & animo intelliguntur, pulchritudini arctiſſime haeret, ſed etiam de externa, quam plerique Chriſtiani pravo quodam judicio, ut inſidioſam, & periculoſam, quaſique a Deo avertentem aſpernantur. Non igitur eruditio contemnenda eſt, quod ita quibuſdam videatur; quin potius ſtulti, & imperiti habendi ſunt, qui hoc exiſtimant* [1].

Q

[1] *Orat. xx. de Laud. Baſilii Magni. Pariſii s 1609.*

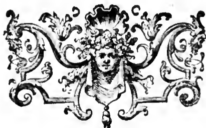
ΤΕΛΟΣ.

MR.

SINGVLARVM SECTIONVM

ΑΝΑΚΕΦΑΛΑΙΩΣΙΣ.

IMPRIMATUR,
Si videbitur Reverendissimo Patri Magistro Sacri Pal. Apostolici.

F.M. de Rubeis Patriarcha Const. Vicesg.

IMPRIMATUR
Fr. Vincentius Elena Ord. Præd. Reverendiss. P. Mag. Sacr. Pal. Apost. Soc.

PVTEVS SACER.